

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-686/2022. számú ügyben

az online gyermekvédelem védelmi és jogorvoslati rendszerének működésével
összefüggésben
(Előzmény ügy: AJB-4650/2021.)

Előadó: dr. Bácskai Krisztina

Érintett szervek: Belügyminisztérium
Igazságügyi Minisztérium
Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
Országos Bírósági Hivatal

2022.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-686/2022. számú ügyben**

Az eljárás megindítása és annak előzményei

Az ombudsman a gyermekek online védelmét érintő kérdéseket átfogó módon először 2016-ban, a médiaértés oktatás gyakorlati megvalósulásának hazai helyzetét feltérképező *AJB-497/2016. számú jelentés keretében vizsgálta*. A jelentés megállapításait később hivatkozási pontként a *Digitális Jólét Program* részét képező *Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája* helyzetértékelésként idézte, a jelentés intézkedéseit pedig átemelte a koncepcióba. Az ombudsmani jelentés a szülők, a pedagógusok és a gyermekek tudatos médiahasználatának, a tudatos internethasználat fontosságát, a pedagógus képzés rendszerének ez irányú megújítását, a tudatosítás és a szemléletformálás szükségességét, tehát *az online gyermekvédelem preventív funkcióit hangsúlyozta*. A jelentés felhívta a figyelmet, hogy a gyermekek online térben való biztonságos eligazodásához, a káros, illetve jogellenes tartalmak elleni védelmükhöz elengedhetetlen valamennyi résztvevő, a köznevelés, az állami, a civil szféra és a piaci szereplők együttműködése, valamint lényeges elem a média felelőssége is.

Az alapvető jogok biztosának, mint gyermekjogi biztosnak az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (2) bekezdésének értelmében a tevékenysége során – különösen hivatalból indított vizsgálatok lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet kell fordítania a *gyermekek jogainak védelmére*.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján *hivatalból indított* jelen vizsgálat fókuszában ezúttal az online tartalmakon keresztül megvalósuló *sérelmekkel, jogsértésekkel szembeni védelmet megtestesítő jogvédelmi és szankciórendszer* elemeinek áttekintése és azok működésének hatékonysága állt. Ide sorolható a tág értelemben vett védelmi és szankciórendszer, valamint a védelmi, segítséget nyújtó, támogató intézmények, védelmi mechanizmusok, kiemelten pedig a klasszifikáció, a társ- és önszabályozás, az értesítési-eltávolítási eljárás, az alternatív vitarendezési eljárások, az egyéb jogorvoslati mechanizmusok jogi és belső szabályozása, valamint azok gyakorlati működése. Az ombudsmani átfogó vizsgálat alapfeltevése az volt, hogy ha a gyermekek számára a digitális, online térben nem megfelelően biztosított a védelem *megfelelő* szintje, akkor mindez felvetheti a gyermekek számos alapvető jogával, így a védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásság gyanúját.

A jogvédelmi és szankciórendszer működésének valamennyi aspektusáról való átfogó kép alkotása érdekében szükséges volt az Ajbt. 26. § (1) bekezdése alapján a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság elnökének, az Országos Bírósági Hivatal elnökének, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elnökének, a Klebelsberg Központ elnökének, a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesületének elnökének, a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. vezérigazgatójának, a Digitális Jólét Program szakértőinek, valamint az országos rendőr-főkapitánynak a megkeresése. Mindezek mellett indokoltnak tartottam megismerni az online gyermekvédelem területén hosszabb ideje működő, információkkal és tapasztalatokkal rendelkező civil és szakmai szervezetek álláspontját, tapasztalatait, javaslatait is. A vizsgálat keretében a megkeresett szervek vonatkozásában eltérő, az adott szerv tevékenységével összefüggő kérdéssort állítottam össze. A területen tevékenykedő szakmai, civil szervezetektől átfogó jellegű, a vizsgálatom eredményessége szempontjából lényeges észrevételekre, javaslatokra, rendelkezésre álló adatokra, kutatási eredményekre vonatkozóan vártunk tájékoztatást.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos alapelvek

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: „*Magyarország független demokratikus jogállam.*” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi és szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” [Alaptörvény XXVI. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- az Európai Parlament és a Tanács 2016/679 rendelete (a továbbiakban: GDPR);
- a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Gyermekekjogi Egyezmény);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.);
- a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (rég. Be.);
- a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.);
- az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (Ekertv.);
- az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (a továbbiakban: Eht.);
- a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény (a továbbiakban: Smtv.);
- a médiaszolgáltatásokról és tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mttv.);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény (a továbbiakban: Csvt.);
- az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról szóló 2013. évi CCXLV. törvényt (a továbbiakban: Internetes Gyermekvédelmi Törvény);
- a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: EMMI rendelet).

A megállapított tényállás

1. A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság (továbbiakban: NMHH) elnökének válasza

1.1. A Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal (a továbbiakban: Kerekasztal) működése

Kiemelt figyelmet szentelt az ombudsmani vizsgálat elsőként a Kerekasztal működésének, különös tekintettel az *Ekertv. kiskorúak személyiségi jogait sértő online tartalmak eltávolítását lehetővé tevő rendelkezéseire*. Alapvető kérdés, hogy az *Ekertv.* kiskorúakat védő rendelkezései, kiskorúak védelmét szolgáló előírásai a gyakorlatban milyen módon érvényesülnek, az *Ekertv.*-ben meghatározott szankciók mennyire bizonyulnak hatékony védelmi eszközöknek.

Az NMHH elnöke válasza szerint a Kerekasztal az NMHH elnökének az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás és az elektronikus hírközlési szolgáltatás útján hozzáférhető médiatartalmak, információk tekintetében a kiskorúak egészséges fejlődését biztosító jogszabályi előírások elfogadását és hatályosulását elősegítő, javaslattevő, véleményező, tanácsadó testülete. Az *Ekertv.* 4/A. § (2) bekezdése alapján ösztönzi és támogatja a

médiatartalom-szolgáltatások és az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások terén a kiskorúak védelmét szolgáló egyéb jogszabályi előírások – a 2. § 1) pont la)-ld) alpontjában meghatározott közvetítő szolgáltatók, valamint a tartalomszolgáltatók szakmai szervezetei önszabályozó tevékenysége által támogatott – hatályosulását.

Az elnök utalt a Kerekasztalnak az Ekertv. 13. § (13)-(15) bekezdéseiben szabályozott, a kiskorúak védelmét szolgáló előírásokkal kapcsolatos hatásköreire. Eszerint az a kiskorú, akinek személyiségi jogát a szolgáltató által hozzáférhetővé tett információ – ide nem értve a hozzáférhetővé tett információ szabványosított címét – a megítélése szerint sérti vagy a cselekvőképtelen kiskorú jogosult esetében a törvényes képviselője teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt értesítésével, vagy a kiskorú jogosult, illetve törvényes képviselője azonosítására alkalmas más módon, így különösen ajánlott postai küldeményben felhívhatja a 2. § 1) pont lb)-ld) alpontjában meghatározott szolgáltatót a kiskorú jogosult személyiségi jogát sértő tartalmú információ *eltávolítására*. Korlátozottan cselekvőképes kiskorú jogosult személyiségi jogát sértő tartalmú információ esetén a kiskorú jogosult törvényes képviselője is felhívhatja az értesítéssel a szolgáltatót a kiskorú jogosult személyiségi jogát sértő tartalmú információ eltávolítására. Az értesítésben meg kell jelölni annak indokait is, hogy a sérelmezett tartalom miért sérti a kiskorú jogosult személyiségi jogait. E rendelkezések kötelezettjei az Ekertv.-ben meghatározott szolgáltatást nyújtó szolgáltatók: egyszerű adatátvitel, hozzáférés-biztosítás; gyorsítótárolás; tárhely-szolgáltatás; keresőszolgáltatás.

Az elnök a gyermek személyiségi jogai védelmét szolgáló értesítési-eltávolítási eljárás kapcsán arról tájékoztattott, hogy nincs információja arról, hogy e szolgáltatók a hivatkozott felhívásoknak, illetve az azzal kapcsolatos előírásoknak mennyiben, illetve milyen számban, arányban tettek, tesznek eleget, így azok hatékonyságát sem tudja megítélni. Az NMHH ugyanis nem vizsgálja az Ekertv.-ben meghatározott szolgáltatást nyújtó szolgáltatókat és a médiatartalmat nem nyújtó szolgáltatókat, ezek felett felügyeletet nem gyakorol.

Mindehhez szorosan kapcsolódóan az Ekertv. 13. § (15) bekezdése rögzíti, hogy ha az Ekertv. által meghatározott szolgáltatást nyújtó szolgáltató nem tesz eleget a kötelezettségeinek, vagy elutasítja a kérelmet, a kiskorú jogosult vagy a törvényes képviselője a kiskorú személyiségi jogai vélelmezett megsértése miatt a Kerekasztalhoz fordulhat. *Az elnök tájékoztatása szerint azonban ilyen megkeresés a Kerekasztal megalakítása, azaz 2014 óta nem érkezett a Kerekasztalhoz. Így nem áll rendelkezésére adat, információ arra nézve sem, hogy a szolgáltatók jellemzően milyen indokok alapján utasítják el a vonatkozó értesítési-eltávolítási eljárás során benyújtott kérelmeket vagy éppen milyen arányban tesznek azoknak eleget. A fent kifejtettekre figyelemmel, a szükséges információk hiányában az elnök nem tudott megalapozott álláspontot kialakítani az értesítési-eltávolítási eljárás hatékonyságáról, illetve arról, hogy milyen eszközökkel lehetne ezen eljárás hatékonyságát javítani.*

Az elnök, a kiskorúakra káros internetes tartalmak és szolgáltatások esetén alkalmazandó figyelemfelhívó jelzésekkel, valamint a szűrőszoftverekkel kapcsolatban kiemelte a Kerekasztal által már korábban, *2014-ben, az Eht. 149/A. § (2) bekezdése alapján kiadott, a kiskorúakra káros internetes tartalmak és szolgáltatások esetén alkalmazandó figyelemfelhívó jelzésekre és szűrőszoftverekre vonatkozó ajánlását.*¹ Az ajánlás nem minősül jogszabálynak, kötelező erővel nem rendelkezik, ugyanakkor a Kerekasztal tevékenysége, eljárása, illetve a szolgáltatók önkéntes jogkövetése tekintetében orientáló szerepet tölt be, iránymutatásul szolgál a jogszabályban foglaltak hatékony érvényesülése érdekében.

A szűrőszoftverek hatékonysága kapcsán a Kerekasztal két alkalommal, *2015-ben és*

¹ http://nmhh.hu/dokumentum/162986/szurosszoftver_ajanlas.pdf

2016-ban folytatott le vizsgálatot az Ekertv. 4/A. §-ban² és a Kerekasztal Ajánlásában foglaltak érvényesülésének ellenőrzése érdekében. A 2015-ös vizsgálatkor az internetes tartalomszolgáltatók 8 %-a alkalmazott az oldalán a törvényi előírásnak megfelelő azonosítót (metataget) a kiskorúakra káros tartalmak megjelenítése előtt. A vizsgálat után a Kerekasztal tájékoztatást küldött ki az ezen előírásokat be nem tartó tartalomszolgáltatóknak, ennek hatására ezen arány a 2016-ban végzett vizsgálat alapján 26 %-ra emelkedett. A kiskorúak lehetséges veszélyeztetéséről szóló tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzés megjelenítési aránya mind a két vizsgált évben (2015 és 2016) 90 %-os volt. A szűrőszoftverek használatáról szóló javaslat a 2015-ben lezajlott vizsgálatkor a honlapok mindössze 22 %-ánál jelent meg, ez az arány a kiküldött tájékoztatás hatására 2016-ra 34 %-ra emelkedett. A vizsgálat során megállapította a Kerekasztal, hogy a tartalomszolgáltatók által alkalmazott figyelemfelhívó jelzések szövegezése, vizuális megjelenítése szerteágazó, ami megnehezítheti a szülők számára a kiskorúakra káros tartalmakkal kapcsolatos veszélyek tudomásulvételét, és a szűrőszoftverek alkalmazása iránti igény kialakulását. A szűrőszoftverek hatékonysága, a kiskorúakra káros tartalmak, illetve az arra vonatkozó figyelmeztető jelzés, illetve azonosító (metatag) felismerése a szűrőszoftver által alkalmazott technológiától függ. A felhasználók számára számos szűrési megoldás érhető el, de ezeknek a szűrőprogramoknak a működési mechanizmusával kapcsolatban a Kerekasztal nem rendelkezik információval.

Az elnök jelezte, hogy a Kerekasztalhoz mindezidáig, fennállása alatt az Eht. 149/A. § (1)³ bekezdés megsértésével kapcsolatos bejelentés nem érkezett. Az elektronikus hírközlési szolgáltatók, a médiatartalom-szolgáltatók és az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók a Kerekasztal tapasztalatai alapján egyre nagyobb mértékben tartják be a rájuk vonatkozó gyermekvédelmi előírásokat, ugyanakkor a szűrőszoftverek elterjedtsége alacsony. A kérdéssel érintett internet-hozzáférés szolgáltatók közül többen is – elsődlegesen a jelentős piaci szereplők – a társadalmi felelősségvállalás fontos részének tekintik a kiskorúak online védelmével kapcsolatos tájékoztatást. A Kerekasztal Ajánlásában foglaltak figyelembevételével kapcsolatban javuló tendencia figyelhető meg, de szükséges lenne, hogy a szolgáltatók minél nagyobb mértékben feleljenek meg az abban foglaltaknak.

A társszabályozás kapcsán az elnök utalt az Mttv. negyedik részének VI., „Társszabályozás a médiaigazgatásban” című fejezetére, mely tartalmazza a társszabályozás intézményének működését. Az Ekertv. 4/A. § (1) bekezdése alapján a Kerekasztal kizárólag a médiatartalomnak nem minősülő online tartalmak kapcsán jogosult eljárni, addig ezzel szemben a társszabályozó szervezetek jogköre – a Médiatanáccsal kötött megállapodás keretében – éppen egyes médiatartalmak felügyeletére terjedhet ki. A Médiatanács jelenleg négy önszabályozó szervezettel a Magyar Lapkiadók Egyesületével, a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesületével, a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesületével és az Önszabályozó Reklám Testülettel kötött társszabályozási megállapodást. A szakmai szervezetek egyes lekérhető médiaszolgáltatást nyújtó médiaszolgáltatók, nyomtatott és internetes sajtótermékek kiadói felett rendelkeznek felügyeleti jogkörrel. Az egyes szervezetek tagságát különféle piaci szereplők képezik, így például a médiaszolgáltatók, kiadók mellett reklámozók és reklámszolgáltatók.

²Az Ekertv. 4/A. § (1) bekezdése alapján a szolgáltató által közzétett – az Smtv. szerinti médiatartalomnak nem minősülő – olyan információ, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, természetes ábrázolása, csak az információt tartalmazó aloldalon az információ megjelenítése előtt közzétett, a kiskorúak lehetséges veszélyeztetéséről szóló tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzéssel, továbbá az aloldal forráskódjában szereplő olyan azonosítókkal tehető közzé, amelyek utalnak a tartalom kategóriájára, és amelyek az Eht. 149/A. § (1) bekezdése szerinti szűrőszoftverek által felismerhetők.

³ Eht. 149/A. § (1) Az internet-hozzáférés szolgáltatást nyújtó szolgáltató köteles valamely, a kiskorúak védelmét lehetővé tevő, magyar nyelvű, könnyen telepíthető és használható szoftver (a továbbiakban: szűrőszoftver) internetes honlapjáról való ingyenes letölthetőségét és ezt követően annak ingyenes használhatóságát biztosítani.

Az NMHH kizárólag a sajtótermékek, illetve a lekérhető médiaszolgáltatások kapcsán vezet *hatósági nyilvántartást*, így ezek tekintetében állnak rendelkezésére konkrét számadatok, az egyes szakmai szervezetek nyilvántartott tagsága pedig a honlapjukon elérhető. *A társszabályozás hatálya alatt álló szolgáltatások száma nem tekinthető kifejezetten magasnak.* Az önkéntes alávetettség pontos arányáról, a társszabályozási rendszerben való részvételi hajlandóság és elutasítottság pontos okáról azonban az egyes piaci szereplőkkel e tekintetben közvetlenebb kapcsolatban álló szakmai szervezetek rendelkeznek információkkal. Említést érdemel, hogy a fentiekben említett négy szervezet mellett *mások is aktívan részt vesznek az önszabályozásban.* Ha nagyobb méretű ismertségre tenne szert a szabályozás és jogérvényesítés ezen formája, úgy vélhetően a szolgáltatók társszabályozási rendszernek való önkéntes alávetettsége is nagyobb mértékű lehetne.

Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló uniós irányelv közelmúltban lezárult felülvizsgálatának eredményeképpen elfogadott módosítás szövege, felismerve az ön- és társszabályozási mechanizmusok előnyeit, egyre szélesebb körben ösztönzi a tagállamokat az effajta jogérvényesítési megoldások alkalmazására. Az elfogadott javaslat a szabályozás jelenlegi hatályán túlmenően a közösségi médiában megjelenő egyes tartalmak, illetve a videómegosztó-platformok tekintetében is megfogalmaz tartalmi korlátozásokat, amelyek felügyeletét szintén az ön- és társszabályozás körében tartja megfelelőnek a jogalkotó. Az uniós szabályok nyomán *a közeljövőben valószínűsíthetően növekedni fog e szabályozási forma jelentősége,* természetesen az önkéntesség, mint elsődleges feltétel érvényesülése mellett.

Az életkor ellenőrzéssel kapcsolatban – ti. meghatározott weboldalakon a káros, jogellenes tartalmak hozzáféréseinek blokkolására sok esetben a születési dátum megadását kéri a tartalomszolgáltató – az elnök kifejtette, hogy a tartalomhoz való hozzáférés korlátozása ténylegesen könnyen megkerülhető, ha a tartalomszolgáltató pusztán a születési dátumot kéri megadni. A Kerekasztal tapasztalatai alapján azonban sok esetben mégis van visszatartó ereje az ilyen típusú intézkedésnek, mert a felhasználó számára eleve jelzi, hogy olyan tartalom kerül majd megjelenítésre, amely a kiskorúak számára veszélyes lehet. Ennek alkalmazását a figyelmeztető jelzés, a metatag és a szűrőszoftver használatára vonatkozó javaslattal együttesen, *összességében az elnök megfelelőnek tartja.*

1.2. Az Internet Hotline működésével, gyakorlatával kapcsolatos tájékoztatás

A kiskorúak számára káros, illetve jogellenes tartalmak bejelentésére szolgáló felület, az ún. *Internet Hotline üzemeltetője* szintén az NMHH, ezért a Hotline működése és annak pontos adatai kapcsán is részletes tájékoztatást kaptunk az NMHH elnökétől.

Az NMHH elnöke által rendelkezésre bocsátott adatok elemzése alapján a *jogellenes* tartalmak közül a hozzájárulás nélkül *hozzáférhetővé tett tartalom, pedofil tartalom, zaklatás, rasszista, idegengyűlöletre uszító tartalom, erőszakos tartalom, kábítószerrel kínáló tartalom, terrorcselekményre felhívó tartalom és adathalász tartalom* kategóriákban, míg a kiskorúakra *káros* tartalmak az „egyéb olyan tartalmak, amelyek károsak lehetnek a kiskorúak fejlődésére” kategóriába érkeznek bejelentések. Minden beérkező, értelmezhető bejelentést megvizsgálják a Hotline munkatársai és minden esetben, ha a bejelentő megadta az e-mail-es elérhetőségét, visszajelzést küldenek, tájékoztatják arról, mi a teendője, vagy az Internet Hotline mit tesz az ügy megoldása érdekében. Arról is beszámolnak, ha a sérelmezett tartalmat nem találták jogsértőnek vagy kiskorúakra károsnak.

A 2018-as évet kiemelve, a november 18-ig beérkezett 575 bejelentés közül 375 bejelentésnél volt megállapítható, hogy valóban jogsértő vagy kiskorúakra káros tartalmat jelentettek be. Ezekben az esetekben indult további vizsgálat és történtek meg az adott ügyben szükséges lépések. *Az Internet Hotline 2011 óta 133 esetben fordult a rendőrséghez, 2017-ben 28 esetben, 2018-ban 35 esetben továbbított bejelentést a Nemzeti Nyomozó Iroda*

munkatársainak, elsősorban pedofil tartalom és kábítószerrel kínáló tartalom, ritkán adathalászat kategóriában. Ezek bejelentésnek minősülnek, nem rendőrségi feljelentésnek. A bejelentőkről nem gyűjt adatokat a Hotline, hiszen nagyon fontos szempont, hogy anonim is lehet bejelentést tenni egy tetszőlegesen kreált e-mail címen keresztül.

A bejelentések alapjául szolgáló káros, illegális, jogsértő tartalmakat elsősorban különböző, egészen változatos tematikájú weboldalakon teszik közzé, de egyre több a közösségi oldalakkal és a videómegosztó oldalakkal kapcsolatos bejelentés. Az adathalászat tartalom kategóriában jellemzően csak e-mailben kapott üzeneteket jelentenek be, itt ez a csatorna a legjellemzőbb.

A hozzájárulás nélkül hozzáférhetővé tett tartalom kategóriában olyan személyes adatok, elsősorban fotók, videók miatt érkezik panasz, amelyeket a bejelentő engedélye nélkül tettek közzé az interneten és az számára kínos, kellemetlen vagy a biztonságát veszélyezteti. Jellemző, hogy 18 év alatti személyről készült intim fotó kerül fel az internetre és annak a törlésében kéri a Hotline segítségét. Az ilyen jellegű képek általában szexting során kerülnek ki az érintett személy felügyelete alól, majd a szakítást követően bosszúból osztják meg azt különböző oldalakon (bosszúpornó).

Zaklatás kategóriában az online megfélemlítés „klasszikus” változatáról tesznek bejelentést, vélhetően kiskorú bejelentők is: az áldozat bántó, sértő, megalázó, fenyegető üzeneteket kap valamelyik közösségi oldalon vagy chaten. Nem derül ki egyértelműen, hogy a bejelentő előtt ismert-e a zaklató vagy ismeretlen profilról írnak neki. A *pedofil tartalom* kategóriában gyermekek szexuális kizsákmányolását ábrázoló felvételeket jelentenek be. Sokszor, mire a bejelentés eléri a Hotline-hoz, *a tartalom már nem elérhető*. Ha viszont elérhető és egyértelműen gyermekpornográfiáról van szó, a Hotline minden esetben felveszi a kapcsolatot a Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársaival. Ha külföldi szerveren található tartalomról van szó, az International Association of Internet Hotlines (INHOPE) bejelentő rendszerén keresztül is jelzi a Hotline a tartalmat az illetékes, postoló ország hotline-jának. *Az erőszakos tartalmak* körében jellemzően állatkínzást ábrázoló felvételeket, öngyilkosságra buzdító oldalakat jelentenek be, melyek a kiskorúakat felzaklathatják. A *rasszista, uszító tartalom* kategóriában holokauszttagadó tartalmakról, szexuális irányultságra vonatkozó, homofób tartalmakról is érkeznek bejelentések. Az elnök véleménye szerint ezek a tartalmak is rossz érzést kelthetnek a gyermekekben, negatív irányba befolyásolhatják fejlődésüket. Az *adathalászat tartalom* kategóriába érkező bejelentések száma a 2017-es évhez képest 2018-ban több mint a duplájára nőtt, elsősorban a különböző szolgáltatók nevében küldött hamis számlafizetési felszólítások miatt érkeztek panaszok. Ilyen leveleket nem csupán az adott szolgáltató előfizetője kaphat, hanem lényegében bárki, aki e-mail-címmel rendelkezik, így akár kiskorúak is. A *drogfogyasztásra csábító és terrorcselekményre felhívó tartalom* kategóriákba csupán néhány bejelentés érkezik. Amennyiben komoly a veszély, azonnal felveszi a Hotline a kapcsolatot a Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársaival.

Az egyéb, kiskorúakra káros tartalom kategóriájába azok a tartalmak tartoznak, amelyek nem jogellenesek ugyan, de a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését súlyosan károsíthatják. Elsősorban olyan pornóoldalakról kap bejelentést a Hotline, ahol nem alkalmazzák a szükséges jelzéseket, azaz nem hívják fel a figyelmet arra, hogy az oldalon felnőtteknek szánt tartalom található és nincsenek olyan azonosítók, amelyek alapján egy gyermekvédelmi tartalomszűrő ki tudná szűrni az oldalt. A 2018 júliusában indított, a hotline szolgáltatásait népszerűsítő Emoji-kampány ideje alatt és azután megugrott a látogatások és a bejelentések száma: Az oldal látogatottsága 2018. január 1-től a kampány kezdetéig, 2021. augusztus 1-jéig 18.266 volt, a kampány kezdetétől 2021. november 25-ig pedig 49.992, míg a bejelentések száma 2018. január 1. és 2021. augusztus 1. közt 335, csak azóta pedig 258.

Az elnök kiemelte, hogy az Internet Hotline nem alkalmaz jogkövetkezményeket, nem hatóságként, hanem *jogsegélyszolgálatként működik*, amelyet az NMHH a társadalmi

felelősségvállalás jegyében üzemeltet. *Törvényi felhatalmazás hiányában a jogellenes tartalom törlésére, illetve a gyermekekre káros tartalomra való figyelemfelhívásra kötelezni senkit nem tud.* A kifogásolt tartalom eltávolítását csupán arra hivatkozva kéri, hogy az jogszabályba ütközik. Nem hatóságként jár el ugyan, de tapasztalható, hogy az ügyek kezelésénél számít az NMHH hatósági szerepköreinek ismertsége, a szolgáltatóknak küldött pontos jogszabályi hivatkozások. Ha a szolgáltató figyelmen kívül hagyja a Hotline jelzését, akkor felelőssé válik a jogellenes tartalomért. Eredménynek tekinthető továbbá az is, amikor a szolgáltató az állampolgár kérésére nem, de a Hotline felszólítására már eltávolítja a kifogásolt tartalmat.

A kifogásolt, jogellenes vagy kiskorúakra káros tartalmak eltávolításának alapjául az Ekertv. szolgál. *Jogsértő tartalom* esetében a Hotline felhívja a tartalomszolgáltató figyelmét, hogy az Ekertv. 7. §-a alapján a szolgáltató felel az általa rendelkezésre bocsátott, jogszabályba ütköző tartalmú információért. Emellett pedig felhívja a tárhelyszolgáltató figyelmét az Ekertv. 10. §-ra⁴, valamint rendőrségi feljelentést tesz. Amennyiben a jogsértő tartalom külföldi tárhelyen található, értesíti az adott országban működő hotline-t vagy ha ilyen az adott országban nem működik, akkor a tárhely tulajdonosának figyelmét felhívja a tartalom hozzáférhetetlenné tétele érdekében.

A *jogsértő tartalmak* eltávolításával kapcsolatos eljárástól lényeges elkülöníteni a *legális*, de *kiskorúakra káros* tartalom esetén alkalmazandó eljárást; ez esetben az Ekertv. 4/A. §-a a hivatkozási alap, azaz a Hotline az oldal és a tárhely tulajdonosának a figyelmét felhívja a tartalom gyermekekre káros voltának jelzésére és tájékoztatja a Kerekasztal 2014-ben kiadott ajánlásáról a kiskorúakra káros internetes tartalmak és szolgáltatások esetén alkalmazandó figyelemfelhívó jelzésekre és szűrőszoftverekre vonatkozóan. Amennyiben a tartalom *legális és a gyermekekre nem káros* nem történik intézkedés, amelyről a bejelentőt – hasonlóan a korábbi esetekben alkalmazandó eljáráshoz – szintén tájékoztatja a Hotline.

Az Internet Hotline tapasztalatai szerint a megkeresett szolgáltatók együttműködőek, az eltávolításokat pedig a Hotline *szűrőpróbaszerűen* monitorozza. Az Ekertv. megfelelő szakaszaira való figyelemfelhívás a legtöbbször elegendő, azt komolyan veszik, *a hatósági háttér megléte* még hangsúlyosabbá teszi a szolgáltatóknak küldött felszólítást. A kiskorúakra káros tartalmak körében a pornográf tartalmakat közlétező oldalak kiemelkedően együttműködőek. Mindez még fokozottabb akkor, amikor a Hotline arra figyelmezteti őket, hogy a közzétett felvételen kiskorú személy szerepel, felmerül a gyermekpornográfia gyanúja. *Az Internet Hotline hiányosságának tűnhet*, hogy nem rendelkezik törvényi felhatalmazással, azonban e hátrány *a digitális technológia világában előnyvé válik*. Sokkal gyorsabban és ezáltal hatékonyabban lehet ugyanis lépni a bejelentések ügyében, mint akkor, ha mindez hatósági eljárási szabályokhoz lenne kötve. A tartalmak gyors és széleskörű terjedése az Internet Hotline részéről is *azonnali választ kíván*. Amennyiben ez hatósági eljárásként működne, melynek eredményeként hivatalos döntés vagy végzés születne, biztosítani kellene a jogorvoslati lehetőséget. Ez esetben viszont – ahol a tartalmak digitális természetük miatt gyorsan és széles körben terjednek – az intézkedés lényegében értelmét veszítené.

Az Internet Hotline elsősorban akkor kerül kapcsolatba külföldi hotline-okkal, ha olyan pedofil tartalomról érkezik bejelentés, amelyik külföldi szerveren található, így a magyar hatóságoknak nincs joghatósága eljárni. A Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársaival szorosán együttműködik a Hotline. A tartalom- és tárhelyszolgáltatókkal is alapvetően pozitívak a tapasztalatok: mind a magyar, mind a külföldi szerveren található, pornográf

⁴ Ekert. 10. §-a alapján a 2. § lc) pontjában meghatározott közvetítő szolgáltató akkor nem felel az igénybe vevő által biztosított információért, ha

- a) nincs tudomása az információval kapcsolatos jogellenes magatartásról, vagy arról, hogy az információ bárkinek a jogát vagy jogos érdekét sérti;
- b) amint az a) pontban foglaltakról tudomást szerzett, haladéktalanul intézkedik az információ eltávolításáról, vagy a hozzáférést nem biztosítja.

tartalmakat közzetevő oldalak üzemeltetői kifejezetten együttműködőek, különösen akkor, ha kiskorú érintett az ügyben. Az INHOPE évente két közgyűlést és különböző tartalomelemzői tréningeket tart, itt lehetőség nyílik személyesen is kapcsolatba lépni és tapasztalatot cserélni a külföldi hotline-ok munkatársaival a szabályozási és technológiai fejleményekről, a legjobb gyakorlatokról. Az INHOPE rendszerén tett bejelentések kapcsán pozitívak a tapasztalatok, a bejelentésekre szinte azonnal reagálnak, és intézik az ügyet a saját országuk rendje szerint.

1.3. Az NMHH Médiatanácsának működése és gyakorlata

Az elnök a Médiatanács kiskorúak védelmével kapcsolatos működése vonatkozásában utalt arra, hogy az Smtv.⁵ szabályozása különbséget tesz a *lineáris* (pl. televízió), a *lekérhető* médiaszolgáltatások és a *sajtótermékek* között. Kiskorúak fejlődését súlyosan *károsító médiatartalom lineáris médiaszolgáltatásban egyáltalán nem tehető közzé, lekérhető médiaszolgáltatásban* pedig akkor, ha *biztosított, hogy ahhoz kiskorúak rendes körülmények között nem férhetnek hozzá. A nyomtatott vagy online sajtóban* – a lekérhető médiaszolgáltatásokhoz hasonlóan – korlátozni kell a kiskorúak hozzáférhetőségét. A sajtótermékekben tehát akár a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalom közzétehető, de biztosítani kell, hogy a kiskorúak rendes körülmények között *ne férjenek hozzá, illetve ha ilyen megoldás alkalmazása nem lehetséges, akkor csak a lehetséges veszélyről való tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzéssel tehető közzé.* A jogalkotó a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalomnak tekinti az indokolatlan erőszakot és a pornográfiát, a hatósági gyakorlatban az öngyilkosság és a kábítószer-használat útmutató jellegű bemutatása is ebbe a körbe tartozik.

Az elnök ismertette, továbbá azt is, mi minősül a Médiatanács gyakorlatában *indokolatlan erőszak-ábrázolásnak, illetve mely ábrázolás tartozik a pornográfia körébe.*⁶ Amennyiben a Médiatanács a vonatkozó rendelkezések megsértését észleli, azon online sajtótermékek esetében, melyek nem tagjai egyetlen társszabályozó szervezetnek sem, az Mttv. 182. § c) pontja szerinti hatáskörében folytatja le eljárását.⁷ Az Smtv. rendelkezéseinek megsértése esetén a Médiatanács az Mttv.-nek a hatósági eljárásra vonatkozó szabályai szerint járhat el és alkalmazhat jogkövetkezményt, így e jogsértések miatt *bírságot szabhat ki, a jogsértőt kötelezheti közleménynek vagy a határozatnak a jogsértő internetes honlapjának nyitóoldalán, sajtótermékben vagy megjelölt műsorszámban történő közzétételére a határozatban meghatározott módon és ideig, valamint meghatározott időtartamra felfüggesztheti a médiaszolgáltatási jogosultság gyakorlását.* A Mttv. online médiatartalom közvetítésének felfüggesztésére vonatkozó szabályai, melyek a műsorterjesztő és a közvetítő szolgáltatónak a médiaszolgáltatás és a sajtótermék továbbításáért való felelősségével

⁵Smtv. 19. § (3) Sajtótermékben megjelenő azon médiatartalom, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz, csak oly módon tehető a nyilvánosság tagjai számára elérhetővé, amely - valamely műszaki vagy egyéb megoldás alkalmazásával - biztosítja, hogy kiskorúak nem férhetnek hozzá. Ha ilyen megoldás alkalmazása nem lehetséges, akkor a médiatartalom csak a kiskorúak lehetséges veszélyeztetéséről szóló tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzéssel tehető közzé.

⁶ *Indokolatlan az erőszak-ábrázolás, ha az egyes erőszakos cselekmények oly mértékben elhúzódnak és kegyetlen részletességgel kerülnek ábrázolásra, hogy az messze túllépi a dramaturgiailag szükségszerűt; az erőszak nem játszik integráns szerepet a cselekmény, a jellem vagy a téma kibontásában, illetve túlzón, csak magáért az erőszakért van jelen. Az erőszakos cselekedetek szadisztikus módon kerülnek ábrázolásra, azaz az erőszak elkövetése vagy az áldozat szenvedése kapcsán érzett öröm vagy élvezet dramaturgiailag kiemelt. A Médiatanács gyakorlatában az ábrázolás a pornográfia körébe tartozik, ha a szexualitás ábrázolása minden hihető érzelmi kapcsolati összefüggést nélkülöz; a szexuális élvezetet abszolutizálja, vagyis „a szexualitás úgy ábrázolódik, mint kizárólagos megnyilvánulása az életről alkotott felfogásnak”; az emberi ábrázolásmód egy bármikor kicserélhető szexuális tárgy szintjére redukálódik, amely csupán a szexuális vágy kielégítésére szolgál*

⁷ felügyeli az Smtv. 14. §-ában, valamint 16-20. §-ában foglalt követelmények betartását,

⁷ felügyeli az Smtv. 14. §-ában, valamint 16-20. §-ában foglalt követelmények betartását,

kapcsolatosak, ultima ratio jellegűek, azaz a Médiatanács csakis akkor alkalmazhatja őket, ha a médiaszolgáltató elmulasztotta a jogsértéssel kapcsolatos korábbi határozatban foglalt teljesítését. A jogalkotó a felfüggesztést tehát egy fokozatos rendszer utolsó lépcsőfokának tekinti, ha a törvényben meghatározott egyéb szankciók külön felhívás után sem vezetnek eredményre, azaz a jogsértés folyamatos, ismétlődő jellegű. *A Médiatanács eddigi jogalkalmazói gyakorlatában sosem került sor ezen intézkedés alkalmazására.*

Az elnök válaszában jelezte, hogy a Médiatanács az adott években nem folytatott le olyan ügyben eljárást, amelyben *a szolgáltató nem tartozik a társszabályozás hatálya alá a kiskorúak védelmét biztosító előírás megsértése esetében, internetes sajtótermék kapcsán*, ilyen típusú eljárás nem volt sem 2016-ban, sem 2017-ben, így nem is alkalmazott szankciókat ezekben az ügyekben. A Hatósághoz a megjelölt időszakban a társszabályozás hatálya alá nem tartozó internetes sajtótermék kapcsán összesen három bejelentés érkezett az Smtv. megsértése tárgyában.

A gyermekbarát honlapok minősítő rendszeréhez történő csatlakozás, a minősítés kritériumainak történő önkéntes megfelelés kapcsán az elnök arról tájékoztatott, hogy nincs tudomása a „gyermekbarát honlap” minősítési rendszeréről, sem arról, hogy milyen mértékben csatlakoznak a minősítési rendszerhez és annak kritériumait milyen mértékben tartják be.

1.4. Az elektronikus adat ideiglenes és végleges hozzáférhetetlenné tétele miatt indult büntetőeljárás során alkalmazott kényszerintézkedés végrehajtásával kapcsolatos feladatok

A Btk. szerinti elektronikus adat ideiglenes és végleges hozzáférhetetlenné tétele miatt indult büntetőeljárás során a törvényben meghatározott kényszerintézkedés végrehajtását az NMHH az Eht. alapján, illetve a külön törvényben meghatározott hatóság által elrendelt elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele végrehajtását szervezi és ellenőrzi, ezek hatáskörei kapcsán az elnök arról tájékoztatott, hogy a hozzáférés megakadályozásának elrendelése kötelezettséget teremt az internet-hozzáférési szolgáltatók számára, hogy az adott jogellenes online tartalmat az internetforgalomból kiszűrjék. Az NMHH működteti a Központi Elektronikus Hozzáférhetetlenné Tételi Határozatok adatbázisát (KEHTA), amely gyűjti a bíróságok által elküldött hozzáférhetetlenné tételi határozatok adatait és továbbítja az internet-hozzáférési szolgáltatók számára. E folyamatban az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tételét elrendelő bíróságok a hozzáférés megakadályozására vonatkozó határozatukat elektronikus úton és aláírással ellátva küldik meg az NMHH számára a KEHTA adatbázisba.

Az elnök tájékoztatása szerint azonban az elektronikus adathoz való hozzáférés megakadályozására vonatkozó bírósági határozat nem rögzített a fent leírt folyamat szerint a KEHTA adatbázisban. Arra nézve az NMHH-nak nincs információja, hogy a lefolytatott büntetőeljárások során hány alkalommal került sor a kényszerintézkedés alkalmazására.

1.5. A hazai gyermekvédelmi funkciót ellátó szűrőszoftverek elérhetősége

Végezetül a hazánkban *elérhető gyermekvédelmi funkciót ellátó szűrőszoftverek* kapcsán az elnök kifejtette, hogy az NMHH kifejlesztette – és a köznevelési intézmények számára teszt jelleggel már elérhetővé tette – a Netszűrő gyermekvédelmi szűrőszoftvert. A Netszűrő kifejlesztésekor a köznevelési intézmények speciális igényeikielégítendő egy olyan megoldás jött létre, amely egyrészt minden felhasználói géphez igényel egy darab pendrive-ot, másrészt telepítéséhez számítástechnikai ismeretek szükségesek. A fejlesztés során abból a feltételezésből indultak ki, hogy ez a szaktudás az iskolák, könyvtárak, egyéb köznevelési intézmények esetében az informatikatanár, illetve a rendszergazda személyében rendelkezésre áll. Az Eht. alapján az internet-hozzáférés szolgáltatást nyújtó szolgáltatók 2014. július 1-jétől kötelesek honlapjaikon a kiskorúak védelmét lehetővé tevő szűrőszoftver elérhetőségét

biztosítani. Időközben megszűnt azonban a Norton Family szoftver ingyenessége, amely megfelelt a törvényi követelményeknek, ezért a szolgáltatók ezt rakták ki honlapjukra az Eht. szerinti kötelezettségük teljesítése érdekében. A Netszűrő a lakosság széles körében való alkalmazásra ugyanakkor egyelőre nem alkalmas, mivel a telepítési feladatokhoz informatikai jártasság szükséges.

Figyelemmel a jogszabályi előírásoknak maradéktalanul megfelelő, hatékony és ingyenesen elérhető szűrőszoftverek iránti fokozódó igényre az NMHH célul tűzte ki, hogy a már meglévő Netszűrő szűrőszoftvert – annak továbbfejlesztését követően – a lakosság számára is elérhetővé tegye. Várhatóan hamarosan elkészül a Netszűrő egy olyan változata, amely ugyanazon felhasználói felület és lényegileg ugyanazon funkcionalitás mellett, de más – lényegesen egyszerűbb – megoldással teszi lehetővé a szűrőszoftver telepítését, használatát. A szűrőszoftvert az NMHH a lakosság számára 2019 tavaszán kívánta elérhetővé tenni.

Az NMHH elnökének válasza kapcsán érdemes megemlíteni, hogy jelenleg az NMHH weboldalán pár lépésben letölthető, nem ingyenes szűrőszoftver használatát ajánlja, amely teljes körű védelmet nyújt a gyermekek védelme érdekében.⁸

2. Az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnökének válasza

Az OBH elnöke az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával megvalósuló *elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele* (a régi, 2018. július 1-ig hatályos Be. 158/D. § (2) bekezdése) *kényszerintézkedés alkalmazási gyakorlata* kapcsán arról adott tájékoztatást, hogy sem az OBH, sem a bíróságok nem gyűjtenek adatokat az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával történő elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele kényszerintézkedést alkalmazó bírósági határozatokról. Így az OBH arról sem tud adatot szolgáltatni, hogy a Központi Elektronikus Hozzáférhetetlenné Tételi Határozatok (KEHTA) adatbázisa számára az említett kényszerintézkedést elrendelő határozatok megküldésére hány esetben került sor. E határozatok KEHTA adatbázisba való rögzítésének megghiúsulásáról nincsen hivatalos információja. Álláspontja szerint a megkereséssel érintett körülmények feltárása csak a bíróságok jogalkalmazói-ügykezelési tevékenységét érintő igazgatási célvizsgálat keretében valósulhat meg, melynek elrendelésére az OBH elnöke jogosult. Az elnök tájékoztatása szerint megvizsgálja annak lehetőségét, hogy e kényszerintézkedés esetében az adatgyűjtésre a továbbiakban – a bírósági nyilvántartások szintjén – lehetőség mutatkozik-e, melynek eredményéről külön levélben tájékoztat.

3. A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE) elnökének tájékoztatása

Az MTE elnökének válasza szerint a *gyermekvédelmi előírások érvényesítését panasz alapján vizsgálja az Egyesület*. Azt tapasztalták, hogy a belső eljárás során a tartalomszolgáltatók megfelelnek az MTE által hozott határozatoknak. Ritkán fordul elő, hogy az MTE bejelentő felületére bejelentés érkezik: konkrét eset a vizsgált időszakon kívül eső, 2020-as évben történt – egy gyermekek alapvető jogainak védelmével kapcsolatos eset – ahol a bejelentést 18 életévét betöltött személy tette. Az illegális, jogsértő tartalmak miatti bejelentések webes tartalomra vonatkoztak. Az MTE tagjainak internetes fórumain megjelent cikkek jogsértő tartalmak miatt indultak eljárások az elmúlt időszakban. Konkrét, a gyermekek alapvető jogainak védelmével kapcsolatos hivatalos eset a 2020-as évben történt transzszexualitást, gender-kérdést érintő témakörben. A panaszbejelentést az MTE Bizottsága megvizsgálta, a kérelmet elutasította, a tájékoztatás után a panaszbejelentő nem élt fellebbezési jogával.

⁸ <https://family.norton.com/web/>

Az MTE eljárása kapcsán az elnök arról tájékoztató, hogy *a bejelentéseket egy Ad-hoc Bizottság vizsgálja*, majd azt követően határozatot hoz, illetve ajánlást tesz az ügyvel kapcsolatban. Az eljárást követően a tartalomszolgáltató az ajánlásnak megfelelően intézkedik, adott esetben eljár a kérdéses ügyvel kapcsolatban. *A meghozott határozatnak a tartalomszolgáltatók 100%-ban eleget tesznek az elnök tájékoztatása szerint.* Az MTE tagjai kiemelt figyelmet fordítanak arra, hogy megfeleljenek ezeknek a normáknak, amelyet az egyesület etikai kódexe tartalmaz, ezt a tagok a belépéskor fogadják el.

A társszabályozásnak való önkéntes alávetettség kapcsán az elnök arról tájékoztató, hogy az online térben fellelhető webes tartalomszolgáltatást végző piac nagyságára vonatkozólag nincsenek adatai az MTE-nek, ugyanakkor a 2020 augusztusi látogatottsági adatok alapján *a társszabályozásnak való önkéntes alávetettség az egyesületen keresztül magas hatásfokkal megvalósul az elnök álláspontja szerint.*

Az MTE a kezdetektől fogva figyelemmel kíséri a Safer Internet for Children (SIC) EU kezdeményezést. Az ottani ajánlásoknak, és az éves kiemelt projekteknek megfelelően saját kezdeményezéseket is indított. Az MTE tagjai több olyan kezdeményezésben is benne voltak, melyek a gyermekek védelmét, biztonságos internetezésének megteremtését szolgálták, kapcsolatban álltak és együttműködtek a Digitális Jólét Program, a Médiaunió és a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat éves kiemelt projektjeivel.

Az elnök álláspontja szerint *tagjaik eleget tesznek a klasszifikációra vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek*, a visszajelzések alapján *a kódbeágyazással voltak problémák*, de ezt is igyekeztek megoldani a rendelkezésnek megfelelően. Az elnök itt is utalt arra, hogy *nagyon kevés bejelentés érkezik az MTE-hez*, hivatalos eljárás egyetlen ügyben történt. Az elnök álláspontja szerint a klasszifikációval kapcsolatos megfelelés 99, 99%-os.

Tapasztalatuk szerint *az értesítési-eltávolítási eljárás hatékony forma*, az így zajló probléma megoldásában minden szerkesztőség maximálisan együttműködő. Az elnök véleménye szerint *további tájékoztatással, edukációval lehetne fejleszteni az eljárás hatékonyságát.* A vizsgált esetek kapcsán 99, 99%-os megfelelést tapasztaltak.

A *gyermekbarát honlap minősítő rendszer* kapcsán az elnök arról tájékoztató, hogy a Digitális Gyermekvédelmi Stratégia tartalmazza javaslatként egy gyermekbarát-honlap minősítő rendszer felépítését, de ennek a kivitelezése még nem indult el. Meg kell említeni még az Edison platform kezdeményezését,⁹ amely a "Digitális világ" kategóriában honlapokat is minősít, illetve ajánl a látogatóinak. Emellett a www.egyszervolt.hu oldalnak van egy már működő pilóta ebben a témában.¹⁰

4. A Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató (NISZ) vezérigazgatójának tájékoztatása a Biztonságosinternet Hotline működése kapcsán

A NISZ vezérigazgatója a NISZ működése megkezdése óta eltelt évek tapasztalatai alapján *a kiskorúak számára káros, illegális, jogsértő tartalmak bejelentése kapcsán* adott tájékoztatást. A vezérigazgató válaszában kiemelte, hogy a NISZ Zrt. 2013. július 1-jétől üzemelteti és kezeli a *Biztonságosinternet Hotline* online bejelentőfelületet. A Hotline a meglévő jogi keretek között biztosítja, hogy a megvizsgált és jogellenesnek talált tartalmakat eltávolítsák az internetről, a bűncselekménnyel összefüggésbe hozható információkat továbbítja a magyar rendőrség felé. A *Biztonságosinternet Hotline 2012 óta tagja a nemzetközi INHOPE szervezetnek*, amely a világszerte működő hotline-okat fogja össze. A hazai szervezet az INHOPE tagokra vonatkozó *magartási szabályzat* alapján működik.

⁹ <http://www.edisonplatform.hu>

¹⁰ <https://minosított-tartalmak.napocska.hu/>

A Biztonságosinternet Hotline-hoz kiskorúak számára káros tartalmak miatt 2013. július 1. és 2018. december 1. között, tehát 5 év távlatában összesen 9365 bejelentés érkezett. Éves lebontásban nézve 2013-ban 1420, 2014-ben 2325, 2015-ben 1907, 2016-ban 1276, 2017-ben 1212, 2018-ban 1225. A bejelentések jelentős része nem a Hotline hatáskörébe tartozik, valamint *nem illegális, jogsértő* tartalom. A Biztonságosinternet Hotline által végzett összesítés alapján az ezen időszakban érkező bejelentések közül 174 esetben a rendőrségnek, 213 esetben a tartalomüzemeltetőnek, 90 esetben más INHOPE Hotline-nak továbbította a bejelentést a Biztonságosinternet Hotline, összesen 2547 alkalommal küldött választ a bejelentésre, 368 esetben történt bejelentési visszaigazolás és 176 esetben a feltett kérdésre további magyarázatot küldött. 2013 és 2018 között összesen 3568 alkalommal történt intézkedés.

A bejelentések jelentős része a 18 év alatti kiskorúak törvényes képviselőjétől érkezik, ezek leginkább az „*online zaklatás*” kategóriába tartoznak. Jellemző, hogy az aggódó szülők a közösségi médiában közzétett fenyegető, gyermekük számára káros tartalmak miatt tesznek bejelentést. Kiskorúaktól érkező bejelentések arányaiban jóval kevesebbszer fordulnak elő.

A bejelentések szinte kizárólag a www.biztonsagosinternet.hu weboldalon található online bejelentő lap kitöltésével érkeznek a Hotline-hoz. E felületet a weboldal kezdőoldalán lévő felső menüsorban található „*Bejelentés*” gombra kattintva lehet elérni. Ha a bejelentő visszajelzést kér bejelentéséről, a Hotline munkatársai tájékoztatják a lehetőségek kapcsán, ha e-mail címet is csatolnak a bejelentéshez. Az anonimitás mindenki számára biztosított, mellyel leginkább pedofil tartalmú oldalakgal kapcsolatos bejelentések esetén szoktak élni.

A Biztonságosinternet Hotline bejelentő oldalán az alábbi *jogsértő online tartalmak* kapcsán tehető bejelentés: *pedofil tartalom, online zaklatás, erőszakos tartalom, rasszista, idegengyűlöletre uszító tartalom, drogfogyasztást kínáló, fogyasztásra csábító tartalom, hozzájárulás nélkül közzétett tartalom, egyéb káros tartalom*. Tapasztalatuk alapján a legtöbb bejelentés az „*egyéb káros tartalom*” csoportba tartozik, mivel a bejelentők gyakran nem tudják meghatározni, hogy a sérelmes tartalom pontosan melyik kategóriába tartozik. Beazonosított tartalmak bejelentésénél a „*pedofil tartalom*” meghatározás a legjellemzőbb.

A Hotline minden beérkező bejelentést megvizsgál és értékeli. Az első lépés annak megállapítása, hogy *jogsértő-e* a bejelentett tartalom, van-e magyar *joghatóság*, van-e a magyar rendőrségnek *hatásköre* az ügyben. A bejelentések alapvetően *legális* és *illegális* tartalmak lehetnek, amennyiben a tartalom *legális* azon belül lehet gyermekekre *káros* illetve *nem káros lehet a tartalom*. Ha a tartalom gyermekekre nem káros, nincs további teendő, amennyiben a tartalom káros, az oldal tulajdonosát értesíti a Hotline. Ha a bejelentett tartalom *jogsértő*, a Hotline elemző elvégzi a szükséges vizsgálatokat a bejelentett fellelhetőségének meghatározása céljából. Ha a bejelentett tartalom *jogsértő* és van magyar *joghatóság*, akkor a Hotline az Ekertv.-ben meghatározottaknak alapján eljár a megfelelő magyar hatóság, illetve a felelős közvetítő szolgáltató felé. *Illegális* tartalom esetén, ha az belföldön hoztolt tartalomról van szó, akkor a helyi rendőrséget értesíti a Hotline, ha külföldön hoztolt a tartalom, akkor az INHOPE-ot értesíti a Hotline. Ha a bejelentett tartalom se nem *jogsértő*, se nem *káros*, a vizsgálatot végző munkatárs tájékoztatja a bejelentőt, informálja azokról a lehetséges jogi lépésekről is, amelyek rendelkezésére állnak. *A Biztonságosinternet Hotline prioritással kezeli a pedofil, rasszista és a gyermekek számára veszélyes tartalmakat.*

A Biztonságosinternet Hotline *jogsértő* tevékenység esetén eljár a megfelelő magyar hatóság, illetve a felelős közvetítő szolgáltató felé. A Hotline csak Magyarországon hoztolt tartalmak esetében képes hatékonyan fellépni az eltávolítás érdekében, itt jellemzően még a rendőrség értesítése előtt sikerül elérni a bejelentett és *jogsértő*nek minősített tartalmak eltávolítását. Külföldi üzemeltetés esetén az adott ország Hotline üzemeltetője járhat el. Jellemzően különböző fórumokról, kép- és videómegosztó oldalokról van szó, amelyek elérhetősége az adott oldal alján található impresszum vagy kapcsolatmenüben megfelelően

van feltüntetve. A jogsértő tartalom eltávolítására vonatkozó kérés esetében a szolgáltató – adott esetben a fórumadminisztrátor – 2 napon belül intézkedik az eltávolítás érdekében.

A *közösségi média felületén közzétett és bejelentett tartalmak* esetében, ha megvizsgálta a NISZ a jellemzően online zaklatás kategóriába eső tartalmat, akkor értesíti a felhasználót a jogsértés megszüntetése érdekében. Ennél többet azonban nem tehet, mert az adatkezelés és üzemeltetés minden esetben külföldön zajlik, valamint zaklatás esetén a rendőrség az illetékes szerv. A zaklatásnak továbbá a Btk. szerint közvetlennek kellene lennie, de legalábbis kétség kívül bizonyíthatónak a tekintetben, hogy a tartalom küldője megegyezik a vélelmezett zaklató személyével. *A rendőrség a közösségi médiában történő zaklatások esetén nehezen tud hatékonyan, eredményesen eljárni*, mivel a zaklató kilétének bizonyítása esetlegesen a külföldi szervereken tárolt bejelentkezési adatok alapján lenne lehetséges, de ezeknek a beszerzése rendkívül hosszadalmas. A bejelentőnek ez esetben javaslatot tesz a NISZ, hogy – függetlenül a hosszadalmas eljárástól – tegyen feljelentést ismeretlen tettes ellen, és ahhoz csatolja a közösségi oldalakról készített képernyő pillanatképeket, amin látható a zaklató személy profil lapja, üzenetei. A NISZ vezérigazgatójának véleménye szerint *érdemes lehet az online térben elkövetett zaklatások kategóriájának külön meghatározása és implementálása a Büntető Törvénykönyvbe*. Javasolt a rendőrség által kezdeményezett közvetlen kapcsolatfelvétel a világszintű közösségi médiaszolgáltatókkal a közvetlen és hatékonyabb tartalomeltávolítás elérése érdekében. Ha az online zaklatás kategóriáján kívüli cselekmény a bejelentés tárgya, a Hotline közvetlenül jelzi azt a közösségi médiumok felé, az adott jogellenes cselekmény megjelölésével. *Ez esetben az eltávolítás hatékonysága csekély, a tartalmakat több személy által történő bejelentés esetén vizsgálják ki az adminisztrátorok*.

A Biztonságosinternet Hotline 2013. július 1. óta összesen 90 alkalommal továbbított olyan bejelentést külföldi székhelyű Hotline-oknak, amelyek nem rendelkeztek magyar hatáskörrel. Ilyenkor a hazai Hotline által meghatározott, összegyűjtött információkat (pl. IP cím, tartalomszolgáltató elérhetőség) a partner Hotline rendelkezésére bocsátja, amely segítséget nyújthat a felderítésben. Az esetek többségében sikerült elérni a jogellenes tartalmak eltávolítását, melyekről a külföldi Hotline értesíti a hazai Hotline-t.

A rendőrség és a NISZ Zrt. közötti együttműködési megállapodás értelmében a Hotline bejelentő felületre érkező jogellenes és magyar szervereken található tartalmakat haladéktalanul továbbítani kell a rendőrségnek. E tartalmakat a rendőrség kivizsgálja, a vizsgálat eredményéről pedig tájékoztatja a Hotline munkatársait. *Az együttműködés kezdete óta folyamatos kapcsolattartás és tapasztalatcsere jellemzi a két szervezetet*. Évente több alkalommal szakmai konferenciákon osztja meg a Hotline tapasztalatait és hívja fel az aktuális trendekre, veszélyekre a figyelmet, konzorciumi működés értelmében. A hazai szervezet az INHOPE tagokra vonatkozó magatartási szabályzat alapján működik, így a külföldi Hotline-okkal történő kapcsolattartás is kötelező feladatai közé tartozik. Amennyiben olyan bejelentést érkeznek, amelyben külföldi Hotline is érintett, haladéktalanul értesítik a szükséges lépésekről, és kérik az illegális tartalmak eltávolítását.

Összességében elmondható, hogy mind a magyar, mind a külföldi érintett felekkel való együttműködés, valamint a szervezetek saját hatáskörébe tartozó intézkedések összehangolása megfelelő. Szükség lehet az INHOPE hálózat bővítésére világszerte – leginkább az ázsiai térségben – a hatékonyabb tartalom eltávolítás és hatáskör-kiterjesztés érdekében.

5. A Digitális Jólét Program (DJP) szakértőinek tájékoztatása¹¹

¹¹Az Információs és Technológiai Minisztérium által felügyelt, 100%-ban állami tulajdonú Digitális Jólét Nonprofit Kft. 2017. január 1-től koordinálja a Digitális Jólét Program keretében kialakított stratégiák (Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája, Magyarország Digitális Startup Stratégiája, Magyarország Digitális Exportfejlesztési Stratégiája és Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája) megvalósítását.

A DJP szakértőinek tájékoztatása szerint a *Digitális Gyermekvédelmi Index (DGYI)* az a mérőszám, amely a kiskorúak online kockázati kitettségét, a tudatos internethasználat mértékét (tudatos médiamagatartás) és a digitális gyermekvédelmi ökoszisztéma állapotát együttesen mutatja. Minden, a nyilvánosság ingerküszöbét elérő olyan ügyben, mint például internetes gyermekpornográfia botrány vagy a pandémia következtében elrendelt távтанításra való átállással összefüggő, adatbiztonságra, túlhasználatra, szextingre vonatkozó esemény kapcsán azonnali, erős igény mutatkozik olyan kutatási eredményekre, amelyek az internethasználatra vonatkozó kockázati kitettség mértékét jelzik és azokra válaszolva a digitális gyermekvédelmi ökoszisztémát érintik. Az internetes zaklatás különböző formáinak, az internetes függőségek és a kiskorúak fejlődésére káros egyéb jelenségek tényleges gyakoriságáról, a kiskorú populáció érintettségének mértékéről és minőségéről azonban *Magyarországon nincsenek összevetésre, az összefüggések feltárására alkalmas, magas reliabilitású adatok*, amelyeket olyan megbízható, standardizált módszerekkel rögzítettek, amelyek figyelembe veszik az adott jelenség magas látenciaszintjét.

Az uniós tagállamok digitális fejlettségének megállapítására és az összehasonlításra használt *ún. Digital Economy and Society Index (DESI) indexből* azaz a Digitális Gazdaság és Társadalom Indexből e faktorok nem olvashatóak ki, ezekről a digitális kompetencia szintje – mint a DESI-indexet képező 28 tényező egyik indikátora – sem ad információt.

A DGYI alkalmas a komplex digitális gyermekvédelmi ökoszisztéma jellemzésére valamely időszakban, illetve a digitális gyermekvédelem területén történő beavatkozások költséghatékony és effektív megtervezésére és azok hosszú távú eredményességének követésére is – a kutatássorozat rendszeres három évenkénti megismétlésével. A digitális gyermekvédelem kulcskérdése tehát azoknak az adatoknak a feltárása, amelyek megmutatják a kiskorúak online kockázati kitettségének – különösen a bullying, káros tartalmak, függőségek, álhírek és a szülői tudatosság hiányosságainak – a mértékét. Az ezen indikátorokból képezhető index, a kockázati kitettséget csökkentő digitális médiatudatosság mértéke és azok az indikátorok, amelyek a digitális gyermekvédelmi rendszer minőségéről informálnak, együtt alkotják a DGYI-t. A DJP szakértői kiemelték, hogy a DGYI *3. alfaktor a digitális gyermekvédelem szereplőit, közte elsőként az állami szereplőket és azok gyakorlatát (erősségeit és hiányosságait) kívánja feltárni*. A DGYI középső „lába” a tudatos médiamagatartás indexének felvétele, amelyre annak koncepcionális kerete kidolgozását és a próbamérést követően kerülhet sor. Ezt a munkát az Oktatási Hivatal és az NMHH közötti kooperációban működő *szakmai munkacsoport* végzi.

A *2. alindex* felvételéhez szükséges dimenziók a kognitív-kritikai szint (médiaműveltség) és a kreatív-konnektív szint indikátorai (alkotás, részvétel). A DGYI tényleges felvétele előkészítési szakaszban van. A kiskorúak online kockázati kitettségének megállapításához szükséges nagymintás offline kutatás megkezdéséhez szükséges, a mérőeszközök és a célszerű kutatómódszertan előkészítését szolgáló hibrid (kvalitatív és kvantitatív módszerekkel zajló) pilot kutatás jelenleg is zajlik. 2020 végére 20 online és offline fókuszcsoporthoz eredményeinek összehasonlító tartalomelemzésére kerül sor, amely plasztikusan és mélységében mutatja a kockázati események mibenlétét, azok jellemzőit. 2021-ben sor kerülhet a tudatos médiamagatartás mértékét feltáró országos kompetenciamérés pilotjára és megkezdődhet a digitális gyermekvédelmi ökoszisztéma szereplőinek (cselekvő ágensek részvétele, annak mértéke és minősége) kutatása is.

A DJP szakértőinek az online médiatartalmakkal kapcsolatos jogvédelmi és szankciórendszerrel kapcsolatos gyakorlati szempontú álláspontja szerint *a megszokott médiaszolgáltatások keretein belüli szolgáltatásokra irányadó tartalom-szabályozás összességében megfelelő*: a médiatartalom-szolgáltatók törekednek a jogszabályi megfelelésre és előfordulnak ugyan eseti szabálysértések, de ezek nem mutatnak szándékos jogkerülésre utaló tendenciákat. *Mindezek fényében a szabályozást valamint annak gyakorlatát a szakértők*

megfelelőnek tartják. A szakértők felhívták a figyelmet, hogy a nem szerkesztett, azaz szerkesztői felelősség alá nem tartozó online tartalmak esetében *az egyéb online tartalmaknál a korhatáros tartalmak kiskorúak általi elérésének, elérhetőségének megakadályozása korántsem megoldott.* A hatályos magyar szabályozás pusztán jogilag, az uniós elvárások szempontjából elegendő ugyan, de gyakorlata igen vegyes, hatékonysága kérdőjeles, hiszen a jogszabály által támasztott követelménynek már olyan megoldás is megfelel (figyelemfelhívás), ami tényleges távoltartó erővel nem bír. Tekintettel a magyar szabályozás gyakorlati elégtelenségére, szükséges a nemzetközi szabályozási tendenciákat nyomon követni és a jónak ítélt gyakorlat észlelése esetén napirendre kerülhet a hazai szabályozás felülvizsgálata is. Jelenleg a DJP vizsgálja mindennek indokoltságát, lehetőségét.

A válaszban kiemelték az *AVMS irányelv legutóbbi 2018. évi módosítását*, valamint annak hazai átültetését, illetve az Ekertv. módosítását a videómegosztóplatform-szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók közvetett felelősségének bevezetésével. Maga a jelenség, a jogalkotó által kijelölt irány önmagában jelentős, szükségszerű. A *videómegosztóplatform-szolgáltatások régi dilemmája*, hogy egyértelműen tartalomszolgáltatásra irányulnak, miközben a klasszikus értelemben vett tartalomszolgáltatásra vonatkozó jogszabályok nem alkalmazhatók rá, hiszen nincs a tartalom mögött egyértelműen beazonosítható és ily módon akár felelősségre is vonható szerző, szerkesztőség. A legújabb szabályozás ezen „senki földje állapot” kezelését célozza a jogsértő tartalom vonatkozásában előírt szolgáltatói kötelezettség felállításával, amely kötelezettségek egyúttal felelősséggé konvertálhatók azok nem teljesítése esetén. Az irányváltás erős szemléletbeli változást mutat: az eredetileg médiaszolgáltatásokra előírt szabályokból kiindulva igyekszik valamiféle szabályozott mederbe terelni a fogyasztók által előállított tartalmakat is, amellyel az ilyen felhasználói tartalmakkal megvalósuló jogsértések vagy – például kifejezetten a gyermekvédelem szempontjából – kockázatos tartalmak is orvosolhatóvá és eltávolíthatóvá válnak. A klasszikus értelemben vett *médiaszolgáltatás* és a „*közösségi tartalomszolgáltatás*” közötti éles határvonal oldása indokolt, hiszen az elmúlt 10-15 évet jellemző média konvergencia is az egyes műfajok (platformok) közötti határok elmosódását, a platformok közötti vándorlást eredményezte, amire a jogalkotónak és a szabályozásnak adekvát válasszal kell tudnia reflektálni.

A szabályalkotás szükségessége mellett nehéz megtalálni a videómegosztóplatform-szolgáltatókkal szemben támasztható megfelelő elvárásokat és különösen a felelősségeket: óriási az a tartalom mennyiség és felhasználói aktivitás, amelyet a szolgáltatóknak kezelnie kell.

Kiemelték, hogy az önszabályozás keretében már valamennyi szolgáltató rendelkezik olyan felhasználási feltételekkel, amelyekre nagyrészt az irányelv által bevezetett szabályok is támaszkodnak, persze amíg a felhasználási feltételek lehetőséggel szolgálnak a szolgáltatók részére, addig a jogszabályok már kötelezettségeket telepítenek. Habár a DJP és támogató szakértői szakmai meggyőződése szerint a *tartalom-szabályozás nem megfelelő és elégséges eszköze a gyermekvédelemnek, mégis lehet annak szükséges kiegészítője és támogatója.* A szűrés lehetősége meg is jelenik az Eht.-ban, amely a szolgáltatók részére kötelezettségként írja elő a szűrőszoftvereknek a felhasználók rendelkezésre „állítását”, kérdéses azonban, hogy ez önmagában kellően hatékony-e, azaz a szülők, mint felhasználók élnek-e ezen lehetőséggel. A szabályozásban a következő szint egy angol mintára történő hálózati szűrés bevezetése lehet, ami egy komoly lépés, megfelelő megfontolást és a szabályozó, *a hatóság és a piaci szereplők együttműködését igényli*, éppen ezért is folytat a DJP egyeztetéseket e tárgyban, mert a hatályos szabályozás szerinti rend nem tűnik kielégítőnek, ugyanakkor érdemes elkerülni a szolgáltatók aránytalan túlterhelését is.

A gyermekek fokozottan kitettek *a reklámoknak*, amelyet a Grtv. vonatkozó szabályai megfelelően kezelnek is. Az *influencer-média* azonban újfajta, a médiaszolgáltatásokkal párhuzamba állítva talán a termékelhelyezéshez hasonló technikaként jelent meg a hirdetési piacon. Ezt elsősorban a Gazdasági Versenyhivatal eseti hatósági vizsgálataira alapozva megfelelően kezelte a szabályozó. Az influencer média és a kereskedelmi hirdetések egy másik

hozadékát, az önértékelési és testképzavarhoz vezető pszichés hatásokat aligha jogszabályi úton lehet kezelni, mint ahogy az online gyermekvédelem tárgykörében számos olyan részterület van, amely egyáltalán nem, vagy elsősorban nem jogalkotási úton kezelhető. Példaként említhető a cyberbullying, a sexting, a zaklatás, a túlhasználat (akár függőségi szintig), az oversharing, a fomo, a visszahangkamra (echo chamber) és a szűrőbuborék-jelenség, a like-vadászat/függőség. Jogalkotási szempontból kérdéses, hogy ezekhez lehet-e és szükséges-e nyúlni, egyfelől, mert *e jelenségek némelyike kifejezetten nem szabályozási úton megoldható kérdéseket vet fel*, másfelől, amelyek kezelhetők és kezelendők jogi eszközökkel, ott kérdéses, hogy a hatályos szabályozás indokolja-e külön online tényállás vagy minősítés bevezetését, például a zaklatás vagy gyermekpornográfia esetében.

A DJP szakembereitől kapott legfrissebb – 2022 januári adatok alapján – folyamatosan dolgoznak a Digitális Gyermekvédelmi Index egyes faktorainak és alfaktorainak tudományosan is megalapozott mérési standardjai kidolgozásán és számszerűsítésén. A digitális gyermekvédelmi ökoszisztéma kutatások közül 2021-ben a területen működő civil szervezetek és iskolák kutatása zajlott le. 2022-ben pedig a kockázati index további igen fontos alfaktorának, a digitális függőség-alfaktor-kutatásának a lefuttatását, továbbá a digitális gyermekvédelmi ökoszisztéma-kutatások újabb két ágensének: az államnak és az iparági szereplőknek a vizsgálatát tervezik. Ezen vizsgálati eredmények 2022. év végére várhatóak.

6. A Klebelsberg Központ (KK) elnökének tájékoztatása

6.1. A KK elnökének a köznevelési intézményekben elérhető – online tartalmakon keresztül megvalósuló – sérelmek típusairól, orvoslási lehetőségeiről, az alternatív konfliktuskezelési eljárások (pl.: egyeztető eljárás, közvetítő eljárás) elérhetőségei, eredményei kapcsán adott válasza alapján általános tapasztalat, hogy jelenleg az a generáció végzi tanulmányait az általános és középiskolákban, amely már kisgyermek kora óta – extrém esetben korlátok nélküli – internetfogyasztó. A technológia fejlődése lehetőséget ad a nem fizikai bántalmazások számának növekedésére is. *Nehéz meghatározni azt a határvonalat, hogy ezek az online sérelmek mikor kezelhetők iskolai ügyként:* ezek jellemzően intézményen, tanítási időn kívül történnek, és sokszor a büntetőjog körébe tartoznak. Az online tér a gyermekek lelki, áttételesen testi épségére fokozott veszélyt jelent, és az esetek nehezen nyomon követhetők az internet *virtuális jellegénél* fogva. A kiskorú tanulók sok esetben követnek el internetes zaklatásnak minősülő tetteket, anélkül, hogy igazán tudatában lennének annak, hogy ez jogellenes cselekedet. Az okostelefonok szélesre tárták a kapukat azon lehetőségek előtt, hogy jogszerűtlenül készített fényképeket, videókat használjanak fel, tegyenek közzé, mások jelszavát megszerezve, annak nevében üzeneteket küldjenek, mások nevében regisztráljanak platformokra, kiközösítő, sértésekkel teli üzeneteket küldjenek.

Jellemző tapasztalat, hogy *a szülők gyakran nem kontrollálják gyermekeik online „életét”*, a gyermekek pedig nincsenek tisztában a jogi következményekkel. Tekintettel arra, hogy az ilyen jellegű ügyek többségben nem is jutnak az intézmény vagy a pedagógusok tudomására, megnehezíti az esetek feltárását, megfelelő rendezését. Ebben szerepet játszhat a szégyenérzet, továbbá az, hogy a sérelmet szenvedett fél nincs tisztában a jogaival és azzal, hogy milyen fórumokat vehet igénybe az őt ért sérelem orvoslása kapcsán.

A KK és a tankerületi központok véleménye szerint az online gyermekvédelemmel kapcsolatos feladat kettős: egyrészt *preventív*, e körben az ismeretterjesztő előadások, pedagógus továbbképzések, szülők tájékoztatása tartozik, másrészt *resztoratív*. Utóbbi körbe tartoznak a különböző sérelemkezelési stratégiák, eljárások kidolgozása a köznevelési intézményekben. Az iskolákban – az osztályfőnöki órák keretein belül – tematikus órák tartása, érzékenyítő kisfilmek levetítése, azok megbeszélése, és külső előadók is segítséggel lehetnek az internet veszélyeinek feltárására. Fontos, hogy a pedagógusok a megfelelő, célzott képzéseket kapjanak az esetek kezeléséhez, továbbá szükséges a mentálhigiénés, szupervíziós

támogatás nyújtása, jogász bevonása a protokollok kidolgozásába. Elengedhetetlen, hogy a *szülőket is minél több csatornán figyelmeztessék a veszélyre*. A tankerületi központok fenntartásában lévő intézmények a fentiek tükrében jelenleg is nagy hangsúlyt fektetnek a *problémák megelőzésére*, az iskolai oktatásra használt számítógépeket megfelelő védelmi rendszerrel látják el, illetve az iskola számítógépeit a tanulók tanári felügyelet mellett használhatják, így őket tanítási időben ezeknek az eszközöknek a felhasználásával lényegében nem érheti ilyen atrocitás. Nehézségbe ütközik ugyanakkor az intézmények házirendjében szabályozott *mobileszköz-használat feltételeinek betartatása, ellenőrzése*.

6.2. A KK fenntartásában lévő oktatási intézmények körében végzett felmérés adatai

A KK elnöke a tankerületi központok által végzett nagy mintás, 120 tankerületi központ fenntartásában lévő intézmény bevonásával készített, a 2016/2017-es tanévre vonatkozó, országos elemzés eredményeként készült táblázatot csatolt a válaszához. A KK elnöke tájékoztatott, hogy az intézményvezetőknek a felmerült eseteket az intézményen belül pedagógus, iskolapszichológus, illetve iskolarendőr benonásával sikerült orvosolni. A 2016-os, 2017-es évekre vonatkozóan összesen 60 megkérdezett tankerületi központból 29 tankerületi központ nem adott tájékoztatást arról, hogy az illetékességi területén működő intézmények egyeztető vagy közvetítői eljárást folytattak volna le. A maradék 31 tankerületi központ tájékoztatása szerint a 2016/2017. évekre vonatkozóan 120 tankerületi központ fenntartásában lévő intézmény adatait bekérve látható, hogy 207 esetben került sor egyeztető vagy közvetítői eljárás lefolytatására, ebből 64 tankerületben egyáltalán nem volt ilyen eljárás, illetve ahol volt, ott jellemzően több eljárást is lefolytattak, tehát kevés az olyan tankerület, ahol csak egyszer folytattak volna le egyeztető vagy közvetítő eljárást. 14 tankerületi központ esetében a nevelési-oktatási intézményekben lefolytatott egyeztető vagy közvetítői eljárás után, ugyanabban az ügyben sor került egyéb, akár büntető-, akár szabálysértési-, akár polgári peres eljárásra. A KK nem lelt fel a tárgyban hozzá, mint központi szervhez érkezett megkeresést, panaszt.

A tankerületi központok alapvető problémaként jelezték, hogy *az alternatív vitarendezésnek nincs olyan egyértelműen jól működő, kidolgozott rendszere*, amelyet az intézmények széles körben ismernének és a meglévő tapasztalatokat jó gyakorlatként alkalmazhatnák. A tankerületi központok ennek megfelelően szükségesnek tartják, hogy legyenek elérhetőek olyan *esetleírások, tájékoztatások* – és egy kapcsolódó eljárásgyűjtemény – amelyek elősegíthetnék a konfliktuskezelő gyakorlatok egységes és megfelelő alkalmazását. Szükséges egy központilag összeállított, a hatályos jogszabályokat tartalmazó és értelmező segédanyag az online bántalmazások kezelésének eljárásrendjéről. E dokumentum alapján az intézmények kibővíthetik, illetve kiegészíthetik az intézményi szabályozó dokumentumaikat.

A köznevelési intézmények számára kiemelten fontos a *Digitális Gyermekvédelmi Stratégia* célja, azaz a tudatos, értékteremtő internethasználat támogatása mellett az, hogy az *eddigieknél hangsúlyosabban érvényesüljenek a gyermekek védelmét szolgáló szabályok és intézkedések*, a helyreállítás folyamatában a mediáció, a konferenciamodell, a kör módszer technikája. A tankerületi központok a jogszabályban rögzített pedagógus továbbképzés vagy szakmai nap keretében igény esetén szerveznek olyan tréninget, amelyek lehetőséget teremt a konfliktuskezelés technikáinak szélesebb körű megismerésére. Ezek sikeres lebonyolításához kérik a Pedagógiai Oktatási Központok és a Pedagógiai Szakszolgálatok együttműködését.

Az adatokból megállapítható, hogy 2016/2017-ben lefolytatott eljárások 41 esetben online *zaklatás* miatt indultak, ami azt jelenti, hogy ez a *leggyakoribb sérelem*, a többi esetben identitáslopás, flaming, sexting, fotóval, videóval való visszaélés különböző formái; fotók, videók engedély nélküli közzététele, az online térben történő üzengetések különféle formái, személyiségi jogok megsértése, jogtalan mobiltelefon használat miatt indultak eljárások.

A jóvátételi célok, szankciók tekintetében a beérkezett válaszok alapján a tankerületi központok egy része sok esetben *elegendőnek tartja a tanulóval beszélgetni, egyfajta segítő beszélgetés formájában*, bevonva – ha szükséges – a konfliktusban az érintetteket, akár a szülőket, tanárokat, gyermekjogi képviselőket, családsegítő szolgálat szakembereit, különféle *esetmegbeszéléseket* tartva. Sok esetben *a fegyelmi eljárást megelőző egyeztető eljárást* folytatnak le iskolapszichológus bevonásával. Bizonyos esetekben a jogsértő magatartás jóvátételének meghatározását a tanulóra bízják. A kapott válaszok alapján a legfőbb jóvátételi cél egyfajta erkölcsi jóvátétel, szóbeli vagy írásbeli bocsánatkérés formájában. Sok esetben kerül sor a világhálóra feltett tartalom törlésére is. *Sok intézményben élnek az iskolarendőr bevonásának lehetőségével is*, a várható következményekről, szankciókról tájékoztatják a tanulót, szülőt. Kevés esetben ugyan, de van olyan intézmény, ahol az eljárás igazgatói figyelmeztetéssel zárult. A konfliktusban érintett családok kibékítésére is sok esetben kerül. Más esetben *iskolai közösségi munkavégzést írtak elő* az érintett tanuló számára, akinek a vétkességét megállapították. Végső megoldásként volt olyan intézmény, ahol a tanulót el kellett vinni másik intézménybe, 120 tankerületi központból összesen *két ilyen tankerületi központi jelzés érkezett*. Ahol fegyelmi eljárást folytattak le, ott szigorú megrovás lett az eljárás kimenetele. A megkeresett tankerületek közül három tankerületi központ jelezte, hogy nem a szankcionálásra, hanem a prevencióra helyezték a hangsúlyt, igyekeztek a kirekesztést megszüntetni, a személyes kapcsolatokat erősíteni az online felületeken kívül az offline térben. Különböző konfliktuskezelési technikákat adtak át a tanulóknak illetve bűnmegelőzési, bullying témában tartottak órákat rendőrségi szakemberek bevonásával.

Egyetlen tankerületi központ jelezte, hogy a kialakult konfliktus kezelésének eredményeképp közös pontokba szedett *megállapodást* írtak, melynek a megszövegezésében részt vállalt az osztályfőnök és az intézményvezető. Ez esetben konkrétan megfogalmazott cél volt a közösség összetartó erejének és felelősségvállalásának erősítése, a prevenciós pedagógiai munka erősítése. Volt olyan tankerület is, ahol jelezték, hogy volt ugyan egyeztető vagy közvetítői eljárás egy eset kapcsán, de ennek során sem jóvátételi, se szankcionálási célokat nem határoztak meg. Egy tankerület azt is jelezte, hogy jóvátételi cél volt a mediációs eljáráson való részvétel. A 120 tankerületből kb. 40 esetben teljes mértékben betartották a *alternatív vitarendezés során született megállapodásban* foglaltakat, a tanulók megértették a tetteik következményeit és hasonló eset nem vagy nagyon ritkán fordult elő. A tankerületek egy részében kis mértékben tartják be a megkötött megállapodásokat, illetve a legtöbb esetben *teljesen vegyes a kép*, a tankerületek egy jelentős részétől pedig nincs adat e tekintetben.

A válaszoló tankerületek döntő többségében az egyeztetői-, közvetítői eljárás után *egyéb, akár büntető-, akár szabálysértési-, akár polgári peres eljárásra* nem került sor. A tankerületek egy részéről egyáltalán nincs adat. Egy esetben szabálysértési eljárás indult, egy intézményben igazgatói figyelmeztetésre került sor, egy intézményben pedig más iskolába történő elhelyezés merült fel. Néhány esetben rendőrségi feljelentés történt és ebből szintén csak néhány esetben rendőrségi eljárást folytattak le. Nagyon kevés, összesen két esetben került sor büntető eljárásra, egyetlen esetben pedig polgári peres eljárás indult.

Az alternatív vitarendezési eljárásokra vonatkozó belső szabályzatok, protokollok kapcsán az az általános helyzetkép rajzolódik ki, hogy az intézmények többsége nem rendelkezik speciális szabályozóval, de *az egyéb szabályozó dokumentumok tartalmazzák az egyeztető eljárás menetét*. Bizonyos intézményekben az online tartalmak eltávolításának eljárásrendjét szabályozzák, a rendszergazda e körbe tartozó feladatait az Infokommunikációs Technológiák Szabályzatai vagy a Szoftvervédelmi és Informatikai Rendszer Szabályzata tartalmazza. Van olyan intézmény, ahol az alternatív vitarendezésre vonatkozó szabályzat kidolgozása az iskolapszichológus irányításával történik. Más tankerületi központok utaltak a Panasztörvény szerinti eljárásra, a vonatkozó belső szabályok kapcsán három tankerületi központ tájékoztatott saját, a fenti törvény alapján készült *saját belső eljárásrendjéről*.

Kiemelendő a *Karcagi Tankerületi Központ*, amelynek egyik intézménye a resztoratív sérelmekről, azok kezeléséről írásos tájékoztató anyagot állított össze a tanulók számára illetve a Közép-Budai Tankerületi Központ néhány intézményében bullying elleni munkacsoport dolgozott ki egy protokollt az ilyen típusú sérelmek kezelésére, illetve egy esetben az intézmény pedagógusa mediátori végzettséggel rendelkezik. A Közép-Budai Tankerületi Központ intézményei egy részében *asszertív kommunikációra épülő protokollt* is alkalmaznak. A Szegedi Tankerületi Központ fenntartásában pedig működik olyan intézmény, amelynek éves munkaterve tartalmazza a resztoratív szemlélet alkalmazását, kiteljesedésének protokollját, így dokumentáltan is segíteni kívánja a resztoratív folyamat teljes intézményre történő kiterjesztését. Négy tankerületi központ intézményeiben egyáltalán semmilyen eljárást illetve protokollt nem jelöltek meg a vitarendezési eljárásokhoz kapcsolódóan. Megemlítendőek továbbá a Nyíregyházi, illetve a Zalaegerszegi Tankerületi Központ intézményei, ahol a „*Resztoratív sérelemkezelés a köznevelési intézményekben*” című dokumentum útmutatásait, jó gyakorlatait követik.

Az alternatív konfliktuskezelési eljárások lefolytatásában tankerületi központként eltérő arányban vesznek igénybe az intézmények *külső, képesítéssel rendelkező szakembereket*. A tankerületek többségében (kb. 60%-ában) *nem jellemző* a külső szakember bevonása a felmerülő ellentétek rendezésében, többnyire az intézmények pedagógusai, vezetői vesznek részt a vitarendezési eljárásokban. Jellemzően ezekben a tankerületekben az intézmények *belső szakember segítségével* kezelik a konfliktusokat, így a *pedagógusok mellett* a helyi *iskolapszichológusok, ifjúságvédelmi felelősök* igyekeznek megoldani a felmerült problémás helyzeteket. A tankerületek *30%-ban ugyan ritkán, de voltak már be kívülső segítséget* a konfliktusok megoldásába. Így említették meg az intézmények többek között az *iskolarendőröket* és az *iskolai bűnmegelőzési tanácsadókat*, a *Pedagógiai Szakszolgálat* és a *Gyermekjóléti Központ* munkatársait, a gyámhatóság munkatársait, a *rendőrség szakembereit*. Továbbá, amennyiben külső szakembert vesznek igénybe, akkor jellemző a *mediátor, a szociálismunkás, családgondozó, bűnmegelőzési tanácsadó, nevelési tanácsadó, gyógypedagógiai szakember, civil szervezet képviselőjének bevonása*. A tankerületek *nagyobb részében azonban egyáltalán nem jellemző* a külső mediátorok bevonása. Az intézményekben jellemzően nem a konkrét ügyben igénylik külső szakember bevonását, hanem a *prevenció* területén veszik igénybe a szakemberek munkáit, például előadások tartása keretében, tájékoztatás, figyelemfelhívás érdekében. Ha jelezték is a tankerületek, hogy igény lenne a külső szakember bevonására, akkor ennek akadályaként az *anyagi forrás, az információ, valamint kapcsolatok hiányát jelölték meg*.

A tankerületek kb. 30-40%-a *nyitott a külső szakemberek bevonására*, ám ezekben az intézményekben is leginkább a *prevención* van a hangsúly. A felsorolt szakemberek, szervezetek mellett megemlíthetők még az *alapítványok, az önkéntesek és a civil szervezetek* előadásai, a *mentálhigiénés, kommunikációs és konfliktuskezelő és egyéb szakemberek* bevonása is. Kiemelendő a Sárvári Tankerület, ahol a nevelőtestület közel fele részt vett 30 órás mediációs tréningen, a Soproni Tankerületben pedig továbbképzés keretében ismerkedtek meg a pedagógusok a mediációval és a resztoratív sérelemkezelési technikákkal. A Váci Tankerület intézményei pedig mediátort *belső szakemberként* foglalkoztat.

A tankerületek nagyobb hányadában *intézményen belüli* szakember igénybevitelével oldják meg az alternatív konfliktuskezelési eljárások lefolytatását. A legjellemzőbb megoldásként az *iskolapszichológus* szerepét hangsúlyozták. A tanintézmények egy részében *ifjúságvédelmi felelős és/vagy egyéb mediációs, illetve konfliktuskezelési képzésben résztvevő pedagógus, szociálpedagógus, drámapedagógus, pedagógiai asszisztensek* segítik a problémás helyzetek kezelését. Ugyanakkor korántsem áll rendelkezésre minden intézményen belül saját állományban foglalkoztatott *iskolapszichológus, gyermek- és ifjúságvédelmi felelős*. A tankerületek *kisebb részében azonban egyáltalán nem tudják* *belső szakemberekkel* kezelni a konfliktusokat.

Jellemző, hogy maga az internet nyújt széleskörű tájékozási felületet az intézmények számára. Az értesülés tekintetében a személyes kapcsolatok, kapcsolatrendszerek is nagy hangsúlyt kaptak, így a Tankerületi Központok, az intézményvezetők, a pedagógusok, iskolaorvosok, iskolapszichológusok, rendőrség, a védőnők és a szülők ajánlásai, valamint fontos tájékozási pont a civil szervezetek tájékoztatói. Egyre gyakoribbak az intézmények körében a „Digitális témahetek” szervezése is, amelynek programjain, előadásain keresztül a tájékozási pont mind a gyermekek, a pedagógusok és a szülők számára is adott. A tankerületek egy része a Gyermekjóléti Szolgálat, a Jelzőrendszeri Tanácsadók, a gyámhivatalok megkeresésével érik el a szakembereket. A tankerületek kb. 18-20%-a nem nevezett meg konkrét csatornát, melyen tájékozódni tudnának: nem szokták igénybe venni civil-szakmai szervezetek, illetve szakemberek szolgáltatásait. A szolgáltatások igénybevétele sok esetben ingyenes vagy finanszírozásuk pályázati forrásból vagy saját forrásból történik. Egyes intézmények anyagi forrásként a tankerületi költségvetést jelölték meg, a szakmai dologi keret terhére tudnak igénybe venni külső szakembert, ám e forrás igencsak korlátozott, illetve több intézményben gyakorlatilag egyáltalán nem áll rendelkezésre. Ritkább megoldásként említették az alapítványok általi finanszírozást, van ahol a fizetős szolgáltatásokat szülői segítséggel tudják biztosítani. A tankerületek egy részében együttműködési megállapodásokat kötnek a szakmai szolgáltatást nyújtó szervezetekkel. Egyes tankerületek kifejtették, hogy külön forrás nem áll rendelkezésükre e szolgáltatások biztosítására.

7. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (továbbiakban: NAIH) elnökének válasza

A NAIH elnöke a gyermekek információs önrendelkezési jogát sértő online tevékenységekkel kapcsolatos eljárási lehetőségeiről, eszközrendszeréről, különös tekintettel a GDPR speciális gyermekvédelmi szabályainak érvényesítése kapcsán arról adott tájékoztatást, hogy a GDPR a gyermekek védelmét és az erről szóló felvilágosító munkát kiemelt feladatként kezeli. A NAIH ennek szellemében hangsúlyt fektet a GDPR szabályainak érvényre juttatása során a gyermekek védelmére és az oktató-munkára.

A NAIH elnökének tájékoztatása szerint az adatvédelmi tárgyú beadványok (átlagosan kb. 2300/év) nagyságrendileg 8-9%-a érinti az internetes adatkezelést, kb. 1%-a a média, sajtó tevékenységét, ezek együttesének azonban kisebb része az, ami kifejezetten gyermekekre vonatkozó adatkezelést sérelmez. A NAIH számára a legtöbb panasz azzal kapcsolatban érkezik, hogy valamely közösségi oldalra, vagy más online felületre felkerül a gyermek fényképe vagy egyéb más adata. Ez történhet úgy, hogy az érintett tudta nélkül, adatai felhasználásával végeznek regisztrációt,¹² de úgy is, hogy a már korábban publikált adatot harmadik személyek más célokra használják fel (pl. kiskorú telefonszáma pornográf tartalmat közvetítő oldalon jelent meg).¹³ Emellett érkezett olyan beadvány, amelyben a panaszos egy bűncselekménnyről online sajtóban megjelent cikkben kifogásolta a kiskorúról ott közölt adatokat.¹⁴ Előfordult, hogy különélő, de szülői felügyeletet közösen gyakorló szülőkök egyike hozzájárulást adott harmadik személy adatkezeléséhez, míg a másik szülő ezt ellenezte,¹⁵ vagy az egyik szülő feltöltött egy képet a közösségi oldalra a gyermekről, míg a másik szülő ezt kifogásolta.¹⁶ **A fentiek felül több újságírói megkeresés érkezett, hogy oktatási intézményt látogató politikusok milyen feltételek megléte esetén szerepelhetnek az óvodásokkal, tanulókkal fénykép- vagy videófelvételen, és közölhetőek-e a médiában, internetes oldalakon. Jellemzően a szülők teszik a bejelentéseket.**

¹² NAIH/2016/738A/, NAIH/2018/5512A

¹³ NAIH/2017/333/V

¹⁴ NAIH/2016/4383/V

¹⁵ NAIH/2016/1770/V

¹⁶ NAIH/2016/1562A/

A GDPR alkalmazását megelőző időszakban a NAIH főszabály szerint azon esetekben indított vizsgálatot, ahol az adatkezelőtől kapott válasz alapján a jogsértés valószínűsíthető volt: az érintett már megkereste az adatkezelőt érintetti jogainak gyakorlása érdekében, de nem járt sikerrel, vagy egyébként a beadvány tartalma alapján valószínűsíthető volt a jogsértés. Azon esetekben, amelyekben nem volt indokolt vizsgálati eljárás lefolytatása, vagy a panaszos pusztán állásfoglalást kért, a NAIH minden esetben tájékoztatta a beadványozót a jogi szabályozásról, illetve jogi álláspontjáról, az adatkezelő felé fennálló jogérvényesítési lehetőségeiről, valamint arról, ha a beadvány körülményei rendőrségi eljárást indokoltak, mert a NAIH nyomozati jogkör híján a tényállást nem tudta volna feltárni.

Felszólítással zárult egy internetes hírportál adatkezelésének vizsgálata, amely azzal kapcsolatban folyt, hogy egy utcán talált kisgyermek adatait (fényképe, életkora, magassága, testsúlya, lábmérete, külső jellemvonásai) rendőrségi felhívás alapján a szülők felkutatása érdekében jogszerűen közzétették, egy következő cikkben a gyermek neve is megjelent, majd az adatok a gyermek szüleinek megtalálása után is változatlan formában elérhetőek voltak az archív cikkekben. A NAIH felszólította a portált, hogy a gyermekről készült képeket az ügyben megjelent cikkekben utólag tegyék felismerhetetlenné, illetőleg a gyermek nevét is úgy módosítsák, hogy a gyermek ne legyen azonosítható.¹⁷

Szintén felszólítással zárult a *Google adatkezelését érintő vizsgálati eljárás*: a panaszos gyermekére nézve sérelmes linkek jelentek meg a Google keresőmotor találati listájában. Az adatkezelő a sérelmes linkeket nem távolította el arra hivatkozással, hogy azok az édesapa közéletben betöltött szerepe miatt relevánsak. A NAIH megállapította, hogy az apa közéletben játszott szerepe, valamint a köz azon érdeke, hogy tájékozódjon a mindennapi élet legfontosabb eseményeiről, nem előzi meg a gyermek személyes adatainak védelméhez fűződő jogát, az egymással konkuráló érdekek értékelésekor tekintettel kell lenni arra is, hogy a GDPR kifejezetten rögzíti a gyermekek személyes adatai különös védelmének biztosítását.¹⁸

2013-ban a NAIH hatósági eljárás folytatott *több társkereső oldallal kapcsolatban*. A vizsgált társkereső oldalakon 3500 olyan adatlap volt található, amelyen a regisztrált felhasználók életkora 10-15 év közötti volt, és hiányzott a szükséges törvényes képviselői előzetes engedély, illetőleg utólagos jóváhagyás.¹⁹ Másfélmillió forint adatvédelmi bírságot szabott ki és megtiltotta a jogellenes adatkezelést a NAIH a Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetsége játékos-nyilvántartó rendszerével kapcsolatban, mert megfelelő jogalap hiányában és megfelelő előzetes tájékoztatás nélkül voltak elérhetőek a nyilvántartásban szereplő személyes adatok a világhálón. Az adatkezelés 31 000 kiskorút érintett.²⁰

A NAIH eljárási eszközei annyiban nem változtak a GDPR alkalmazásával, hogy *az adatvédelmi hatósági eljárás továbbra is az Ákr. szerint folyik*, a hatósági jogkörök, szankcionálási, kötelezési lehetőségek megmaradtak, azonban *a GDPR hatálya alá tartozó jogsértéseket az Európai Unió területén azonos módon kell értékelni, a bírságkiszabás szempontjai is azonosak*. Az adatvédelmi hatósági eljárások száma jelentősen megnőtt: ha az érintett kérelme megfelel az Ákr. és az Infotv. szerinti kérelem fogalomnak, akkor a NAIH az érintett kérelmére köteles adatvédelmi hatósági eljárás keretein belül értékelni az ügyet. Korábban a NAIH számára volt mérlegelési jogkör a beadvány adatvédelmi hatósági vagy vizsgálati eljárásban történő kezelését illetően.²¹ Fennmaradt a NAIH azon gyakorlata, hogy a jogsértés tényének valószínűsítése a vizsgálati eljárás lefolytatásának feltétele, míg az

¹⁷ NAIH/2016/307A/

¹⁸ NAIH/2018/6668/V

¹⁹ A NAIH 3 millió forint adatvédelmi bírságot szabott ki, továbbá elrendelte a jogellenesen kezelt személyes adatok törlését, vagy a szükséges törvényes képviselői nyilatkozatok utólagos beszerzését, valamint az adatkezelési gyakorlat jogszabályoknak megfelelő átalakítását a regisztrációnál (NAIH-5951/2012/H).

²⁰ NAIH/2017/5328/H

²¹ Az Infotv.-nek a GDPR-ral való összhangja megteremtése érdekében történő módosításai hatályba lépése, azaz 2018. július 26. napja előtt az adatvédelmi hatósági eljárások csak hivatalból indultak.

adatvédelmi hatósági eljárásban a kérelem kötelező tartalmi eleme a jogsértést alátámasztó tények, és azok bizonyítékainak a bemutatása. Megszűnt tovább a kis- és középvállalkozások jogsértésének első megállapításakor a bírságolás kizártsága. A GDPR szerint a valamely országban tevékenységi központtal rendelkező, de más ország lakosát érintő adatkezelés esetén azonosítani kell az érdemi eljárási cselekmények lefolytatására jogosult ún. fő felügyeleti, valamint az ún. érintett felügyeleti hatóságot,²² így a nagyobb közösségi portálok kezelőit érintő, gyermekekkel kapcsolatos panaszok is ezen eljárás után kerülhetnek kivizsgálásra a fő felügyeleti hatóság által. A NAIH számára ezen ügyekben a GDPR szerinti információ cserére, továbbá a határozatok tervezeteinek véleményezésére van lehetőség. Lehetőség van még közös műveletekre, erre azonban jelen időpontig nem került sor.

A GDPR megfelelő végrehajtásához segítséget nyújtó Belső Piaci Információs Rendszer (továbbiakban: IMI) működése kapcsán az elnök tájékoztatott, hogy olyan panasz ezidáig nem érkezett a NAIH részére az IMI-n keresztül, amelyben a magyar tevékenységi központú adatkezelő más országban történő tevékenységét kifogásolta volna az érintett, sem a vonatkozó, gyermekek információs önrendelkezési jogainak online védelmét érintő kérdésben, sem más tárgyban. A NAIH egy esetben kezdeményezett eljárást az IMI-n keresztül, amely magyar kiskorúak online tevékenységével kapcsolatos, és az adatkezelő tevékenységi központja másik uniós országban volt.²³ Az érintett honlapon egy kitalált állatfigura meghatározott áron kínál választ a kiskorú kérdéseire. Az SMS-ben a gyermeknek meg kell adnia teljes nevét és lakóhelye településének nevét. A magyar nyelvű tájékoztatás hiánya és a 16 év alattiak adatkezelési hozzájárulásának érvényessége a vizsgálat tárgya a hollandiai tevékenységi központú adatkezelővel szemben.²⁴

Kiskorú érdekében történő érintetti joggyakorlás kérdését érinti az az ügy, amelyben az adatkezelő a *Microsoft*, és a magyar szülő a kiskorú gyermekei fiókjához szeretett volna hozzáférést kapni a harmadik személyeknek történő adattovábbításra vonatkozó nyilatkozat visszavonása érdekében. A szülő azonban nem járt sikerrel, mert a *Microsoft* nem érhető el azon az adatvédelmi kapcsolati postacímen, amit a tájékoztatójában megadott. A NAIH az ügyfél együttműködésének hiányában a panasszal kapcsolatos vizsgálatot megszüntette, mivel a kifogásolt konkrét adatkezelési tevékenység a 2018. május 25. napja előtti időszakban valósult meg, így a GDPR szerint, együttműködési és egységességi eljárások alkalmazása kizárt volt. A NAIH ugyanakkor a *Microsoft Ireland Operation Limited* tényleges elérhetőségének hiányával kapcsolatban eljárást kezdeményezett az IMI-rendszeren keresztül.

8. Az országos rendőrfőkapitány tájékoztatása

Az online gyermekvédelem jogvédelmi mechanizmusa működése kapcsán kért adatokat az országos rendőrfőkapitány az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) adatai alapján küldte meg. A Rendőrség által a tárgykört érintően regisztrált bűncselekmények tekintetében az elmúlt két év adatait összehasonlítva *nem történt jelentős változás sem a bűncselekmények száma alakulásának tendenciájában, sem az elkövetési módokban, sem pedig a felderítés hatékonyságában*. A Rendőrség látókörébe került ilyen bűncselekmények száma csökkent, míg a felderítési mutató 4 %-kal növekedett.

Az Ekertv. kiskorúak személyiségi jogait sértő online tartalmak eltávolítását lehetővé tevő rendelkezései az országos rendőrfőkapitány álláspontja szerint a kiskorúak sérelmére elkövethető bűncselekmények miatt indult büntetőeljárások tekintetében *nem preventív jellegűek*. A sértő tartalmak ideiglenes vagy végleges hozzáférhetlenné tétele, illetve az adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának lehetősége ugyanis *nem mentesíti az*

²² GDPR 4. cikk 22. pontja alapján érintett felügyeleti hatóság az a felügyeleti hatóság, amelyet a személy következő okok valamelyike alapján érint.

²³ NAIH/2018/5503/V

²⁴ NAIH/2018/5503/V

elkövetőket a bűncselekmény elkövetése miatti felelősségre vonás alól, csupán a sértett jogainak védelmére szolgál. Speciális prevencióról nincs tehát szó, ugyanakkor a további jogsértések megelőzéséhez, és ezzel az általános prevenció érvényesítéséhez természetesen hozzájárulhat a kiskorúak személyiségi jogait sértő online tartalmak eltávolítása.

Az áldozat esetében fontos szerepet kell kapnia a tudatosság növelésének és az önvédelmi képesség erősítésének. Ennek elsődleges színtere a család lehetne, viszont a szülők csak korlátozottan alkalmasak a tudatos internethasználat átadására. Emiatt az információk szülők részére történő átadását is hatékonyabbá kell tenni, illetve más csatornákon keresztül is el kell érni a gyermekeket. Frontális ismeretátadás helyett az érintett korosztály befogadó készségéhez és érdeklődési köréhez igazodó módszert, például *gamifikációt* indokolt alkalmazni. A szülők a tudatosság növelésében betöltött szerepükön kívül felelősek az otthoni biztonságos környezet megteremtésért is. A gyakorlatban leggyakrabban *a szűrőszoftverek használata* fordul elő, habár ezek szűrésre csak korlátozottan alkalmasak, ezért más módszerekkel, így különösen az internetelés időbeli korlátozásával, DNS szűréssel kiegészítve kellene azokat alkalmazni. A bűncselekmény elkövetési helye alatt azokat a virtuális tereket kell érteni, ahol a potenciális áldozatok és elkövetők találkozhatnak. A tartalomszolgáltatók, a virtuális terek üzemeltetőinek feladata egyfelől, hogy megfelelő viselkedési szabályokat állítsanak fel és ezeket betartassák, másfelől, hogy biztosítsák a jelzés lehetőségét a szabályok megsértése esetén és fellépjenek a szabályellenes magatartást tanúsítókkal szemben. A kibercselekmények felderítésének nehézségei kapcsán a legnagyobb problémát az anonimitás és a határon átnyúló cselekmények jelentik. Segíthetné ugyanakkor a felderítést a nem Magyarországon tárolt elektronikus adatok megszerzésének egyszerűsítése, ehhez ugyanakkor a nemzetközi egyezmények újragondolása szükséges.

9. A civil és szakmai szervezetek álláspontja, tájékoztatása

9.1. A Hıntalovon Gyermekjogi Alapítvány tájékoztatása

Az Alapítvány válaszában kiemelte, hogy *a gyermekek jelenleg törvényszerűen digitális.* Ez igaz Európában és Magyarországon is, ahol az internet-penetráció közel 90 százalékos, a rendszeres internethasználat pedig országosan 76 százalékos. Vannak olyan gyermekek, akik nem jutnak hozzá az internethez a saját háztartásukban, de az internetre való hivatkozás és a digitális eszközök „hétköznapisága minden forrásból (írott sajtó, tv, rádió, iskola, óvoda, más napközbeni ellátást nyújtó intézmények, kortársak) evidenciaként árad feléjük. A nagyarányú elterjedtség eredményeként a mindennapi élet szerves részévé vált az internet. A gyerekek már egészen fiatal kortól digitális környezetben élnek, és úgy nőnek fel, hogy az egymáshoz kapcsolható eszközök széles skálája veszi körül őket: ezeken a gyerekek szabadidőt töltenek, tanulnak, kommunikálnak, szórakoznak. A felnőttkornak, az önmegvalósításnak és a munkavállalás sikerességének pedig része az internetes jártasság. Az Európai Unió gyermek deprivációs indikátorai között ezért találjuk meg a netes hozzáférés lehetőségét is.

Az a gyerek tehát, aki nem jut hozzá internethez és netképes digitális eszközökhöz, valamilyen szempontból hátrányt szenved. A pozitív hatások és a „szükségszerűség” mellett azonban az internetnek van sötét oldala is. A hátrányok számbavétele általában *a gyerekekre gyakorolt negatív hatásokkal* kezdődik – pl. a netes bántalmazás, zaklatás jelenségével – és *a nem gyerekeknek szóló tartalmak (pornó, erőszak, stb.) könnyű elérhetőségének* problémájával zárul. A net a szexuális ragadozók, a bántalmazók, az álhíreket terjesztők és a gyerekeket kizsákmányolni célzó más felnőtt csoportok kedvelt terepe is. Fontos tehát, hogy hogyan és miként biztosítjuk gyermekeink biztonságát az online világban.

A megelőzés ezen a területen is a leghatékonyabb és legolcsóbb, ezért a gyerekek online tevékenységének monitorozása és felügyelete, oktatása mellett a kezdetektől megjelent *a netes tartalmak szűrésének, és az egyes felületek blokkolásának* igénye. A blokkolás

szintjeiben a *háztartási alapú* (szülő által telepített, a digitális eszközön működő és személyre szabott programok) mellett a *professzionális tartalomfelismerő és minősítő programok*, robotok is jelen vannak. Utóbbiak kevésbé elterjedtek, mint a weboldalakat a biztonságosság oldaláról minősítő, benchmarking programok. Vannak olyan gyűjtőfelületek, amelyek a gyerekek számára biztonságos tartalmak biztosításával (tartalomszűréssel) próbálják blokkolni a gyermekekre veszélyes tartalmakat.

Léteznek olyan általánosan elismert brandek, ahol a *szűrés/blokkolás egyáltalán nem biztosítható*, vagy a *hatékonysága erősen megkérdőjelezhető*, és amely gyermekbarát környezet kialakítását célzó, alternatív, gyerekverzió fejlesztésében találja meg a megoldást. Alapvetően az látszik, hogy a globális brandek keresik azokat a megoldásokat, amikkel egyrészt a fiatal korosztály és a gyermek felhasználók *biztonságát* szavatolni tudják, azonban megnyugtató, széles körben elfogadott megoldást nem sikerült találni. A blokkolás és szűrés általános iránynak tekinthető, de elsősorban a *végfelhasználók* (szülők, háztartások) tekintetében. Ennek hátterében egyrészt az áll, hogy makro szinten a tartalmak szűrése az internetet jellemző dinamikus változások, mimikri weboldalak, alter site-ok miatt nem, vagy *csak nagy erőforrás és költségigény mellett oldható meg valid módon jelen időben* (tehát azonnal vagy gyorsan lekövetve a változásokat).²⁵ Másrészt nehézség az is, hogy a tartalom-típusok csak egy része ismerhető fel könnyen. Vannak olyan erőszakos, pornográf, álhír, veszélyes magatartásra (öngyilkosság, anorexia, stb.) bízató tartalmak, amelyek *algoritmussal és automatizált szűrésekkel nem ismerhetőek fel*.

A „*black list*” típusú programok ezért a gyermekvédelem területén csak limitáltan alkalmazhatóak, alapvetően a háztartási, szülői szűrés szintjén terjedtek el. Természetesen emögött is iparági fejlesztés és robotizált, algoritmussal dolgozó programok futnak. A „*white list*” jellegű, a gyerekek számára ajánlott, speciálisan készített és kialakított, gyermekbarát és biztonságos felületek listázása alapvetően *tematikus alapon* (segítő oldalak, oktatási felületek, biztonságos játék és szórakozási site-ok) mindenhol működik a világban. Az ilyen típusú weboldalak minőségi szűrése a szolgáltatott tartalom kvalitatív jellemzői alapján általában nem megoldott. *Kevés olyan listázó (inkább szűrő) program van, ami igazolást állít ki arról, ha egy site „gyermekbarát”*. Ezek általában nagy, vírusirtókkal és netes biztonsággal foglalkozó cégek fiálái: például a kidSAFE program, amit a Norton/Symantec és a ScanAlert vezetői hoztak létre az iCanHelpline-nal együtt, és ami igazolást állít ki arról, hogy adott weboldal egy általános áttekintést követően megfelel-e egy online biztonsági előírás-csomagnak. A kidSAFE program kifejezetten felhívja a figyelmet arra, hogy nem minősíti az adott oldalt kvalitatív, vagy életkor-megfelelőségi szempontból. Kizárólag listázza azokat a weboldalakat, amelyek egy minimum standardnek megfelelnek, bár az auditálási folyamat során konzultálnak olyan szervezetekkel, amelyek tartalmi megfelelőséget is néznek.

Alapvetően az *életkori korhatárok betartása és betartatása a minősítő, auditáló kezdeményezések alapja*, amely azonban *kiegészül tartalmi vizsgálattal* is. Ahogyan a televíziós programok esetében sem elegendő az életkor határt jelző karika elhelyezése a képernyőn, hanem szükséges a besorolást megelőzően egy vizsgálat is annak megfelelőségéről. Ennek analógiájára a netes igazolásokat kiállító, és listákat készítő szervezetek is *az életkort és a tartalmi minőséget is együttesen vizsgálják*. Abban minden white list típusú kezdeményezés egyetért, hogy a gyermekek hatékony internetes biztonsága érdekében a legfontosabb, hogy a gyermekek képzettek és felkészültek legyenek az online eszközök használatára, mert a szolgáltatók és a felületek közül nem szűrhetőek ki 100 százalékban az ártalmasak, ezért fontos, hogy tudják, hogyan védhetik meg magukat, kitől és

²⁵ Az internetes szolgáltatók és felhasználók globális adatai (2017) alapján az internet felhasználók száma: 3,74 milliárd, a regisztrált domain nevek száma 330,6 millió, a domain nevek számánál emelkedése 3,7% (éves adat), a weboldalak száma 1,24 milliárd.

hogyan kérhetnek segítséget illetve, hogyan kerülhetik el a veszélyes tartalmakat. Ez különösen azért igaz, mert a tartalomgenerálás és fogyasztás a weboldalokról egyre inkább *áttevédik a közösségi média felületeire*, ezek azonban a szó hagyományos értelmében vett blacklisting, szűrés, blokkolás technikákkal nem „kezelhetőek”.

A laikus tanácsadó, véleménycserélő, információkérő oldalakon megjelenő káros, veszélyes, explicit, más szempontból a gyermekre nézve hátrányos tartalmak *szűrése és blokkolása gyakorlatilag lehetetlen*. Vannak magyarországi cégek is, amelyek a közösségi média oldalain próbálnak algoritmusokkal szűréseket elérni, de ezek hatékonysága és felhasználhatósága jelen pillanatban megkérdőjelezhető. A megosztott felelősség, illetve feladatvállalás a legsikeresebb stratégia, ha az ártalmas netes tartalmak kiszűrése a kitűzött cél.

A *resztoratív sérelemkezelés* kapcsán az Alapítvány fontosnak és előremutatónak tartja az *EMMI* vonatkozó ajánlását az oktatási intézmények felé a resztoratív megoldási lehetőségek elsődlegességéről. Kiemelték azonban, hogy tapasztalatuk szerint az iskolák általában nem rendelkeznek olyan belső erőforrással, ami lehetővé teszi számukra, hogy intézményi kereten belül vegyenek igénybe resztoratív segítséget, nincs pl. medációra vagy más resztoratív technikára kiképzett munkatársuk. A külső segítség igénybevétele nehezen megy az intézmények döntő többsége számára. Kudarcnak érzik, ha „kívülről” kell behívni valakit egy iskolai konfliktus rendezésére, az a megélésük, hogy egy ilyen lépés az intézmény jó hírnevét is veszélyezteti. *E problémák akadályozzák az EMMI ajánlás érvényesülését.*

Szintén nehézség, hogy a „resztorativitás” fogalmi meghatározása nem kiforrott, hiányoznak azok a módszertani segítségek, amelyek ezt a megértést és elfogadást erősítenék. Nemcsak az jelent problémát, hogy az online térrel kapcsolatban sok az ismerethiány, hanem a kihívásokra adható legjobb módszertani válasz esetén is megvan ugyanaz az ismerethiány. Az Alapítvány szerint a gyermek jóllétéért felelős alapvető ellátórendszerek akkor tudnák a feladataikat jobban ellátni a megelőzés területén, ha az alapképzésnek része lenne az online és digitális gyermekvédelem, ha a szakmaközi képzések és továbbképzések lehetősége adott lenne, ha a kiegészítő szolgáltatásokhoz. Például a resztoratív módszerekhez való hozzáférés az országban mindenhol biztosított lenne, ha a kiegészítő szolgáltatások tekintetében lenne megfelelő ismeret és érzékenység a terepen dolgozóknak. Az iskolák tekintetében pedig fontos lenne a *fenntartói álláspontok egységesítése, a tankerületek ugyanis nem egységesen ítélik meg az online gyermekvédelem fontosságát.* Az Alapítvány saját praxisában egymásnak homlokegyenest *ellentmondó tankerületi állásfoglalásokat* kapott például arról, hogy egyáltalán az iskoláknak van-e hatáskörük az online zaklatás ügyekben való fellépésre.

9.2. Az UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány tájékoztatása

Az UNICEF is megerősítette hogy számos kampány célozza a gyermekeket, de az, hogy ez milyen hatékonysággal éri el a gyermekeket, az függ a kampány módjától és eszközeitől: valószínűleg a nagyvárosban élő, átlagos vagy átlagosnál magasabb jövedelmi szintű, közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők gyermekeit jobban eléri. Hétéves kortól kap a szervezet beszámolókat online és offline zaklatásról, a két helyszín váltakozik, de a zaklató személye, a zaklatott gyerek és a környezet ugyanaz. A tanárok tehetetlenek a zaklatással szemben, tapasztalataik szerint nincs rendszerszintű válasz a problémára, így a megoldás is helyi természetű, személyfüggő. A gyermekek az UNICEF önkénteseinek visszajelzései alapján tisztában vannak azzal, hogy ilyen esetekben célszerű blokkolni, letiltani a zaklatót, ugyanakkor a zaklatást nem élik meg erőszaknak, de a mindennapokban az online zaklatás felismerését, az arra adott reakciót számos körülmény árnyalhatja. Az UNICEF javaslata a tárgyban a gyermeki jogok és a Gyermekjogi Egyezmény iskolai oktatásának beépítése a NAT-ba, annak érdekében, hogy iskolás évei alatt minden gyermek halljon a témáról.

9.3. Az Országos Gyermekvédő Liga (OGYL) tájékoztatása

Az OGYL elnöke kiemelten fontosnak tartja, hogy ahogyan más jogsérelmekkel szemben (pl. gyermek bántalmazása, elhanyagolása) az illetékes gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátórendszer résztvevői ebben a kérdésben is fellépjenek a jogsértő állapot vizsgálata, megszüntetése érdekében. Több iskola is jelezte azonban, hogy hiába kértek helyi gyermekjóléti szolgáltatótól segítséget, nem tudtak megnyugtatóan eljárni az esetek döntő többségében, legyen az túlzó használat vagy zaklatás.

Mindezek a válasz szerint arra mutatnak, hogy maga a probléma, így ezzel a gyermeki jogok sérelme nem kap megfelelő társadalmi prioritást, kevés szó esik róla a hétköznapiakban, nem jut el a társadalom többségéhez, hogy a digitális világban is bántalmazhatják a gyermekeinket. Megoldást jelenthet, ha *az oktatási rendszernek önálló területe lehetne az internet előnyeiről, hátrányairól is szóló tananyag*, ahol hangsúlyosan jelenik meg a sérelem és a jogsérelmekre nyújtott jogorvoslati lépések lehetősége. Az elnök hatékonyabbnak látja, ha nem az adott iskola pedagógusai adják át ezt a tudást. Szerinte olyan, a területen felkészült szakemberek közreműködésére van szükség, akik az iskolarendszeren kívül állnak, hitelesek e témakörben, nem állnak függőségi viszonyban sem a gyerekekkel, sem a pedagógusokkal.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajb. határozza meg. Az Ajb. 18. § (4) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

A vizsgálati keretekkel kapcsolatban rögzíthető, hogy az ombudsman számára egy adott jogi szabályozás alapjogi aspektusú vizsgálatára, valamint a jogszabályok hiányosságaival, tartalmi hibáival összefüggő intézkedések megfogalmazására a törvény lehetőséget teremt. *A preventív alapjogvédelemre is hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat* alapján az alapvető jogok biztosa mandátuma keretei között marad akkor, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon, éppen a konkrét alapjogsérelmek és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozás egyes elemeit, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervek irányába a felmerülő aggályokat.

II. Az érintett alapvető jogok és elvek tekintetében

1. Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

Az Alaptörvény rendelkezéseinek szövege Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal,

az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel azt mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, XVI. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, a 67. § (1) bekezdésének szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, a gyermekek jogainak védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is releváns. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek*, működésüket tekintve *kiszámíthatóak és előreláthatóak* legyenek a norma címzettjei számára. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá az sem, hogy *a kiszámíthatóság és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

2. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdése deklarálja. A gyermeket szűk kivételtől eltérően minden olyan alapjog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével – az életkorával szorosan összefüggő belátási képességéből adódó korlátok mellett – képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam

és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az *az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti* ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Az Alkotmánybíróság a 3142/2013. (VII. 16.) AB határozatában (Indokolás [26]-[27]) – a korábbi alkotmánybírósági gyakorlatot hivatkozva és megerősítve – rámutatott az Alaptörvény XVI. cikk tartalmával összefüggésben, hogy az alkotmányos intézményvédelem, az ifjúság létbiztonságának a biztosítása, érdekeinek a védelme, a gyermekek testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséről való gondoskodás a legkülönbözőbb állami kötelezettség-teljesítésekben nyilvánul meg. Az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy a gyermekek jogainak védelme a gyermek oldaláról közelítve deklarálja a védelemhez és gondoskodáshoz való jogot, amely jog egyben kötelezettséget keletkeztet a család, a társadalom és az állam oldalán. A kötelezettség alanyainak ezzel kapcsolatos konkrét magatartását, feladatait, a velük szemben megfogalmazott elvárásokat számos törvény és a hozzájuk kapcsolódó végrehajtási szabály-együttes tartalmazza. Az állam oldalán a gyermeki jogok érvényesítése *jogi aktivizmust* kíván meg, vagyis a jogrendszer alakítása során tekintettel kell lenni a különböző jogágak normatív és intézményes összefüggéseire. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Alaptörvény XVI. cikkében szereplő jog lényegi tartalma elsősorban állami és (szűkebb körben) társadalmi kötelezettségek teljesítésében ragadható meg. Ez a kötelezettség pedig az állam számára azt írja elő, hogy – valamennyi jogággal összefüggésben – az egyes jogintézmények szabályozása során tartsa szem előtt a gyermekek érdekeit, e tevékenységén keresztül segítse elő a megfelelő fejlődésüket, az ehhez szükséges alapvető feltételeket biztosítsa.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének 3. cikke rögzíti az egyik legáltalánosabb alapelvet, a gyermekek legfőbb érdekének figyelembevételét. Ez az elv egyaránt vonatkozik a jogalkalmazókra és a törvényhozó szervekre, hogy a gyermekeket érintő döntéseikben elsősorban ezt az elvet tartsák szem előtt. Ez az általános alapelv az Egyezmény más rendelkezéseiben nevesítve is megjelenik, konkretizálva a szükséges intézkedések tartalmát. Az állami jogvédelmi alapkötelezettségre vonatkozó tételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban, amely szerint a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az Európai Bizottság által előkészített **EU gyermekjogi stratégiája**²⁶ kiemeli, hogy a világjárvány jelentősen növelte a gyermekek online térben töltött idejét az egyre inkább az interneten folyó iskolai, kulturális és társadalmi élet miatt. Ez *megnövekedett online kockázatokhoz* és a *digitális egyenlőtlenségek felerősödéséhez* vezetett. Az Európai Unió jogi eszközöket és szakpolitikai kezdeményezéseket dolgozott ki a gyermekek jogainak a digitális környezetben való érvényesítése érdekében. Az *audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló felülvizsgált irányelv* megerősítette a gyermekek káros tartalmakkal és nem megfelelő kereskedelmi közleményekkel szembeni védelmét. A *digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály* kellő gondossági kötelezettségeket javasol a szolgáltatók számára a felhasználók, köztük a gyermekek online biztonságának garantálására. A *dezinformáció visszaszorítását célzó gyakorlati kódex* a dezinformáció terjedésével kapcsolatos kockázatok kezelését szolgáló társszabályozási rendszert hoz létre. A 2021–2027 közötti időszakra vonatkozó *új digitális oktatási cselekvési terv* a dezinformáció kezelése érdekében *előmozdítja a digitális jártasságot, és ezen erőfeszítés középpontjába az oktatást és a képzést helyezi*. A szöveg

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0142>

említi, hogy az adatvédelmi és magánélet-védelmi szabályokat illetően maguk a gyermekek arra tettek javaslatot, hogy *a vállalatok érthető adatvédelmi politikákat dolgozzanak ki a digitális szolgáltatásokra és alkalmazásokra vonatkozóan*, továbbá kérték, hogy részt vehessenek a számukra készülő új digitális termékek tervezésében és fejlesztésében.

Az **Európa Tanács 2018-ban elfogadott ajánlása** többek mellett külön is rögzíti azt, hogy a tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy érvényesíthető legyen a gyermek hatékony jogorvoslathoz való joga olyan esetben, amikor emberi jogai, alapvető szabadságai a digitális környezetben sérülnek. Olyan ismert, hozzáférhető, megfizethető, gyermekbarát lehetőségeket kell rendelkezésre bocsátani, amelyek révén a gyermekek, szüleik panaszt nyújthatnak be és jogorvoslatot kérhetnek. A hatékony jogorvoslat a kérdéses jogsértéstől függően vizsgálatot, magyarázatot, választ, kiigazítást, bírósági eljárást, a jogellenes tartalom haladéktalan eltávolítását, magyarázatot, helyreállítást, újbóli összeköttetést és kártérítést tartalmazhat. Az ajánlás szerint a tagállamoknak a gyermekek, szüleik számára biztosítaniuk kell a jogorvoslati lehetőségeket nyújtó nem bírósági mechanizmusok, közigazgatási vagy más olyan eszközök rendelkezésre állását, mint amilyen a gyermekekkel foglalkozó ombudsman és más nemzeti emberi jogi intézmények. Rendszeresen felül kell vizsgálni, hogy a gyermek jogainak a digitális környezetben történő megsértése vagy az azokkal való visszaélés esetén e mechanizmusok rendelkezésre állnak, megfelelőek, eredményesek-e.²⁷

III. A vizsgált kérdés érdeme tekintetében

Jelen átfogó vizsgálat szándékoltan egy olyan „*freskó*” alapjogi megközelítésű áttekintésére vállalkozott, amely a széles értelemben vett online gyermekjogvédelem körébe sorolható, ahhoz szorosan kapcsolódó *valamennyi* állami-közhatalmi eszközt, fórumot, mechanizmust, szolgáltatást és intézményt számításba vesz. A közös pont, hogy a vizsgált összes intézmény célja a gyermekeket az online térben ért jogsérelmek orvoslása, ezzel egyidejűleg a jövőbeli jogsértések generális vagy speciális megelőzése. Ennek megfelelően vizsgáltam a köznevelési intézmények vitarendezési eljárását, a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekményekkel szembeni fellépés eszközeit, az értesítési-eltávolítási eljárást, a hazai internet hotline-ok működését, a gyermekek személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmakkal szembeni védelemben a hatósági fellépés, valamint az ön- és társszabályozás intézményeit, illetve további, kiegészítő, támogató jogvédelmi eszközöket, eljárásokat és szolgáltatásokat.

1. Online gyermekvédelem és alternatív vitarendezési eljárás a köznevelési intézményekben

Mindenekelőtt szeretnék rámutatni, hogy az online gyermekvédelem jogvédelmi mechanizmusa működésének vizsgálatakor fontos aspektus a gyermekek és szülők számára a nevelési, oktatási intézményekben elérhető szolgáltatások, alternatív sérelemkezelési, vitarendezési megoldások léte és működése. Első lépésként érdemes rögzíteni és elhatárolni egymástól ezen eljárások típusait, tartalmát.

1.1. Az egyeztető eljárás célja a fegyelmi eljárás „kiváltása”, a kötelességszegéshez elvezető események feldolgozása, értékelése, ennek alapján a kötelességszegő és a sértett közötti megállapodás létrehozása a sérelem orvoslása reparáció érdekében, a sértett és az elkövető közötti párbeszéd előmozdítása. Az EMMI rendelet 53-54. §-a szabályozza az egyeztető eljárás igénybevételenek lehetőségét: lefolytatására akkor van lehetőség, ha azzal a sérelmet elszenvedő fél, kiskorú sérelmet elszenvedő fél esetén a szülő, a kötelességszegéssel gyanúsított tanuló, kiskorú kötelességszegéssel gyanúsított tanuló esetén a szülő egyetért. A

²⁷ A Miniszteri Bizottságnak a tagállamokhoz intézett, CM/Rec(2018)7. számú ajánlása a gyermek jogainak a digitális környezetben való tiszteletben tartásáról, védelméről és érvényesítéséről szóló iránymutatásokról, 67-70. Lásd <https://www.naih.hu/files/ET-ajanlas-gyermekjogok-a-digitalis-kornyezetben.pdf>

fegyelmi eljárás megindítását megelőzően a kötelességszegéssel gyanúsított tanuló, ha a kötelességszegéssel gyanúsított tanuló kiskorú, a szülője figyelmét írásban fel kell hívni az egyeztető eljárás igénybevételenek lehetőségére. A tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő írásban jelentheti be, ha kéri az egyeztető eljárás lefolytatását. Amennyiben az egyeztető eljárás lefolytatását nem kéri, továbbá, ha az egyeztető eljárás nem vezetett eredményre, a fegyelmi eljárást le kell folytatni. Ha a kötelességszegéssel gyanúsított tanuló és a sérelmet elszenvedő fél az egyeztető eljárásban írásban megállapodott a sérelem orvoslásáról, bármelyik fél kezdeményezésére az írásbeli megállapodás mellékelésével a fegyelmi eljárást *fel kell függeszteni*. Ha a felfüggesztés ideje alatt a sérelmet elszenvedő fél, kiskorú sérelmet elszenvedő fél esetén a szülő nem kérte a fegyelmi eljárás folytatását, a fegyelmi eljárást *meg kell szüntetni*. Ha a megállapodásban a felek kikötik, az egyeztető eljárás megállapításait és a megállapodásban foglaltakat a kötelességszegő tanuló *osztályközösségében meg lehet vitatni*, továbbá az írásbeli megállapodásban meghatározott körben nyilvánosságra lehet hozni. Az egyeztető eljárás lefolytatásáért a fegyelmi jogkör gyakorlója felel, a technikai feltételek biztosítása (így megfelelő terem rendelkezésre bocsátása, egyeztető felkérése, értesítő levél kiküldése) az intézmény feladata. Az egyeztető eljárást olyan nagykorú személy vezetheti, akit a sérelmet elszenvedő fél és a kötelességszegő tanuló egyaránt elfogad.

1.2 A másik resztoratív sérelemkezelési lehetőség az *oktatásügyi közvetítői eljárás* lefolytatásának igénybevétele, melyet az EMMI rendelet 62. §-a szabályoz. Ha az intézmény a gyermeket veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, vagy a közösség védelme érdekében indokolt, segítséget kérhet konfliktuskezelési szaktanácsadótól, az ifjúságvédelmi, családjogi területen működő szolgáltatótól. Az oktatásügyi közvetítő a közvetítői eljárás során pártatlanul, lelkiismeretesen, a szakmai követelmények szerint közreműködik a megállapodás létrehozásában. A közvetítőnek tiszteletben kell tartania az eljárásban résztvevők emberi méltóságát, és biztosítani kell, hogy a résztvevők egymással szemben is tisztelettel járjanak el. A közvetítőt a fenntartó egyetértésével az intézményvezető kéri fel és bízza meg írásban, a közvetítő e tevékenysége körében nem utasítható. Az egyeztetési eljárás dokumentációjának elkészítéséért a közvetítő felel. Az eljárás sikere érdekében a közvetítő előkészítő üléseket tarthat. Oktatásügyi közvetítésre egyeztetési eljárás keretében is sor kerülhet. A közvetítő személyére összeférhetlenségi és titoktartási szabályok vonatkoznak. Az eljárás eredményeképp született megállapodás többek között tartalmazza a sérelem jóvátételének módját, határidejét és nem érinti a sérelmet elszenvedőnek azt a jogát, hogy a fegyelmi eljáráson kívül a bűncselekményből, szabálysértésből származó igényét egyéb eljárás keretében érvényesítse.

1.3. Ezen eljárásoktól különbözik az ún. *közvetítői (mediációs) eljárás*, amelyre a Kvtv. alapján külsős, nem a köznevelési intézmény által foglalkoztatott mediátor közreműködésével kerül sor. A Kvtv. 2. §-a szerint a közvetítés olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy, a közvetítő bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozásának elősegítése. A közvetítő a megegyezés folyamatának objektív segítője: a közvetítés során pártatlanul, lelkiismeretesen, legjobb tudása szerint közreműködik a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában.

Az alternatív vitarendezés körébe sorolható *minden olyan vitarendezési technika* (helyreállító, egyeztető, békéltető, közvetítő), ahol a két fél közötti konfliktus rendezésére egy harmadik, független fél kerül bevonásra és az eljárás önkéntes. Ezek egy része jogilag szabályozott eljárás, de lehetnek „*jogok kívüli*” módszerek. Az intézmények egy része az alternatív vitarendezés kapcsán válaszukban a fegyelmi eljárás eredményeként hozható szankcionálási formákra és egyéb fegyelmezési intézkedésekre (figyelmeztetés, intő, rovó) vonatkozó adatokra is kitért. A fegyelmi eljárás – amelynek jogszabályban meghatározott

menete, eljárásrendje van és az ott meghatározott szankciók csak fegyelmi eljárás eredményeként hozhatók – , valamint az iskolák belső szabályzatain alapuló fegyelmezési intézkedés sajátosságai folytán azonban nem tartoznak az alternatív vitarendezési eljárások közé. *Beszédes tapasztalat* fegyelmi eljárásnak jogszabályban meghatározott menete, eljárásrendje van és a jogszabályban meghatározott szankciók csak fegyelmi eljárás eredményeként hozhatók, ezért a bejövő válaszokból az a következtetés vonható le, *hogy az intézmények egy része a két eltérő típusú eljárást összemosza.*

1.4. A fenti vitarendezési eljárások kapcsán a KK elnöke foglalta össze a tankerületi központ által fenntartott intézmények adatai alapján az ország valamennyi tankerületét érintő átfogó felmérés tapasztalatait. A 120 tankerületi központ fenntartásában lévő intézmény adatainak elemzése alapján a következő megállapítások tehetők:

Eszerint *a tankerületi központok több, mint a felében egyáltalán nem került sor sem egyeztető, sem mediációs eljárásra. A másik tapasztalat, hogy kevés az olyan intézmény ugyanakkor, ahol csak egyszer folytattak volna le egyeztető vagy közvetítő eljárást, amelyből arra lehet következtetni, hogy az eljárások jellemzően pozitív végkimenetűek voltak,* beváltották a hozzá fűzött reményeket és bizalommal fordulnak az ilyen típusú eljárások felé. A lefolytatott eljárások tekintetében megállapítható, hogy túlnyomórészt zaklatás miatt indultak, amiből jól látható, *hogy ez tekinthető a leggyakoribb sérelemnek a köznevelési intézményekben.*

Az eljárások fő célja az ismétlések elkerülése, új esetek megelőzése, legfőbb *jóvátételi cél* egyfajta erkölcsi jóvátétel, bocsánatkérés formájában szóban vagy írásban. Gyakran a konfliktusban érintett tanuló figyelmét felhívják a szabadidejének hasznos, egészséges eltöltésére, különböző sporttevékenységek felé irányítva a figyelmét. Számos iskolában egy-egy eset kapcsán bevonják a szülőket, az érintett tanulókat, az osztályfőnököt a cselekmény kapcsán tartott megbeszélésbe, emellett több intézményben vendégelőadó, ifjúságvédelmi felelős és pszichológus, családsegítő bevonására is sor került. Volt olyan válaszadó intézmény, ahol a tanuló közösségi munkát vállalt jóvátételként, vagy segítségnyújtást iskolai rendezvényeken (pl. pakolás, takarítás). Kiemelendő, hogy összesen egy tankerületi központ írta le azt a folyamatot, amely a mediációs eljárások folyamatának lényege; azaz a kialakult konfliktus kezelését közös, pontokba szedett megállapodás zárta. Az alternatív vitarendezési eljárások kapcsán *belső szabályzatok, protokollok elvétve lelhetők fel* a köznevelési intézményekben. Ha van is ilyen, azt jellemzően az intézmények pedagógiai programja, a házirendje, szervezeti és működési szabályzata vagy panaszkezelési szabályzata rendezi.

Jelzésértékű az is, hogy a válaszokban elvétve utalnak az intézmények *a resztoratív sérelemkezelés kapcsán kiadott, előremutató EMMI ajánlásra*, amelynek a gyakorlati érvényesülése így kérdéses. Az EMMI ajánlás külön is tartalmazza a fiatalok érdekkörében bekövetkezett konfliktusos helyzetek esetében alkalmazható egyes resztoratív technikák alkalmazásának lehetőségeit.

Összefoglalóan megállapítható, hogy az iskolák az esetek során az általános vitarendezési eljárások alapján, ügýtípustól függetlenül a tanulókra általánosan megfogalmazott viselkedési szabályok alapján járnak el, melyet többnyire a belső intézményi szabályzatok tartalmaznak. Kifejezett alternatív vitarendezési eljárás vagy protokoll ezen felül az intézmények kisebb részében áll rendelkezésre. Az eljárás során alapvetően lehetőséget biztosítanak, hogy sérelmét az érintett tanuló személyesen is előadhassa, illetve ha azt az ügy természete indokolja, lehetőséget biztosítanak az érintett feleknek az egyeztetésre. Az intézmények egy részében nincs semmilyen szabályozó, semmiféle protokoll vagy eljárásrend, pusztán egyfajta belső szokásrend alapján járnak el.

Az alternatív vitarendezési eljárások hatékonyságát támasztja alá az a tény, hogy *az esetek jelentős részében teljes mértékben betartották a megállapodásban foglaltakat*, a tanulók megértették a tetteik következményeit és hasonló eset nem vagy nagyon ritkán fordult elő. Az egyeztetési eljárásban létrejött megállapodás nem érinti a sérelmet elszenvedőnek azt

a jogát, hogy a fegyelmi eljáráson kívül a bűncselekményből, szabálysértésből származó igényét egyéb eljárás keretében érvényesítse. Az intézményekben lefolytatott egyeztetői, közvetítői eljárás után azonban, ugyanabban az ügyben jellemzően nem került sor egyéb (büntető-, szabálysértési, polgári peres eljárásra), *ami ezen eljárások preventív jellegét támasztja alá.*

A konfliktuskezelési eljárások lefolytatásában külső szakember bevonása nem jellemző, a tankerületi központok kisebb hányadában fordult elő *külső, képesítéssel rendelkező szakember bevonása. Jellemzően külső szakemberként a tankerületi központok a rendőrség szakembereit, a szociális munkás, család gondozó, bűnmegelőzési tanácsadó, nevelési tanácsadó, gyógypedagógus, civil szervezet képviselője vagy mediátor bevonását jelölték meg.* Megállapítható továbbá, hogy a külső segítség igénybevételének hiánya mögött jellemzően *információhiány, szemléletbeli akadályok, illetve forráshiány* áll.

Álláspontom szerint a szemléletbeli akadályok lebontásában komoly szerepe lehet annak, hogy a *pedagógusok, az iskolák megfelelő felvilágosítást kapjanak az alternatív konfliktuskezelési eljárások igénybevételéről, a szolgáltatást nyújtó civil szervezetekről és szakemberekről.* A vizsgálati tapasztalatok szerint igény az intézmények egy részében ugyanis lenne külső segítség igénybevételére, de többnyire *anyagi okokból kénytelenek belső szakember* segítségével kezelni a konfliktust, aki jellemzően pedagógus, szociálpedagógus, drámapedagógus, pedagógiai asszisztens vagy iskolapszichológus. A tankerületek kisebb részében belső szakemberekkel sem tudják kezelni a konfliktusokat. Jellemzően *ad hoc módon,* az internet segítségével, személyes kapcsolatok, ajánlások, civil szervezetek tájékoztatóin keresztül találják meg az intézmények a szolgáltatásokat nyújtó civil-szakmai szervezeteket, illetve szakembereket. A szolgáltatások egy részét tehát ingyenesen veszik igénybe az intézmények vagy finanszírozásuk pályázati forrásból vagy saját forrásból történik. Az adatokból jól látható az is, hogy *a tankerületi költségvetés korlátozott,* több intézményben gyakorlatilag egyáltalán *nem áll rendelkezésre anyagi forrás a szakemberek bevonásához.* Sok esetben a fizetős szolgáltatásokat szülői segítséggel tudják biztosítani.

A tankerületi központok problémaként jelezték, hogy az alternatív vitarendezésnek nincs olyan egyértelműen jól működő, kidolgozott rendszere, amelyet az intézmények széles körben ismernének, a meglévő tapasztalatokat jó gyakorlatként alkalmazhatnák. Az alternatív, resztoratív sérelemkezelés fogalomrendszere nem teljesen tisztázott, ezt a fajta „fogalmi zavart” az intézmények válaszai is tükrözik. A válaszok alapján hatékonyabb a konfliktus kezelés, ha egy olyan külső, objektív, az iskolarendszeren kívül álló, hiteles szakember bevonásával történik, aki nem áll függőségi viszonyban sem a gyerekekkel, sem a pedagógusokkal.

A DGYS kiemelt célja az alternatív, resztoratív vitarendezési eljárások szerepének, súlyának növelése a resztoratív sérelemkezelés fokozottabb jelenléte a köznevelési intézményekben. A területen tevékenykedő civil szervezetek is kiemelték, hogy a helyreállító sérelemkezelés a konfliktuskezelés gyors, békés, hatékony módja az online médiatartalmakon keresztül megvalósuló sérelmek orvoslásának. Álláspontom szerint a gyermekeket az online tartalmakon keresztül ért sérelmek köznevelési intézményeken belüli feldolgozásához hozzátartozik a helyreállítás és a pszichológiai támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférés.

Fontosnak tartom kiemelni a gyermekjogok érvényesülésével kapcsolatban folytatott korábbi vizsgálatok²⁸ során tett – jelen vizsgálatom szempontjából is releváns – azon megállapításokat, hogy az iskolai erőszak egy olyan rendkívül aggasztó és veszélyes jelenség, amely ellen a gyermekek jogainak védelmével összhangban a leghatékonyabb eszközökkel kell fellépni. Lényeges az is, hogy az iskolai agresszió kérdését – akár offline, akár online környezetben történik – szélesebb összefüggéseiben kell vizsgálni, annak szankcionálása során fokozott figyelmet kell fordítani a megelőzésre, az elterelésre, a represszió helyetti

²⁸ Lásd az AJB-860/2017. számon és az AJB-2223/2008. számon kiadott jelentéseket

reparációra, jóvátételre. Különös gonddal kell elemezni az erőszakos cselekedet okait, az odavezető tényezőket, körülményeket és az egyéni szempontokat, keressenek megoldásokat a feltárt okok, körülmények megelőzésére, elkerülésére. Ezzel párhuzamosan az érintettet támogatni kell a probléma felismerésében, lehetséges megküzdési, feldolgozási, megoldási stratégia elsajátításában.

Az országos felmérés tapasztalatait összefoglalva megállapítható, hogy az online gyermekvédelem egyik leghatékonyabb eszközének tekintett alternatív vitarendezési eljárásokat nem kellően széles körben alkalmazzák az intézmények, ezek igénybevételére nincsenek helyi protokollok, speciális szabályozók, azok lefolytatásának feltételei hiányoznak.

Mindezek alapján megállapítom, hogy e rendszerszintű szemléletbeli és a feltételrendszer is érintő, a tanulók alternatív konfliktuskezeléshez, vitarendezési eljáráshoz való tényleges hozzáférhetősége terén tapasztalható hiányosság hatásában alkalmas arra, hogy a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvével összefüggő visszásságot okozzon.

Szeretnék ugyanakkor rámutatni, hogy jelen vizsgálat a szakképzési rendszer vonatkozásában nem tartalmaz adatokat, azonban ki kell emelni ezen oktatási terület fontosságát is, ugyanis a köznevelési intézmények kapcsán levont tanulságok rámutathatnak a szakképzésben meglévő esetleges hiányosságokra is, amelynek átfogó felmérésére éppúgy szükség lenne a lehetséges beavatkozási pontok megállapítása érdekében.

2. A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekményekkel szembeni fellépés eszközei

2.1. 2013. július 1-je óta tartalmazza a Btk. 77. § (1) bekezdése az *elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele* intézkedést, amely alkalmazásánmhh azon elektronikus hírközlő hálózaton közzétett adat esetében nyílik mód, amelynek hozzáférhetővé tétele vagy közzététele bűncselekményt valósít meg, amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy amely bűncselekmény elkövetése útján jött létre. Az intézkedés alkalmazásához kizárólag a tényállásszerűséget és a jogellenességet kell vizsgálni, azaz nem szükséges az elkövető személyének ismerete.

A Be. 335. §-ába beiktatott kényszerintézkedés, az *elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének*²⁹ a célja pedig, hogy a büntetőeljárás idejére – visszaállítható módon – hozzáférhetetlenné tegye az olyan, bűncselekménnyel kapcsolatos adatot, amellyel szemben végleges hozzáférhetetlenné tétel intézkedése alkalmazható, és az a bűncselekmény megszakítása érdekében szükséges. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét bíróság rendeli el, annak két formája van. Egyrészt az *elektronikus adat ideiglenes eltávolítása*, amelyre a tárhelyszolgáltatót kell kötelezni. Az ideiglenes hozzáférhetetlenné tétel másik módja az *elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása*, amelyet a törvényben meghatározott bűncselekmények (pl. gyermekpornográfia) miatt folyamatban lévő büntetőeljárásban rendeli el a bíróság a Be. 337. § (1) bekezdés pontjaiban felsorolt esetekben. Így akkor, ha az eltávolításra kötelezett a kötelezettséget nem teljesítette; a külföldi hatóság jogsegély iránti megkeresése a megkeresés bíróság általi kibocsátása nem vezetett eredményre, attól eredmény nem várható vagy a megkeresés aránytalan nehézséggel járna, az eltávolításra kötelezett azonosítása lehetetlen vagy aránytalan nehézséggel járna. A bíróság a határozatával az elektronikus hírközlési szolgáltatókat kötelezi az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására. A bíróság az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának elrendelését haladéktalanul közli a NMHH-val, amely az intézkedés végrehajtását szervezi és ellenőrzi.

Az NMHH az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására vonatkozó kötelezettséget a Be. 337. § (4) bekezdésében foglaltak alapján *bevezeti a központi elektronikus hozzáférhetetlenné tételi határozatok adatbázisába*, ezzel egyidejűleg a bíróság

²⁹ Be. 335-337. §-ai

határozatáról elektronikus úton haladéktalanul tájékoztatja az elektronikus hírközlési szolgáltatókat, amelyek a tájékoztatástól számított egy munkanapon belül kötelesek az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására. *Ha valamely szolgáltató a kötelezettséget nem teljesíti, az NMHH erről haladéktalanul tájékoztatja a bíróságot.*

Az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozását a bíróság megszünteti, ha a tárhelyszolgáltató teljesíti a kötelezettségét, az elrendelés oka egyébként megszűnt, az eljárást megszüntették, kivéve, ha az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele elrendelésének lehet helye. Ha a bíróság nem rendelte el az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételét, az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának megszüntetését vagy megszűnését elektronikus úton haladéktalanul közli az NMHH-val, amely az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására vonatkozó kötelezettséget törli a központi elektronikus hozzáférhetetlenné tételi határozatok adatbázisából, és ezzel egyidejűleg a kötelezettség megszűnéséről elektronikus úton haladéktalanul tájékoztatja az elektronikus hírközlési szolgáltatókat, amelyek a tájékoztatástól számított egy munkanapon belül kötelesek biztosítani az elektronikus adathoz a hozzáférést. A bíróságnak az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása megszüntetéséről vagy megszűnéséről szóló határozatát akkor kell kézbesíteni az elektronikus adat felett rendelkezésre jogosultnak, ha az eljárás addigi adatai alapján személye és elérhetősége ismert. A bíróság e határozata ellen kizárólag az ügyészség élhet fellebbezéssel. Ha valamely elektronikus hírközlési szolgáltató a hozzáférés újbóli biztosítására vonatkozó kötelezettséget nem teljesíti, az NMHH erről haladéktalanul tájékoztatja a bíróságot. A bíróság hivatalból, az ügyészség indítványára a szolgáltatót az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására, a hozzáférés újbóli biztosítására vonatkozó kötelezettség elmulasztása miatt rendbírsággal sújthatja.

2.2. A kiskorúakkal sérelmére és az általuk elkövetett bűncselekményekkel szembeni fellépéssel összefüggésben az országos rendőrfőkapitány válaszából kiemelendő, hogy rendőri eljárásban regisztrált kiskorúak sérelmére, digitális eszközzel elkövetett bűncselekmények közül a gyermekpornográfia és a zaklatás voltak a leggyakoribbak. Ennél kisebb, de nem elhanyagolható számban fordult elő kényszerítés, szexuális kényszerítés és zsarolás. Rablás, szexuális erőszak, testi sértés és tiltott adatszerzés, közokirat-hamisítás, közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, becsület csorbítására alkalmas hamis hang- és képfelvétel készítése pedig elenyésző, egy-egy esetben fordult elő. A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények kapcsán a leggyakoribb elkövetési eszközök köré sorolandók a hálózat/internet/interanet, a mobil rádiótelefon szolgáltatás igénybevételére szolgáló elektronikus kártya, videó eszközök, számítástechnikai szoftver és hardver eszköz, kódfeltörő alkalmazás, audio eszközök, elektronikus levél útján elkövetett bűncselekmények. A 2016/2017-es év adatai alapján a kiskorú elkövetők által digitális eszközzel leggyakrabban elkövetett bűncselekmények közé szintén a gyermekpornográfia, a zaklatás és a lopás sorolható. A rendőrség által a tárgykört érintően regisztrált bűncselekmények tekintetében a vizsgált időszakban nem történt jelentős változás a bűncselekmények tendenciájában, az elkövetési módokban, a felderítés hatékonyságában: a rendőrség látókörébe került ilyen bűncselekmények száma kis mértékben csökkent, a felderítési mutató némileg nőtt.

Az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával megvalósuló elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele³⁰ kényszerintézkedés alkalmazási gyakorlata kapcsán fontos kitérni az OBH elnökének tájékoztatására, mely szerint sem az OBH, sem a bíróságok nem gyűjtenek adatokat az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával történő elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele kényszerintézkedést alkalmazó bírósági határozatokról. Az OBH arról sem tudott adatot szolgáltatni, hogy a KEHTA adatbázisa számára az említett kényszerintézkedést elrendelő

Lásd az AJB-860/2017. számon és az AJB-2223/2008. számon kiadott jelentéseket.

határozatok megküldésére hány esetben került sor, így a KEHTA adatbázisba történő rögzítésének megghiúsulásáról sincsen hivatalos információja. Az OBH elnökének álláspontja szerint a megkereséssel érintett körülmények feltárása a bíróságok jogalkalmazói-ügykezelési tevékenységét érintő igazgatási célvizsgálat keretében valósulhat meg. *Jelentésem kiadásáig a nyilvántartással kapcsolatban újabb tájékoztatás az OBH elnökétől nem érkezett.*

2.3 Az NMHH fentiekkel összefüggő feladatait az Eht. 92/A §-a, valamint az Eht. 159/B §-ai szabályozzák. Ezen rendelkezések lényege, hogy hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltató az NMHH értesítését követően köteles haladéktalanul, de legkésőbb egy munkanapon belül a büntetőügyben eljáró bíróság vagy a külön törvényben meghatározott hatóság által,³¹ az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adathoz való hozzáférés megakadályozásával elrendelt ideiglenes vagy végleges hozzáférhetlenné tételt teljesíteni. Ha az NMHH azt észleli, hogy a hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltató nem teljesíti fenti kötelezettségét, annak haladéktalan teljesítésére hívja fel. Ha a hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltató a kötelezettségének a felhívás ellenére nem tesz eleget, a NMHH ezt jelzi az elrendelő bíróságnak vagy a külön törvényben meghatározott, elrendelő hatóságnak. A bíróság a hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltatóval szemben rendbírságot szabhat ki. **Az NMHH szervezi és ellenőrzi a büntetőügyben a bíróság által elrendelt elektronikus adat ideiglenes és végleges hozzáférhetlenné tétele végrehajtását, továbbá a külön törvényben meghatározott hatóság által elrendelt elektronikus adat hozzáférhetlenné tétele végrehajtását.** A bíróság, illetve a külön törvényben meghatározott hatóság elektronikus úton megküldött értesítése alapján az NMHH a bíróság elektronikus adat ideiglenes vagy végleges hozzáférhetlenné tételéről szóló rendelkezését, illetve a külön törvényben meghatározott hatóság elektronikus adat hozzáférhetlenné tételéről szóló rendelkezését kizárólag elektronikus úton közli a hozzáférést biztosító elektronikus hírközlési szolgáltatókkal.

Az NMHH a fentiek végrehajtása érdekében **működteti a KEHTA adatbázist és a működtetés céljából feldolgozza az oda bevitt adatokat.** A KEHTA adatai nem nyilvánosak, azokba a bíróság által elrendelt ideiglenes vagy végleges hozzáférhetlenné tétel esetén a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság és az Országgyűlés illetékes bizottságának a tagjai, a külön törvényben meghatározott hatóság által elrendelt hozzáférhetlenné tétel esetén a külön törvényben meghatározott hatóság, a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság és az Országgyűlés illetékes bizottságának a tagjai tekinthetnek be. A bíróság, illetve a külön törvényben meghatározott hatóság elektronikus úton megküldött értesítése alapján az NMHH a KEHTA-ban rögzíti az eljáró bíróság, a külön törvényben meghatározott hatóság megnevezését és a határozat számát, az elektronikus adathoz való hozzáférés megakadályozásáról, illetve a megakadályozás megszüntetéséről szóló rendelkezést, az elektronikus adat azonosítására és elérésére vonatkozó adatokat. A Hatóság a hiányosan megküldött értesítéssel kapcsolatosan az adatok pótlása érdekében a bíróságot, illetve a külön törvényben meghatározott hatóságot elektronikus úton megkeresi, továbbá jelzi a bíróságnak, illetve a külön törvényben meghatározott hatóságnak, ha a rendelkezés elektronikus hírközlési szolgáltatók általi végrehajtása a megadott adattartalommal kétséges lehet.

Összefoglalva az előzőeket a bíróság az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásának elrendeléséről szóló kényszerintézkedését haladéktalanul közli az NMHH-val, aki az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására vonatkozó kötelezettséget bevezeti a KEHTA-ba, ezzel egyidejűleg a bíróság határozatáról elektronikus úton haladéktalanul tájékoztatja az elektronikus hírközlési szolgáltatókat, amelyek kötelesek az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozására. Ha valamely elektronikus hírközlési szolgáltató a kötelezettséget nem

³¹ Az állami adóhatóság által elrendelt ideiglenes hozzáférhetlenné tételt a szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvény 36/G.-J. §-ai rendezik.

teljesíti, az NMHH erről haladéktalanul tájékoztatja a bíróságot. E folyamatban az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tételét elrendelő bíróságok a hozzáférés megakadályozására vonatkozó határozatukat elektronikus úton, elektronikus aláírással ellátva küldik meg az NMHH számára a KEHTA adatbázisba. **A bírósági határozatokat azonban nem rögzítik a fent leírt folyamat szerint a KEHTA adatbázisban, az NMHH elnökének így nincs információja arról, hogy a lefolytatott büntetőeljárás során hányszor került sor a kényszerintézkedés alkalmazására.** A fentiek alapján tehát nem áll rendelkezésre olyan adatbázis, amely alapján az NMHH az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele iránti eljárások során a végrehajtás szervezésére és ellenőrzésre vonatkozó jogköreit gyakorolni tudná.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a kialakult jogi helyzet az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tételére vonatkozó jogszabályi rendelkezések érvényesülését kiüresíti, a kényszerintézkedés végrehajtását ellehetetleníti, amely hatásában pedig alkalmas arra, hogy a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okozzon.

Mindez különösen azért is sérelmes, mivel az országos rendőr-főkapitány által közölt adatok szerint a kiskorúak sérelmére a digitális térben elkövetett bűncselekmények közül éppen a gyermekpornográfia az egyik leggyakoribb bűncselekmény, amellyel szembeni küzdelmet és hatékony fellépést is ellehetetlenítheti a fenti helyzet.

3. A gyermekek jogait sértő tartalmak és az értesítési-eltávolítási eljárás alkalmazása

2014 óta az Ekertv.³² lehetővé teszi, hogy a személyiségi jogok kiskorú jogosultjai, illetve a kiskorú jogosultak törvényes képviselői szabályozott eljárási rend szerint, még a polgári peres, vagy a büntetőeljárás *előtt vagy helyett*, hatékony módon léphessenek fel a kiskorúak személyiségi jogainak – *ilyenek lehetnek különösen a magánítokhoz, a képmáshoz vagy a hangfelvételhez kapcsolódó személyiségi jogok* – védelme érdekében. Az eljárás eredményeképpen lehetőség nyílik a kiskorú személyiségi jogait sértő tartalmak eltávolítására

A jogalkotó célja az volt, hogy a jogsértés megállapítására, és a további igények érvényesítésére irányuló, gyakran hosszadalmas bírósági eljárás megindítása előtt lehetőséget biztosítson a jogsértő tartalmú információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokhoz való hozzáférés letiltására vagy eltávolíttatására. Az eljárás lényege, hogy a jogosult teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt értesítésével személyesen vagy meghatalmazottja útján felhívhatja a törvényben meghatározott szolgáltatót a jogait sértő tartalmú információ eltávolítására, az értesítésnek tartalmaznia kell a jogsértés tárgyának és körülményeinek megjelölését, valamint azokat az adatokat, amelyek szükségesek a jogsértő információ azonosításához, illetve a jogosulttal való kapcsolatfelvételhez.

Gyermek érintett esetében a szolgáltatónak a gyors vitarendezés érdekében 1 munkanap alatt kell az érintett igénybe vevőt tájékoztatnia a jogosult, törvényes képviselőjének kérelméről és az információ hozzáférhetetlenné tételéről. A hozzáférhetetlenné tételt nem csak a bíróság ideiglenes intézkedést elrendelő határozatára kell újra végrehajtani, hanem akkor is, ha a jogosult, illetve törvényes képviselője igazolja, hogy feljelentésére az adott ügyben nyomozást rendeltek el. Ezt a jogosult vagy törvényes képviselője az erről szóló határozat megküldésével igazolja a szolgáltató részére.

Az Ekertv. rendelkezései csak a jogosult és az érintett igénybevevő közötti jogvita esetében határozzák meg a szolgáltató által követendő eljárást. Tehát ha a bíróság vagy más hatóság a szolgáltató terhére hoz eltávolítási tartalmú határozatot, nem e rendelkezések, hanem a bírósági, illetve hatósági határozat szerint kell eljárni. A szolgáltató felelősség alóli mentesülésének feltétele, hogy a jogsértő magatartásról való tudomásszerzést követően

³² Ekertv. 13. §

haladéktalanul intézkedjen a jogellenes tartalmú információ eltávolítása vagy az ahhoz való hozzáférés megtiltása iránt. Így az értesítés átvételével a szolgáltató köteles megtenni a lépéseket. A rendelkezés lehetővé teszi az érintett információt biztosító igénybevevő számára, hogy ha vitatja a jogosult igényét, az információ eltávolításáról szóló tájékoztatás átvételét követő 8 napon belül *kifogásával* visszahelyeztethesse a vitatott tartalmú információt. Az igénybevevő kifogásában köteles közölni az azonosításához szükséges adatait. Mivel az eljárás során a szolgáltató *az értesítést küldő jogosultat a kifogás megküldésével értesíti az anyag újra hozzáférhetővé tételéről, a jogosult számára ismertté válik az érintett igénybevevő, aki ellen bíróság vagy más hatóság előtt eljárást indíthat.* A kifogás nem eredményezheti az érintett információ visszahelyezését vagy ismételt hozzáférhetővé tételét, ha az eltávolítást vagy a hozzáférés megtiltását a bíróság vagy más hatóság rendelte el. Az Ekertv. rögzíti, hogy a szolgáltató nem vonható felelősségre az érintett információ eltávolításáért vagy az ahhoz való hozzáférés letiltásáért, ha ennek során a fentieknek megfelelően és jóhiszeműen járt el.

Ha a szolgáltató nem tesz eleget a kötelezettségeinek, vagy elutasítja a kérelmet, akkor a kiskorú jogosult vagy a törvényes képviselője a kiskorú személyiségi jogai vélelmezett megsértése miatt az NMHH elnökének javaslattevő, véleményező, tanácsadó testületéhez, a *Kerekasztalhoz fordulhat.* A Kerekasztal e bejelentéseket megvizsgálva, azok általános tapasztalatait tevékenysége során felhasználja. A Kerekasztal a rendelkezésére álló, nem hatósági eszközökkel ilyen módon ösztönözheti a jogszerű magatartás tanúsítását, ajánlásaival elősegítheti a helyes gyakorlat kialakulását. Ez az eljárás nem korlátozza a kiskorú jogosult, a törvényes képviselő azon jogát, hogy bíróság előtt szerezzen érvényt a jogainak.

E jogintézmény működése kapcsán fontos kiemelni, hogy *az NMHH elnökének válasza alapján 2014 óta, vagyis amióta az értesítési-eltávolítási eljárásra lehetőség van egyetlen panaszbeadvány sem érkezett a Kerekasztalhoz a kiskorúak személyiségi jogait sértő tartalmak eltávolítására vonatkozó előírások érvényesítése miatt.* A szolgáltatókat tömörítő szervezet, az MTE elnöke pedig arról tájékoztatott, hogy a kiskorúak személyiségi jogainak vélelmezett megsértése kapcsán nagyon ritkán fordul elő, hogy a panaszbejelentő felületre bejelentés érkezik, konkrét eset a vizsgált időszakban egyáltalán nem, azon kívül a 2020-as évben pedig egy a gyermekek alapvető jogainak védelmével kapcsolatos bejelentés érkezett.

A fentiek alapján még a szolgáltatók kiemelten jogkövető magatartása esetén is az valószínűsíthető, hogy számos problémára, esetre nem derül fény, sőt maga a jogintézmény sem ismert az érintettek számára: sem a szülők, sem a kiskorúak egyáltalán nincsenek tisztában ezzel a fajta jogérvényesítési lehetőséggel. *Felmerül így a kérdés, hogy mennyire hatékony az a gyermekek jogainak védelmére hivatott eljárás, amelyet nem vesznek igénybe.*

Az NMHH elnöke a kiskorúak személyiségi jogainak védelmét szolgáló értesítési-eltávolítási eljárás kapcsán jelezte, hogy *nincs információja arról, hogy e szolgáltatók a hivatkozott felhívásoknak, illetve az azzal kapcsolatos előírásoknak mennyiben, milyen számban, arányban tesznek eleget.* Nem vizsgálja ugyanis az Ekertv. 2.§ 1b-1d) alpontjaiban meghatározott szolgáltatót nyújtó szolgáltatókat és az Mttv. 203. § 42. pontja szerinti médiatartalmat nyújtó szolgáltatókat, ezek felett felügyeletet nem gyakorol.

Mindezek alapján nem áll az NMHH elnöke rendelkezésére adat, információ arra nézve sem, hogy a szolgáltatók jellemzően milyen indokok alapján utasítják el a vonatkozó értesítési-eltávolítási eljárás során benyújtott kérelmeket. A legnagyobb szolgáltatókat tömörítő MTE elnökének szintén nincsen információja arról, hogy a szolgáltatók milyen indokok alapján utasítják el a kiskorúak jogait vélelmezhetően sértő tartalmak eltávolítását. Ellentmondás húzódik ugyanakkor meg az MTE elnöke válaszában a tekintetben, hogy az MTE által hozott határozatnak a tartalomszolgáltatók – állítása szerint – 100%-ban eleget tesznek: akkor ugyanis, ha egy ilyen megállapítást tett az MTE, valamilyen részleges információjának mégis kellene lennie a szolgáltatók eljárásáról.

Összességében azt a következtetést lehet levonni, hogy *az értesítési-eltávolítási eljárás működésének akadályát képezheti a széles körű ismeretségének hiánya, amit tovább fokoz az*

eljárások monitorozása kapcsán nem kellően aktívnak minősülő fellépés.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményével, valamint a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvével összefüggő visszásságot okoz, hogy a gyermekek jogait vélelmezhetően sértő tartalmak miatti eljárások kimenetele, eredményessége, hatékonysága a gyakorlatban bizonytalan és ellentmondásos.

Álláspontom szerint a jelenlegi rendszer átgondolása, esetleges felülvizsgálata során megfontolandó lehet hogy indokolt-e, hogy az értesítési-eltávolítási eljárás jogorvoslati eljárás lefolytatása, a döntéshozatal a más profilú, alapvetően javaslattevő, véleményező, tanácsadó *Kerekasztalhoz*, vagy más operatívabb, adott esetben hatékonyabb hatósági szervezethez tartozzon. Mindez nem zárna ki természetesen, hogy a *Kerekasztal* a tevékenysége során hasznosítsa ezen eljárások tapasztalatait, azokat véleményezze.

4. A hazai internet hotline-ok működésével, gyakorlatával kapcsolatos kérdések

Hazánkban a gyermekek számára káros, jogellenes internetes tartalmak bejelentésére *két, az állam által működtetett felület, szolgáltatás létezik.* Az egyik az NMHH által a társadalmi felelősségvállalás jegyében 2005 óta üzemeltetett *Internet Hotline*. A másik bejelentő-felület, a NISZ Zrt. által, 2013 óta működtetett *Biztonságosinternet Hotline*.

4.1. *Az Internet Hotline működésének lényege, hogy az azt üzemeltető NMHH nem hatósági eljárás keretében hívja fel az érintett szolgáltatót a bepanaszolt kiskorúakra káros vagy jogellenes tartalom eltávolítására, amely ezt önkéntes alapon teheti meg. Ez az eljárás tehát nem váltja ki és nem is helyettesíti a jogsértés miatt indítható hatósági és bírósági eljárásokat. Az Internet Hotline és az azt üzemeltető NMHH törvényi felhatalmazás hiányában a jogellenes tartalom törlésére, a kiskorúakra káros tartalomra való figyelemfelhívásra kötelezni senkit nem tud.* E tartalmak eltávolítását az Internet Hotline csak *kérheti* arra hivatkozással, hogy az jogszabályba ütközik. Az NMHH elnökétől kapott válasz alapján a hotline megfelelő felület arra, hogy a jogellenes tartalmak a nyomozó hatóság látóterébe kerüljenek.³³

Az Internet Hotline-nál több kategóriában is tehető bejelentés: *hozzájárulás nélkül hozzáférhetővé tett tartalom; pedofil tartalom; erőszakos tartalmak; zaklatás; adathalászs; rasszista, uszító, drogfogyasztásra csábító, terrorcselekményre felhívó tartalom.* Az *egyéb, a kiskorúakra káros tartalom* kategóriájába a nem jogellenes, de a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését súlyosan károsító tartalmak tartoznak.

Az NMHH elnöke által közölt – 2011-2018 közötti évekre vonatkozó – adatokból jól látható, hogy a legtöbb bejelentés a hotline-hoz a hozzájárulás nélkül hozzáférhetővé tett, ezt követően a rasszista, majd az idegengyűlöletre uszító, végül az adathalászs tartalmak, majd az egyéb kiskorúakra káros tartalmak miatt érkezett. Ezt követi a zaklatás, a pedofil tartalom és végül az erőszakos tartalmak miatt tett bejelentések száma. A kábítószert kínáló tartalmak és a terrorcselekményre felhívó tartalmak miatti bejelentések e kategóriákhoz képest minimálisak. 2011 és 2018 között összesen *4315 bejelentés érkezett* a Hotline-hoz.

A hotline gyermekek jogainak védelmében betöltött funkcióját vizsgálva összegezve megállapítható, hogy *jogellenes tartalom esetén* a hotline felszólítja a tartalmat közreadó honlap szerkesztőjét vagy a tartalmat tároló szerver üzemeltetőjét, hogy távolítsa el, tegye hozzáférhetetlenné a kifogásolt tartalmat. A törlést a szervetulajdonos (közvetítő szolgáltató) a közte és a tartalom feltöltője közt létrejött szerződés alapján teszi meg. Külföldi szerveren lévő tartalom esetén a Hotline munkatársai értesítik az adott országban működő hotline-t is. Pedofil tartalmak esetén az Internet Hotline együttműködik az INHOPE (International

³³ *Az Internet Hotline 2011 óta 133 esetben fordult a rendőrséghez, 2017-ben 28 esetben, 2018-ban 35 esetben továbbított bejelentést a Nemzeti Nyomozó Iroda munkatársainak, elsősorban pedofil tartalom és kábítószert kínáló tartalom, ritkán adathalászs kategóriában. Ezek bejelentésnek minősülnek, nem rendőrségi feljelentésnek.*

Association of Internet Hotlines – Internet Hotline-ok Nemzetközi Szövetsége) szervezettel. Ez a szervezet teremt lehetőséget arra, hogy a Magyarországra irányuló, de külföldön tárolt pedofil tartalmat is sikeresen el lehessen távolítani, illetve ezen a szervezeten keresztül jelzik, ha a jogsértő tartalom magyar szerveren található. A bejelentő szervek a saját országukban tárolt tartalom esetén felszólítják a tárhelyszolgáltatót az eltávolításra, illetve kapcsolatot tartanak a bűnüldöző hatóságokkal. Amennyiben a jogsértő tartalom *bűncselekményt* megvalósít, akkor a hotline munkatársai a rendőrséget is értesítik. Más az eljárás, amennyiben kiskorúakra *káros, de nem jogsértő tartalomról* van szó, ebben az esetben a hotline munkatársai arra hívják fel a honlap szerkesztőjét vagy a szerver üzemeltetőjét, hogy a honlapon egyértelműen jelezze, az oldalon lévő tartalom a kiskorúak számára káros lehet, az életkori korlátra utaló figyelemfelhívó jelzéssel és szűrőszoftver segítségével.

A Hotline tehát *egyfajta jogsegélyszolgáltatásként működik, ösztönző a rendszerben*, nem alkalmaz jogkövetkezményeket, erre nincs törvényi felhatalmazása. Az NMHH elnöke azonban a válaszában jelezte, az ügyek kezelésében azt tapasztalták, hogy az NMHH egyéb hatósági jogköre, annak ismertsége nagyban hozzájárul az eljárás hatékonyságához. Az NMHH tapasztalatai alapján látható, hogy a hazai tartalom- és tárhelyszolgáltatók együttműködőek és a káros tartalmak esetén korhatár figyelmeztetést helyeznek el, a jogsértő tartalmat hozzáférhetetlenné teszik, melyet a Hotline szűrőpróbaszerűen monitoroz.

Az NMHH Hotline működésének legfrissebb adatai alapján a mai napig több mint 12.500 bejelentés érkezett a rendszerbe, a statisztikákat tekintve kiemelendő, hogy míg 2011-ben 479 bejelentés érkezett, addig 2021-ben már 5508, a gyermekpornográfiával kapcsolatos bejelentések száma pedig 74%-os növekedést mutatott. *A járványhelyzet eredményeként megállapítható, hogy az áldozatok és az elkövetők is az online térbe szorultak, így a hotline hasznossága egyre inkább szembetűnő.*³⁴

4.2. *A NISZ által működtetett Biztonságosinternet Hotline* 2013 július 1-jétől üzemel, 2013. július 1. és 2018. december 1. között összesen 9365 bejelentés érkezett a hotline-hoz. A bejelentések jelentős része nem a Hotline hatáskörébe tartozik, nem illegális, jogsértő tartalom. 2013 és 2018 között összesen 3568 alkalommal történt intézkedés. Tapasztalataik alapján a bejelentések jelentős részét a 18 év alatti kiskorú törvényes képviselői teszik és leginkább az „online zaklatás” kategóriába tartoznak. A bejelentések szinte kizárólag a www.biztonsagosinternet.hu weboldalon található online bejelentő lap kitöltésével érkeznek.

Az alábbi online tartalmak kapcsán tehető bejelentés: pedofil tartalom, online zaklatás, erőszakos tartalom, rasszista, idegengyűlöletre uszító tartalom, drogfogyasztást kínáló, fogyasztásra csábító tartalom, hozzájárulás nélkül közzétett tartalom, egyéb káros tartalom. Működési tapasztalatok alapján a legtöbb bejelentés az „*egyéb káros tartalom*” csoportba tartozik. Ennek oka, hogy a bejelentők gyakran nem tudják meghatározni, hogy a sérelmes tartalom pontosan melyik kategóriába tartozik. Konkrétan beazonosított tartalmak bejelentésénél a „*pedofil tartalom*” meghatározás a leginkább jellemző.

A Hotline működésében az első vizsgálati lépés annak megállapítása, hogy jogsértő-e a bejelentett tartalom, van-e magyar illetékesség, van-e a magyar rendőrségnek hatásköre az ügyben. Amennyiben a tartalom gyermekekre nem káros, nincs további teendő, amennyiben a tartalom káros, az oldal tulajdonosát értesíti a Hotline. Ha a bejelentett tartalom jogsértőnek bizonyul, a Hotline az Ekertv.-ben meghatározottak alapján eljár a megfelelő magyar hatóság, illetve a felelős közvetítő szolgáltató felé. Illegális tartalom esetén, ha belföldön hoztolt tartalomról van szó, akkor a helyi rendőrséget, amennyiben külföldön hoztolt a tartalom, akkor az INHOPE-ot értesíti a Hotline. Ha a bejelentett tartalom se nem jogsértő, se nem káros, akkor tájékoztatják a bejelentőt, valamint informálják azokról a lehetséges jogi lépésekről is, amelyek rendelkezésére állnak.

³⁴ 2022. február 8-án tartott Safer Internet Day (SID) szakmai rendezvényen elhangzott adatok

Fontos kiemelni a *közösségi média felületén közzétett, illetve bejelentett tartalmakkal kapcsolatos fellépés nehézségeit*. A felhasználó értesítésén túl a Hotline ugyanis mást nem tehet, mivel az adatkezelés és üzemeltetés minden esetben külföldön zajlik. A magyar rendőrség a közösségi médiában történő zaklatások esetén szintén nehezen tud hatékonyan, eredményesen eljárni, mivel a zaklató kilétének bizonyítása esetlegesen a külföldi szervereken tárolt bejelentkezési adatok alapján lenne lehetséges, ezeknek a beszerzése ugyanakkor rendkívül hosszadalmas. Ha az online zaklatás kategóriáján kívüli cselekmény a bejelentés tárgya, a Hotline közvetlenül jelzi azt az adott közösségi médium felé, az adott jogellenes cselekmény megjelölésével. Az eltávolítás hatékonysága csekély, a tartalmakat több személy által történő bejelentés esetén vizsgálják csak ki.

Fontos megemlíteni, hogy a NISZ Zrt.-től a Biztonságosinternet Hotline működtetését a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat (továbbiakban: NGYSZ) vette át 2019. január 1-től. Az NGYSZ pedig kiemelt feladatának tekinti az informatikai és hálózati biztonsággal kapcsolatos tudatosság növelését is, illetve a gyermekek védelmének biztosítását.³⁵

4.3. Részben egyetértek az NMHH elnökének azon álláspontjával, mely szerint *a digitális tartalmak gyors és széleskörben terjedő mivolta, a jogsértések tömeges jellege miatt sokkal gyorsabb és hatékonyabb az ösztönző, jelző és jogsegélyszolgálatként működő Hotline bejelentőfelületek „fellépése”, mint a szükségszerűen lassabb, kevésbé rugalmas – számos eljárási garanciát tartalmazó – hatósági eljárás, intézkedések alkalmazása*. Hatósági működés hiányában azonban nincs teljes körű rálátás, sem visszacsatolás arra vonatkozóan, hogy a szolgáltatók a gyermekek jogait védő szabályokat *ténylegesen* milyen mértékben tartják be (a bejelentések/kérések teljesítése), ezek *monitoringja* ugyanakkor alapvető fontossággal bír. Megfelelő monitoring hiányában a bejelentő felületek működési mechanizmusának eredményességét nem lehet megítélni és a rendszer javítását célzó törekvések is eredménytelenek lehetnek. Ha pedig a két Hotline felületen benyújtott panaszok számát nézzük, akkor abból kitűnik, hogy óriási a látencia, emellett az alacsony bejelentés szám oka lehet még, hogy ezek a platformok még mindig kevésbé ismertek, illetve a bejelentők számára nehezen átláthatóak. Megemlítendő, hogy a *Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (2014-2020)* egyik kiemelt célja volt, hogy a *gyermekvédelmi és kiberbűnözés elleni forródrót működése széles körben ismertté váljon, és azt legkésőbb 2016-ban határozta meg*.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a hazai hotline-ok működése kapcsán tapasztalt hiányosságok hatásukban alkalmasak arra, hogy a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvével összefüggő visszásságot okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

A megkeresett szervek válaszaikban hiatkozott kiemelt médiakampányok, illetve más, a gyermekeket és a szülőket (is) megszólító tájékoztatások figyelemre méltó törekvések és nagy szükség van rájuk, ugyanakkor álláspontom szerint *a jelenlegi magyar hotline rendszer átgondolásra szorul*. Látszólag nem közvetlen alapjogvédelmi kérdés, mégis a hatékonyság és az erőforrások átgondolt használata, az erőteljesebb monitorozás, illetve a célzott kampánytevékenység szempontjából elsőként átgondolandó *a két azonos profilú hotline jogsegély szolgáltatás fenntartásának szükségessége*, ti. a párhuzamosság a hatékony működést ronthatja. A jogalkotó számára pedig szempont lehet az is, hogy az NMHH hotline szolgáltatásának hatékony működését az NMHH egyéb tekintetben meglévő hatósági háttére támogatja.

5. A gyermekek személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmakkal szembeni védelem intézményei: a Médiatanács eljárása, illetve az ön- és társszabályozás

³⁵ www.biztonsagosinternet.hu

5.1. A *Médiatanács* széles körű hatósági felügyeleti eljárást biztosító hatáskörének egyik eleme a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmakkal szembeni védelmét célzó előírások érvényesítése az Smtv. szabályozása alapján. A *Médiatanács* hatásköre azonban csak szűk körben érinti az internetes tartalmakat: ha internetes úton elérhető lekérhető médiaszolgáltatással, illetve internetes sajtótermékkel szemben a *Médiatanács* jár el – mert az adott szolgáltató nem tartozik a társszabályozás hatálya alá – abban az esetben hatósági eljárásban érvényesíti a kiskorúak védelmét szolgáló előírásokat, és ennek keretében szankciót alkalmazhat, sajtótermékre nézve az első kettő szankció alkalmazására nyílik mód. Az NMHH elnöke a szankciók kapcsán kiemelte, hogy a fokozatosság elvét szem előtt tartva alkalmazza a *Médiatanács* a szankciókat, a legsúlyosabb szankció pedig ultima ratio jellegű.

Az Smtv. szabályozása különbséget tesz a *lineáris (televízió, rádió), a lekérhető médiaszolgáltatások, valamint a sajtótermékek között*. Kiskorúak fejlődését súlyosan károsító médiatartalom lineáris médiaszolgáltatásban egyáltalán nem tehető közzé, lekérhető médiaszolgáltatásban pedig abban az esetben, ha biztosított, hogy ahhoz kiskorúak rendes körülmények között nem férhetnek hozzá. A nyomtatott vagy online sajtóban – a lekérhető médiaszolgáltatásokhoz hasonlóan – korlátozni kell a kiskorúak hozzáférhetőségét. A sajtótermékekben a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalom közzétehető, de biztosítani kell, hogy a kiskorúak rendes körülmények között ne férjenek hozzá, illetve ha ilyen megoldás alkalmazása nem lehetséges, akkor csak a lehetséges veszélyről való tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzéssel tehető közzé. A jogalkotó a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalomnak tekinti az indokolatlan erőszakot és a pornográfiát, a hatósági gyakorlatban az öngyilkosság és a kábítószer-használat útmutató jellegű bemutatása is e körbe tartozik, *tehát a szabályozáshoz képest szélesebb körű a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmak köre az NMHH gyakorlatában*.

Kiemelendő, hogy a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmakkal szembeni védelem érdekében a vizsgált időszakban összesen *három bejelentés érkezett a társszabályozás hatálya alá nem tartozó internetes sajtótermékek kapcsán*. Mindez a kiskorúak személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmak mennyiségéhez képest rendkívül alacsonynak mondható, ráadásul a kérdéses időszakban a fentiekkel összefüggésben a *Médiatanács* nem folytatott le eljárást. A felszínre nem kerülő esetek magas száma is arra utal, hogy a kiskorú személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmakkal szembeni védelme kapcsán rendelkezésre *álló fellépési lehetőségek ismertsége kérdéses, használata esetleges*.

5.2. A jogalkotó törekvése volt Magyarországon is, hogy a meglévő szakmai tapasztalat és hatékonyság okán *az ön- és társszabályozó szervek* jussanak elsődlegesen szerephez a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok érvényesítése körében. A médiaszabályozásbeli társszabályozás mellett külön említést érdemel *az önszabályozó szervezetek tevékenysége*. Ennek során meghatározott magatartási szabályok megsértése esetén – melyeket magukra nézve kötelezőnek ismernek el – a *szolgáltatók, az általuk felállított etikai bizottságok a szabályzat szerint lefolytatott eljárással elmarasztaló döntést hozhatnak*. A szolgáltatók által létrehozott *etikai kódexek* a gyermekek védelmével kapcsolatos előírásokat is tartalmazzák és biztosítják a panasztételi lehetőséget. Az önszabályozás továbbá *az önkéntes jogkövetésre való felhívás* révén sokszor eredményesebb lehet a hatósági fellépésnél.

A *társszabályozó szervek eljárásának lényege*, hogy a jogalkotó az online tartalmak egy meghatározott körét tekintve felügyeleti, jogsértés észlelése esetén pedig szankcionálási jogkört telepít a társszabályozó szervezetre a *Médiatanáccsal* kötött megállapodás keretében. Lekérhető médiaszolgáltatásban, internetes, nyomtatott sajtótermékben a médiatartalmakra vonatkozó, a gyermekek védelmét szolgáló időbeli és közzétételi korlátok feletti felügyeleti jogkör tekintetében jelenleg a Magyar Lapkiadók Egyesülete, a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete, a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Egyesülete, az Önszabályozó Reklám Testület kötött *társszabályozási megállapodást a Médiatanáccsal*.

Jogsértés esetén a társszabályozó szervezet kötelezettséget tartalmazó döntést hozhat a nyilvánosság erejével.

A társszabályozás rendszerének hazai működését illető tapasztalatok kapcsán az NMHH elnöke jelezte, hogy *a társszabályozás hatálya alatt álló szolgáltatók száma nem tekinthető kifejezetten magasnak*, a nagyobb arányú részvétel az NMHH elnöke szerint a *szabályozási forma szélesebb körű ismertsége* révén lenne elérhető.

A társszabályozás keretében a gyermekvédelmi előírások érvényesülését panasz alapján vizsgálja a hazai önszabályozás hatálya alá eső szolgáltatókat tömörítő szervezet, a *Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE)*. Tapasztalataik szerint a belső eljárás során a tartalomszolgáltatók megfelelnek a hozott határozatnak, ennek kapcsán azonban semmilyen egyéb információ nem áll rendelkezésre a fenti állítást ugyanis az MTE elnöke semmilyen adattal nem támasztotta alá. Vagyis konkrétan arról, hogy az egyes szolgáltatók megfelelősége milyen mértékű, nem áll adat rendelkezésre. Ritkán fordul elő továbbá, hogy a panaszbejelentő felületre bejelentés érkezik a MTE-hez. Konkrét eset a vizsgált időszakban³⁶ egyáltalán nem volt, 2020-ban történt egyetlen eset. A bejelentéseket az MTE Ad-hoc Bizottsága vizsgálja meg, az eljárás eredményeképpen határozatot hoz, ajánlást tesz az ügygel kapcsolatban. Az eljárás eredményeképpen a tartalomszolgáltató az ajánlásnak megfelelően intézkedik, adott esetben eljár a kérdéses ügygel kapcsolatban. A hozott határozatnak a tartalomszolgáltatók 100%-ban eleget tesznek az MTE elnökének tájékoztatása alapján, tagjaik nagy figyelmet fordítanak arra, hogy megfeleljenek a szakmai-etikai normáknak, amelyet az MTE etikai kódexe tartalmaz. Ugyanakkor *a kiskorúakat védő szakmai-etikai normák kapcsán a vizsgált időszakban bejelentés nem érkezett az MTE-hez.*

Az MTE elnökének tájékoztatása szerint nincsenek adataik az online térben fellelhető webes tartalomszolgáltatást végző piac nagyságára vonatkozólag. *A társszabályozásnak való önkéntes alávetettség piachoz viszonyított arányáról tehát nem áll rendelkezésre adat.* A 2020. évi látogatottsági adatok alapján a társszabályozásnak való önkéntes alávetettség – az elnök szerint – az egyesületen keresztül *magas határfokkal valósul meg*, hiszen az MTE tagjai között tudhatja a legnépszerűbb magyarországi internet oldalakat, többek között a három leglátogatottabb online portált is. *Fontos kiemelni, hogy a tagok létszámát tekintve 2018 óta nincsen változás, amelyből az látszik, hogy a társszabályozáshoz való csatlakozás folyamata stagnált.*

Jelenleg tehát elhanyagolható mennyiségű beadvány érkezik az ön- és társszabályozás hatálya alá eső szolgáltatókat tömörítő szervezethez az online tartalmakkal szemben támasztott gyermekvédelmi előírások érvényesülése kapcsán. Mindez azért is problémás, mert a már ismertetett hatósági úttal szemben *az ön- és társszabályozó szervezetek működésének jelentősége éppen az, hogy jellemzően gyorsabb és közvetlenebb reagálású mechanizmus.* Ehhez képest a társszabályozási rendszerben két év alatt egyáltalán nem érkezett panasz, egy másik évben összesen egy panasz érkezett, további működésre vonatkozó adat pedig nem áll rendelkezésre. Mindez összességében – ahogyan azt az online gyermekvédelem egyéb védelmi mechanizmusa kapcsán is megállapítottam – ugyancsak a társszabályozás alacsony ismertségére, ezzel párhuzamosan pedig az érintett szereplők nem kellően aktív fellépésére enged következtetni.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményével, illetve a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvével összefüggő visszasságot okoz, hogy az online tartalmakkal szembeni gyermekjogvédelem területén az ön- és társszabályozó szervezetek működése rendkívül alacsony határfokú.

³⁶ 2016. évi, 2017. évi adatok

6. A gyermekek káros tartalmakkal szembeni védelmét szolgáló további eszközök

6.1 A kiskorúak káros tartalmakkal szembeni védelmét szolgáló egyéb eszközök, mechanizmusok kapcsán az Eht szerint a Kerekasztal az internethozzáférés-szolgáltatást nyújtó szolgáltatók számára kidolgozott és közzétett ajánlásokkal segíti elő az Eht. követelményeinek megfelelő szűrőszoftverek fejlesztését vagy kiválasztását.³⁷ Az Eht. előírja, hogy az internet-hozzáférés szolgáltatást nyújtó szolgáltató köteles valamely, a kiskorúak védelmét lehetővé tevő, magyar nyelvű, könnyen telepíthető és használható szoftver internetes honlapjáról való ingyenes letölthetőségét és ezt követően annak ingyenes használhatóságát biztosítani.

Másik fontos védelmi mechanizmust az Ekertv. 4/A. § (1) bekezdése tartalmazza, eszerint a szolgáltató által közzétett – az Smtv. szerinti médiatartalomnak nem minősülő – olyan információ, amely súlyosan károsíthatja a kiskorúak szellemi, lelki, erkölcsi vagy fizikai fejlődését, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása, csak az információt tartalmazó aloldalon az információ megjelenítése előtt közzétett, a kiskorúak lehetséges veszélyeztetéséről szóló tájékoztatást tartalmazó *figyelmeztető jelzéssel*, az aloldal forráskódjában szereplő olyan *azonosítókkal (ún. metatag)* tehető közzé, amelyek utalnak a tartalom kategóriájára, és a szűrőszoftverek által felismerhetőek. E rendelkezések általános érvényesülését a Kerekasztal kíséri figyelemmel, ösztönzi a szolgáltatókat az összehangolt szűrőszoftver-politika kialakítására, elősegíti az önszabályozó együttműködésüket. A Kerekasztalhoz bárki fordulhat e rendelkezések vélelmezett megsértése esetén, a bejelentéseket megvizsgálva, azok általános tapasztalatait tevékenysége során felhasználja. 2014-től az Eht. tartalmazza a kiskorúak védelme érdekében a szűrőszoftverek letölthetőségének és használatának biztosítására vonatkozó kötelezettséget.

A figyelmeztető jelzésre vonatkozó szabályok megsértése esetén *a Kerekasztalnál lehet bejelentéssel élni*. A Kerekasztal a szolgáltatók részére a kötelező erővel nem bíró, a médiatartalom-szolgáltatók, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatók és az elektronikus hírközlési szolgáltatók jogkövető magatartását ösztönző *ajánlásokat* fogalmazhat meg, ezek figyelmen kívül hagyása esetén e szolgáltatók nevének nyilvánosságra hozatalára, eljárás kezdeményezésére is van lehetősége. Ezen túl a kiskorúak és szüleik médiatudatosságát növelő intézkedéseket kezdeményez. Az NMHH elnöke tájékoztatott, hogy *a kiskorúak számára káros tartalmakkal szembeni védelmét biztosító egyéb eszközökre vonatkozó jogszabályi rendelkezés megsértése miatt*³⁸ *bejelentés a Kerekasztalhoz nem érkezett*. A Kerekasztal számára eljárási lehetőséget biztosító Ekert. 4/A.§-a 2014. január 1-én lépett hatályba, ez idő óta a Kerekasztalhoz egyetlenegy bejelentés sem érkezett a fentiek megsértése miatt. Mindez valószínűsíthetően ugyanarra a problémára vezethető vissza, – hasonlóan a korábban már vázolt, nem hatósági jellegű jogvédelmi fellépési lehetőségekhez – miszerint a Kerekasztal **a kiskorúak számára káros tartalmakkal szembeni védelmet biztosító eszközökre vonatkozó eljárási lehetősége az érintettek számára egyáltalán nem ismert, illetve a sérelmek tekintetében nagy a látencia.**

6.2. A szolgáltató a médiaszabályozás szerinti médiatartalomnak nem minősülő azon internetes tartalmakat, amelyek súlyosan károsíthatják a kiskorúak egészséges fejlődését kizárólag e tényre történő *figyelfelhívás* mellett teheti közzé. E *klasszifikációs kötelezettség* alkalmazása révén a kiskorúak fejlődésére káros internetes tartalmak szűrőszoftver révén felismerhetők és ezáltal szűrhetők.³⁹ A tartalomszolgáltatók *az életkor ellenőrzéssel kapcsolatos* egyik legelterjedtebb gyermekeket védő intézkedése, hogy a káros, jogellenes tartalmak hozzáféréseinek blokkolására meghatározott weboldalakon *a születési dátum*

³⁷ Eht. 149/A. §

³⁸ Eht. 149/A.

³⁹ Ekert. 4/A. (1) bek.

megadását kéri. E védelmi eszköz hatékonysága kapcsán az önszabályozás hatálya alá eső szolgáltatókat tömörítő Egyesület elnöke jelezte, hogy *tagjaik eleget tesznek a klasszifikációra vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek, mindezt azonban adatokkal nem támasztotta alá.* A születési dátum verifikálásának kérése kapcsán az NMHH elnöke arra hívta fel a figyelmet, hogy a tartalomhoz való hozzáférés korlátozása ténylegesen megkerülhető, ha a tartalomszolgáltató csak a születési dátumot kéri megadni. Az NMHH tapasztalata, hogy sok esetben kellő visszatartó ereje lehet az ilyen típusú intézkedésnek, mert a felhasználó számára eleve jelzi, hogy olyan tartalom kerül majd megjelenítésre, amely a kiskorúak számára veszélyes lehet.

6.3. A kiskorúakra káros internetes tartalmak és szolgáltatások esetén alkalmazandó figyelemfelhívó jelzésekkel, valamint a szűrőszoftvekkel kapcsolatos, hatályos jogszabályi rendelkezések mellett kiemelendő a Kerekasztal 2014. április 23-án elfogadott, a kiskorúakra káros internetes tartalmak és szolgáltatások esetén alkalmazandó *figyelemfelhívó jelzésekre és szűrőszoftvekre vonatkozó ajánlása.*⁴⁰ Az ajánlás nem minősül jogszabálynak, kötelező erővel nem rendelkezik, ugyanakkor a Kerekasztal tevékenysége, eljárása, illetve a szolgáltatók önkéntes jogkövetése tekintetében orientáló szerepet tölt be, iránymutatásul szolgál a jogszabályban foglaltak hatékony érvényesülése érdekében.

A *szűrőszoftvek hatékonysága kapcsán* a Kerekasztal összesen két alkalommal, 2015-ben és 2016-ban folytatott le vizsgálatot az Ekertv.⁴¹-ben és a Kerekasztal Ajánlásában foglaltak érvényesülésének ellenőrzése érdekében. A 2015-ös vizsgálatkor az internetes tartalomszolgáltatók 8 %-a alkalmazott oldalán a törvényi előírásnak megfelelő azonosítót (metataget) a kiskorúakra káros tartalmak megjelenítése előtt. A vizsgálat után a Kerekasztal tájékoztatást küldött ki az ezen előírásokat be nem tartó tartalomszolgáltatóknak, melynek hatására ezen arány a 2016-os vizsgálat alapján már 26 %-ra emelkedett. A szolgáltatók tehát viszonylag alacsony, de növekvő arányban tesznek eleget a kiskorúak számára káros tartalmakra vonatkozó Ekertv. szerinti metatag használati kötelezettségüknek. *További ilyen jellegű ellenőrzés ugyanakkor a rendelkezésekre álló információk szerint nem történt.*

A hazánkban elérhető gyermekvédelmi funkciót ellátó *szűrőszoftvek* kapcsán az NMHH elnöke kifejtette, hogy kifejlesztették – és a köznevelési intézmények számára teszt jelleggel már elérhetővé tették – a Netszűrő gyermekvédelmi szűrőszoftvert. Az Eht. alapján az internet-hozzáférés szolgáltatást nyújtó szolgáltatók pedig 2014. július 1-jétől kötelesek honlapjaikon a kiskorúak védelmét lehetővé tevő szűrőszoftver elérhetőségét biztosítani. Megszűnt azonban annak a *Norton Family szoftvernek az ingyenessége*, amely megfelelt a törvényi követelményeknek, és a szolgáltatók ezt rakták ki honlapjukra az Eht. kötelezettség teljesítése érdekében. Az elkészült Netszűrő széles körben való alkalmazásra egyelőre nem alkalmas, mivel a telepítési feladatokhoz informatikai ismeretek, jártasság szükséges. Az NMHH célul tűzte ki ezért, hogy a Netszűrő szűrőszoftvert továbbfejleszti és a lakosság számára is elérhetővé teszi, így annak felhasználóbarátabb verziójának elkészítését tervezi.

A kapott válasz szerint a kiskorúak lehetséges veszélyeztetéséről szóló tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzés megjelenítési aránya mind a két vizsgált évben 90 %-os volt. A szűrőszoftvek használatáról szóló javaslat a 2015-ben lezajlott vizsgálatkor a honlapok mindössze 22 %-ánál jelent meg, ez az arány a kiküldött tájékoztatás hatására 2016-ra 34 %-ra emelkedett. Nagy arányú a megfelelés a tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzések tekintetében a szolgáltatók részéről, a Kerekasztal ajánlásaiban meghatározott szűrőszoftver használatára vonatkozóan is javuló tendencia látható, de *ennek további kontrollja szükséges.*

A tartalomszolgáltatók által alkalmazott figyelemfelhívó jelzések *szövegezése, vizuális megjelenítése szerteágazó*, ami *megnehezítheti a szülők számára a kiskorúakra káros tartalmakkal kapcsolatos veszélyek tudomásulvételét*, és a szűrőszoftvek alkalmazása iránti

⁴⁰ http://nmhh.hu/dokumentum/162986/szurosszoftver_ajanlas.pdf

⁴¹ Ekertv. 4/A. §

igény kialakulását. A szűrőszoftverek hatékonysága, a kiskorúakra káros tartalmak, illetve az arra vonatkozó figyelmeztető jelzés, illetve azonosító (metatag) felismerése a szűrőszoftver által alkalmazott technológiától függ. A felhasználók számára számos szűrési megoldás érhető el, de ezeknek a szűrőprogramoknak a működési mechanizmusa kapcsán a Kerekasztal nem rendelkezik információval. Nem világos ugyanakkor számomra, hogy a Kerekasztal jelenleg hogyan tud eleget tenni azon törvényi feladatának,⁴² hogy a szűrőszoftverek fejlesztését vagy kiválasztását ajánlások kibocsátásával segíti, hogy ha a szűrőszoftverek Ekertv. 4/A. §-a szerinti tartalmak felismerhetőségéről nincs információja. A szolgáltatók a Kerekasztal tapasztalatai alapján ugyan egyre nagyobb mértékben tartják be a rájuk vonatkozó gyermekvédelmi előírásokat, de a szűrőszoftverek elterjedtsége alacsony. A jogszabályi előírásoknak maradéktalanul megfelelő, hatékony és ingyenesen elérhető szűrőszoftverek pedig jelen pillanatban nem áll rendelkezésre.

Mindezek alapján megállapítom, hogy – a korábban jelzett előrelépések ellenére – a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményével, illetve a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvével összefüggő visszásságot okoz az a helyzet, hogy a szűrőszoftverek elterjedtsége alacsony, azok tényleges hozzáférhetősége akadályozott.

6.4. *A gyermekbarát honlap minősítő rendszer működése lényeges eleme lehet a gyermekek káros, jogellenes tartalmakkal szembeni védelmének: mivel itt kifejezetten számukra készített, fejlettségi szintjüknek megfelelő, értékes internetes tartalmakhoz férhetnek hozzá. A gyermekbarát tartalmak fejlesztésében, támogatásában az állami szféra mellett a társadalmi, civil szervezetek, informatikai médiapiaci szereplők, tehát maguk a szolgáltatók is aktív szerepet töltenek be az önszabályozás mechanizmusának erősödésével. A gyermekbarát tartalomfejlesztés éppen az internettel kapcsolatos félelmek lebontásában játszhat szerepet, a gyermekeknek szánt online tartalmak és szolgáltatások fejlesztése, az ehhez szükséges szempontrendszer kidolgozása nagyban hozzájárulhatna ahhoz, hogy létrejöjjön egy gyermekek számára biztonságos online tér. Az NMHH elnöke arról tájékoztatót, hogy nincsen tudomása gyermekbarát honlap minősítő rendszerről, nincs információja arról, hogy milyen mértékben csatlakoznak a szolgáltatók a minősítési rendszerhez. Az MTE elnöke szerint pedig a gyermekbarát-honlap minősítő rendszer kivitelezése még nem indult el.*

A megkeresett szervek nem rendelkeztek tehát információval a gyermekbarát honlapok minősítésének rendszeréről, a minősítés szempontjairól, sem arról, létezik-e e szempontoknak megfelelően működő honlap. Fontos megemlíteni, hogy a gyermekbarát internet európai stratégiájáról szóló európai bizottsági közlemény is kiemelten fontos elemként kezeli a gyermekeknek szóló minőségi online tartalmak előállításának ösztönzését, emellett a Digitális Gyermekvédelmi Stratégia célkitűzései között is szerepel a gyermekeknek szánt minőségi és biztonságos tartalmak bővítése. Mindezekre figyelemmel a gyermekek jogainak az online védelme terén tehát fontos előrelépést jelentene a gyermekbarát honlap minősítési rendszer kidolgozása.

6.5. *A gyermekeket a digitális térben érő adatvédelmi, a személyes adatok kezelésével kapcsolatos jogsérelem bekövetkezte esetén a NAIH eljárása kezdeményezhető az Infotv. által meghatározottak szerint. Ha a NAIH a jogsérelem vagy annak közvetlen veszélye fennállását megalapozottnak tartja, az adatkezelőt a jogsérelem orvoslására, illetve a közvetlen veszély megszüntetésére szólítja fel. Kiemelendő, hogy a beérkezett válasz alapján az adatvédelmi panaszok kisebb része érkezik a kifejezetten gyermekekre vonatkozó adatkezelés sérelmezése miatt. Jellemzően a szülők teszik a bejelentéseket a leginkább a közösségi oldalon nyilvánosságra hozott fényképpel összefüggésben, de e körben tipikusak a hivatalból indított adatvédelmi hatósági eljárások, ahol az érintett kiskorúak száma ennél jóval nagyobb. A NAIH eljárása kapcsán a hatósági, szankcionálási, kötelezési lehetőségeket kell kiemelni, de a*

⁴² Eht. 149/A. §

NAIH emellett az információs jogokkal kapcsolatos tájékoztatást, ismeretterjesztést is végez.

6.6. Szeretném arra is felhívni a figyelmet, hogy az ombudsmani átfogó vizsgálat időtartama alatt módosult a Gyvt. szövege, annak a 2021. július 8-tól hatályos 6/A. §-a a gyermekek védelmével összefüggésben egyértelműen rögzíti, hogy az e törvényben foglalt célok és gyermeki jogok biztosítása érdekében *tilos 18 éven aluliak számára* pornográf, valamint olyan tartalmat elérhetővé tenni, amely a szexualitást öncélúan ábrázolja, illetve a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg. A lineáris műsorszolgáltatók tekintetében pedig az Mttv. 9. § (6) bekezdése ugyancsak 2021. július 8-i hatállyal azt írja elő, hogy azt a műsorszámot, amely alkalmas a *kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására*, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérésnek, a nem megváltoztatásának, valamint a homoszexualitásnak a népszerűsítése, megjelenítése, illetve a szexualitás közvetlen, természetes vagy öncélú ábrázolása, az V. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizenhét éven aluliak számára nem ajánlott. Több válaszadó is felhívta a figyelmet a nem gyermekeknek szóló, így különösen a pornográf jellegű vagy ahhoz hasonló tartalmak könnyű elérhetőségére, amelyek kapcsán az államnak fokozott a felelőssége, így indokolt vizsgálnia, hogy mikor és milyen módon szükséges a szigorítás.

Összegzés

Az államnak, a jogalkotónak komoly kihívást jelent, hogy a dinamikusan fejlődő, terjeszkedő digitális világban a gyermekeket érő jogsértésekre megfelelő módon reagáljon, kellően hatékony védelmi rendszert építsen ki az egyes szereplőkkel együttműködésben. Látható az is, hogy a jogi szabályok és eszközök hagyományos keretei között sok esetben kihívást jelent a változó, gyorsan terjedő, nagy nyilvánosság előtt történő jogsérelmek orvoslása, megelőzése. Kétségtelenül kiemelt szerepe van a jogismeretnek, a jogtudatosságnak a szülők, a gyermekek és a nevelés-oktatás szereplőinek esetében, ugyanakkor működtetni kell a jogvédelmi rendszer teljes spektrumát a büntetőjog ultima ratio szankcióig bezárólag.

Az eljárási jogszabályokat, vizsgálati szempontjaikat, szankcióalkalmazási lehetőségeiket tekintve a gyermekek online térben való védelmét szolgáló rendszerben eltérő funkciók alapján működő intézmények, szervezetek vesznek részt a gyermekvédelmi előírások érvényesítésében, a sérelmek orvoslásában. Elkülöníthetők azok az eljárások, melyekhez hatósági jogkörök kapcsolódnak (pl. NAIH, Médiatanács felügyeleti eljárása a médiaszabályozás gyermekek és kiskorúak védelmére vonatkozó előírásainak érvényesülése érdekében) azok a mechanizmusok, jogintézmények, amelyek érvényesüléséhez nem fűződik állami kényszer (pl. a kiskorúak személyiségi jogait sértő tartalmak esetén alkalmazandó értesítési-eltávolítási eljárás, ön-, és társszabályozás, klasszifikáció, szűrőszoftver alkalmazás).

Az online sérelmek kezelésére vonatkozó szabályozás körét (büntetőjog, polgári jog, médiaszabályozás) és típusát (jogszabály, önszabályozás, etikai kódexek) tekintve is igen szerteágazóak lehetnek. Az igénybe vehető eljárások körét befolyásolja továbbá az is, hogy maga a sérelmezett tartalom melyik szabályozás hatálya alá tartozik. Ez a fajta összetett, szerteágazó jogi háttér a gyermekek érdekében alkalmazható eszközök igénybevételének hatékonyságát csökkentheti. A differenciált fórumválasztás önmagában üdvözlendő lenne, azonban a gyakorlati jogérvényesítés szempontjából problémás: a laikus felhasználók, így a szülők, a gyermekek számára komoly nehézséget jelent a fórumválasztás, annak a megállapítása, hogy a gyermeket az online térben ért jogsérelem esetén melyik szerv, mely eljárását kérheti, annak pontosan milyen kimenetele lehet, melyik számára a leghatékonyabb (gyorsabb, eredményesebb) jogérvényesítési lehetőség. Az online gyermekvédelmi rendszer

működése nemcsak összességében („big picture”), hanem egyes elemeire, intézményeire bontva sem kellően átlátható.

A vizsgálat által feltártak szerint nincsen kellő információ, adat, nincsenek panaszok, így a működés hatékonysága nehezen átlátható, különösen igaz ez a digitális gyermekvédelem terén kulcsfontosságú, nem hatósági jellegű eljárásokra, eszközökre, szolgáltatásokra, védelmi mechanizmusokra. Így nehezebb a jogalkotónak is beazonosítani, hogy a kidolgozott stratégiák mentén, mely területeken van szükség hatékonyabb fellépésre, erőforrások használatára akár az állami részről, akár az egyes iparági szereplőket bevonva.

A jelentésben visszatérő elem, általános tapasztalat tehát a panaszok és ezek nyomán az eljárások és vizsgálatok hiánya, amely arra utal, hogy az érintett jogvédelmi szereplők közül sokan nem járnak el preventív, proaktív módon. A jelentés részletesen ismerteti azt, hogy az ön- és társzabályozás mechanizmusa még mindig alig ismert, a társzabályozás hatálya alatt álló szolgáltatók száma alacsony és kevesen veszik igénybe a szolgáltatók belső, etikai normáin alapuló eljárásait, a gyermekek védelmét szolgáló egyéb eszközök elterjedtsége is alacsony. Kérdéseket vetnek fel a párhuzamos feladatkörök is, így különösen az egymás mellett létező hotline szolgáltatások működése. Itt külön említendő továbbá az is, hogy a Kerekasztal kiskorúak számára káros tartalmakkal szembeni védelmet biztosító eszközökre (figyelmeztető jelzés, metateg, szűrőszoftver) vonatkozó eljárási lehetőségeinek ismertsége is rendkívül alacsony.

Nyilvánvalónak látszik a látencia: itt ugyanakkor nem arról van szó, hogy az alacsony esetszám elhanyagolható mértékű jogsérelemre utalna, hanem az olyan ügyek jó része sem generál eljárást, ahol a jogsérelmet szenvedő szeretne jogorvoslati eszközt igénybe venni. Az eljárásokat lefolytató szervek tapasztalatai nem érnek össze, visszacsatolás hiányában a rendszer működésének hatékonyabbá tétele is akadályozott. Az online térben tapasztalható jogsérelem eltérő jellege és az igénybevehető védelmi eszközök sokfélesége okán lenne éppen óriási szerepe a társadalom különböző szereplői közötti tapasztalatcsereinek, a tudásmegosztásnak. Az ombudsmani vizsgálat időtartama alatt hatályba lépett új Gyvt. és Mttv. módosítások a gyermekek meghatározott tartalmakkal szembeni védelmét írják elő.

A gyermekek online térben történő védelmét képező rendszer működése kapcsán nehézséget jelent, hogy a köznevelési intézményekben – elsősorban anyagi, másrészt szemléletbeli akadályok miatt – a gyermekek érdekét szolgáltató alternatív, resztoratív vitarendezési eljárásoknak még viszonylag kicsi a súlya. Ezen eljárások a gyermekek érdekeit helyezik előtérbe, akár az elkövető, akár a sérelmet elszenvedő pozíciójában van. Hatékonyan, gyorsan tudják rendezni a felmerült problémás, vitás helyzeteket, az online zaklatás, megfélemlítés kezelésének pedig az elérhető leghatékonyabb eszközei lehetnek. Mind a megelőző, mind pedig a bekövetkezett sérelmek káros következményeit enyhítő szerepe is van az alternatív sérelemkezelésnek. Minderre maga a jelentésben ismertetett resztoratív sérelemkezelés kapcsán született EMMI ajánlás is kitér, amelynek ismertségére a köznevelési intézmények elvélve utalnak, így annak gyakorlati alkalmazása is kérdéses.

Összességében a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát, valamint a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvét tükröző digitális gyermekvédelmi szabályozás érvényre juttatása akadályozott. Ilyen aggályok közé sorolható a fontos jogvédelmi feladatot ellátó, szolgáltatást nyújtó intézmények működése tekintetében a szabályozás szerteágazó jogi háttere, a mechanizmusok párhuzamossága, töredékessége, az átláthatóság, a tényleges hozzáférhetőség, a monitoring hiánya, az egyes eszközök alacsony ismertsége és nem utolsósorban a funkcióját veszített, kiüresedett hatáskörök.

A hivatkozott uniós és ET elvárások, valamint a meglévő digitális gyermekvédelmi stratégiák, az ennek nyomán kialakított jogalkotói célok érvényesülését pedig a feltárt kisebb-nagyobb problémák, visszasságok és hiányosságok – a digitális technológia, az online platformok ugrásszerű fejlődésével, az egyes eszközök gyors elavulásával párhuzamosan – rendszerszinten ellenpontozzák. Az elmúlt években – a járványhelyzet hatására különösen – a

digitális platformok, az online tér egyre fontosabb szerepet játszik a társadalom életében nemcsak a szórakozás, hanem a mindennapi élet, a munka és a tanulás tekintetében is, az online jogsértések száma pedig ezzel párhuzamosan növekszik. Egyetértek azzal, hogy a *gyermekkor jelenleg törvényszerűen digitális, a gyermekek és a képviselőikben fellépő szülők jogvédelemhez való hozzásegítése kiemelt állami feladat, mindez fokozott hangsúlyt kap a járványhelyzet nyomán tapasztalt, sok esetben kényszer szülte, intenzív online jelenlét okán. Mindezek indokolják a területért felelős állami szereplők együttműködésében az áttekintést, felülvizsgálatot az egyes intézmények hatékonyabb működése érdekében.*

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt, alapvető jogokkal összefüggő, a jogsérelem közvetlen veszélye miatt fennálló visszasság jövőbeni megelőzése érdekében

- 1) az Ajbt. 32. §-a alapján *felkérem* a belügyminisztert,⁴³ hogy – a Klebelsberg Központ elnökének közreműködésével – a jelentésben foglaltak és az országos felmérés alapján intézkedjen a köznevelési intézményekben az alternatív sérelemkezelő, resztoratív eljárások, a rendelkezésre álló ajánlás ismertségének, hozzáférhetőségének növelése, azok intézményi, helyi adaptálása, megfelelő személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állása és így tényleges alkalmazása érdekében;
- 2) az Ajbt. 32. §-a alapján *felkérem* a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnökét, hogy – az érintett szaktárcák vezetőinek, valamint területen érintett szakmai-civil szervezetek bevonásával, adott esetben külön munkacsoport felállításával –
 - a) tekintsék át az online gyermekvédelem védelmi és szankciórendszerére vonatkozó szabályokat és tegyenek lépéseket a védelmi mechanizmusok párhuzamosságának, esetleges diszfunkcionalitásainak megszüntetése, illetve azon eljárások széles körű ismertségének, hozzáférhetőségének növelése érdekében, amelyekhez nem kapcsolódik hatósági jogkör gyakorlása (pl. értesítési-eltávolítási eljárás, hotline szolgáltatások);
 - b) intézkedjenek a gyermekbarát tartalomfejlesztés, minősítési rendszer megvalósítása, a hatályos jogszabályi követelményeknek megfelelő, ingyenesen és mindenki számára hozzáférhető szűrőszoftver népszerűsítése, ösztönzése, illetve támogatása érdekében;
 - c) hozzanak létre egy központi, hivatalos információs felületet, amely az érintettek, a szülők, a pedagógusok és a gyermekek számára érthető módon és aktualizálva foglalja össze a digitális gyermekvédelem területén igénybe vehető egyes eljárásokra, jogvédelmi eszközökre és jogérvényesítési lehetőségekre vonatkozó információkat;
 - d) vizsgálják felül a Médiatanács és a társszabályozó szakmai szervezetek közötti megállapodást, tegyenek lépéseket az ön- és társszabályozás szerepének erősítésére a piaci szereplők részvételének támogatásával, illetve ösztönzők beépítésével;

⁴³ A 2022. május 25-étől hatályos, a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm. rendelet 66. § (1) bekezdés 29. pontja alapján a belügyminiszter a Kormány köznevelésért felelős tagja.

- 3) az Ajbt. 32. §-a alapján *felkérem* az igazságügyi minisztert, hogy – az Országos Bírósági Hivatal elnökének és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnökének bevonásával – az elektronikus adat hozzáférhetlenné tétele kényszerintézkedés végrehajtására vonatkozó előírások tényleges érvényesülése kapcsán tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Budapest, 2022. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos